Dumitru Vacariu

VORNICUL ȚĂRII DE SUS

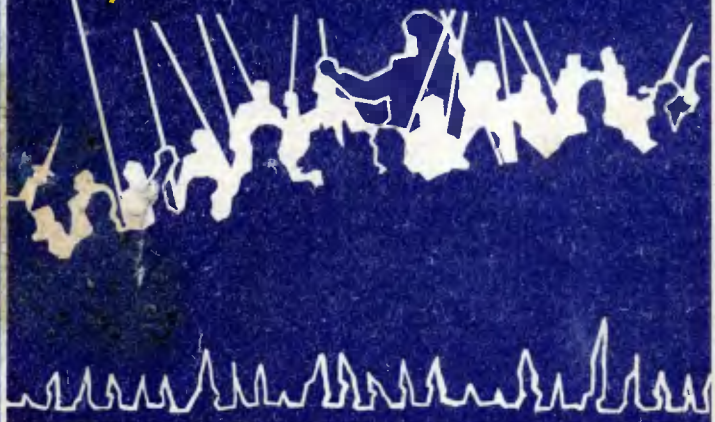

Junimea

DUMITRU VACARIU

VORNICUL ȚĂRII DE SUS

EDITURA JUNIMEA
1984

I. La cetatea de scaun a Moldovei se pregăteşte sfat mare cu noul domn

Ploaia îşi văzuse repede de drum, ducînd cu ea nu numai colbul uliţelor, ci şi uriaşele stoguri de nori negri care se abătuseră asupra Iaşului în acea frumoasă zi de primăvară. Nimic mai plăcut decît o plimbare cu caleaşca pînă în pădurea din apropiere. Şi nu puţini erau ochii celor ce urmăreau, încremeniţi pe după ziduri sau porţi, frumuseţea măriei sale, Doamnei Oleana, strălucind la fereastra caleştii. Numeroşi copii, cu ţurloaiele goale, stîrniţi din plăcerea jocului în mijlocul uliţelor, porneau ţipînd în goană după caleaşcă, apoi, la strigătele mai aprige ale vreunui călăreţ însoţitor, se astîmpărau întorcîndu-se la jocurile lor.

Nu ieşea des măria sa la astfel de plimbări. Doar cînd zăvozii de sub pleoape se lăsau prea îndelung ispitiţi, peste coamele zidurilor şi acoperişurilor, de depărtările liniştite ale pădurilor de la Repedea, rămînerea pe mai departe la curtea domnească devenea osîndă. Legată cu toată făptura de păduri şi ape încă de cînd deschisese ochii la viaţă în Pîngăraţii Neamţului, ca nepoată de soră a Lăpuşneanului, mai purta încă în doruri şi priviri sălbăticia plăcerilor fetişcanei de altădată plecată după fragi sau zmeură alături de alţi copii.

Moş Petre, de cum o văzu pe măria sa părăsind din nou palatul, clătină amărît din cap şi se îndreptă spre sala tronului pentru a-şi împlini treburile sale. Înainte de prînz urmau să se întîlnească acolo cei mai de vază boieri ai ţării cu domnitorul. Era a doua sau a treia întîlnire dintre boieri şi domn după primirea firmanului de la Înalta Poartă.

Bătrînul împinse uşa grea de stejar şi pătrunse în sala unde nu cu mulţi ani în urmă răsunase glasul viteazului Ion

Vodă, cel care încercase cu sîngerată osîrdie să înlăture apăsarea turcească de pe grumazul țării și pierise atît de năpraznic în urma unor urzeli vrăjmașe. Se opri în prag privind și de data asta, cu ochi lacomi, spre arcul măritului Ștefan, agățat pe perete în apropierea tronului. Domn după domn, de cînd bătrînul închisese ochii și fusese prohodit sub lespedea de la Putna, păstraseră arcul întins ca pe un semn al vîrtuții și trăiniciei. Moș Petre își aduse aminte că nu cu multă vreme înainte de a-l însoți pe măria sa, pe atunci copilandru, ca ostatic la Constantinopol și apoi prin mai multe cetăți de scaun din țări străine, pînă a primi firman de domnie, pusese el o coardă nouă arcului și-l strunise bine. Or fi ros-o însă moliile ori șoarecii pe aceea, căci altcineva o înlocuise cu o împletitură subțire de cînepă. Își mai aminti și de vremea cînd măria sa, la vîrsta cînd alții ca el se jucau în țărînă, fusese dat în grija unor dascăli străini pentru a-l deprinde cu treburile domniei și cu vrednicia scrisului și cititului. În zilele mai liniștite și fără oprelițile mînioase ale părintelui său îl lua pe moș Petre de mînă și intrau amîndoi pe furiș în sala tronului. Se ducea întins lîngă arcul de pe perete și-l privea ori îl mîngîia ca pe-o ființă vie. Moșul îi povestise mereu, încă de cum coborîse din leagăn, despre toate războaiele duse de Ștefan cu cei porniți să sugrume țara.

— Hei, ce vremuri erau pe-atunci ! oftă bătrînul apropiindu-se de tron.

În sală se mai schimbaseră încă multe. Nu mai era vechiul tron, păstrat din vremea lui Rareș Vodă, ci altul, nou, tot din lemn de stejar, bogat înflorat și cu soarele poleit cu aur, făcut din porunca lui Alexandru Cornea. Se puseseră și scaune noi, iar de jur-împrejurul sălii, bănci din dulapi de frasin pentru boierii mai proaspeți numiți în Divan.

Moș Petre se opri chiar în fața tronului și-l privi cu băgare de seamă, ca și cum ar fi vrut să vadă de nu cumva mișcă. În acele clipe și-l închipui pe măria sa stîndu-i în față... Zvîrli cu obidă cîrpele pe care le ținea în mînă și cu care trebuia să șteargă praful de pe tron și de pe scaunele boierilor mari și se așeză în genunchi rugîndu-se cu glas stins și dogit :

— Eu, măria ta, fost-am oștean credincios și supus pravilei acestui pămînt... Am ospătat, la fel cu toți oștenii, pîine

albă ori neagră, mămăligă ori rădăcini, după cum cădeau vremurile peste biata Moldovă... Dar de bătut m-am bătut straşnic, doamne, fără teamă de moarte, cu toţi vrăjmaşii ţării... Măria ta văzut-ai, şi nu prea... Dar cei dinaintea măriei tale, şi mai cu osăbire măritul Ion Vodă, fie-i ţărîna uşoară, bizuitu-s-au pe braţul meu şi văzutu-m-au de-atîtea ori cu genunchiul pe piepturile năvălitorilor...

În timp ce bătrînul se ruga în faţa tronului gol, pe o uşă lăturalnică, ce dădea spre odăile Domnului, intră în sală chiar măria sa şi se opri să asculte cuvintele moşului.

— Acum îs bătrîn, măria ta... şi slab de vîrtute... şi nu mai pot răsuci buzduganul ca altădată... nici arcul nu-l mai pot struni cum ştiu eu, de să zbîrnîie săgeţile mai dihai ca fulgerele spre piepturile tîlharilor... iar măria ta mi-ai dat în locul buzduganului mătura şi-n locul arcului cîrpa să şterg urmele celor care te vor vinde... Amară şi ruşinoasă povară, doamne !

Domnului nu-i venea să creadă la început că cel ce se roagă atît de aprins în faţa unui tron gol e chiar moş Petre, prietenul său cel mai credincios, „ochii şi urechile măriei sale", cum îi zisese mai ieri rîzînd boierul Neacşu. Se apropie cît putu mai mult de el, apoi, nemaiputîndu-şi stăpîni rîsul, izbucni în hohote :

— Cu cine vorbeşti cu-atîta năduf, moş Petre ?

Bătrînul tresări ruşinat şi ursuz, ridicîndu-se în picioare fără să se întoarcă însă spre măria sa. Răspunse doar clătinînd capul :

— Ia, cu umbra măriei tale, doamne...

— Şi ce-i glăsuiai umbrei mele ?

— Păi... ce-ai auzit... amarul meu.

— Tot despre amarul acela-i vorba ?

Bătrînul nu-i răspunse. Rămase încremenit, cu ochii în pămînt, de parcă ar fi fost judecat pentru o faptă rea. Domnul se apropie cîţiva paşi, fără să mai rîdă, dîndu-şi seama ce furtună bîntuie sufletul moşului.

— Ei, moş Petre, oftă măria sa, au nu ţi-am grăit de-atîtea ori că acest necaz al domniei tale numai noi amîndoi îl ştim şi că treaba pe care-o faci e numai de ochii curtenilor şi ai boierilor ?

Bătrînul tăcu în continuare. Domnul mai făcu cîţiva paşi spre el, apoi se opri şi-i spuse blînd şi rugător :

— N-ai ce-ţi trebuie la curtea mea, moş Petre ?

— Ba am, măria ta... Păcat mi-o fi să spun că n-am.

— Atunci, ce te necăjeşte ?... Nu eşti cinstit şi mulţumit cu toate cele aşijderea credincioşilor mei celor mai de vază ?... Este alt om în ţara Moldovei care să aibă trecere mai mare ca domnia ta în faţa mea şi a doamnei ?

— Eh, nu-i vorba de asta, măria ta, scîrţîi bătrînul abia auzit, dar nu-i de mine treaba ce mi-ai dat-o... Eu nu pot fi iscoadă cu gînduri şi fapte ascunse. Orice iscoadă are un fel de drac în ea, care-o face ticăloasă, aidoma viermilor celor neadormiţi. Ptiu, doamne fereşte-mă de astfel de păcat !... Am văzut prea mult sînge în viaţa asta păcătoasă a mea şi prea mulţi oameni descăpăţinaţi fără de vină. Nu vreau să fiu părtaş la moartea nimănui, măria ta, decît atunci cînd ţara-i la răscruce de nevoi.

— Dar domnia ta nu eşti iscoadă, moş Petre, se arată domnul şi mai rugător... Nu te-am pus aici nici să vinzi şi nici să cumperi pe nimeni, ci doar să mă ajuţi să văd mai bine în ochii şi sufletele celor cu care voi ţine cîrma ţării... Of, of... nu pricepi oare ? Am nevoie de domnia ta aici, moş Petre, mai mult decît în rîndurile oştenilor. Mă ştii de mic copil... îmi cunoşti voile şi nevoile... şi gîndurile mi le cunoşti mai bine ca toţi boierii care mă înconjoară... Uită-te la mine, moş Petre, că-ţi vorbeşte sufletul meu chinuit acum, nu cineva cu gînduri ascunse ! Un om ca domnia ta nu poate fi iscoadă, ci odraslă a binelui pentru cei mulţi, cum scrie la sfintele cărţi.

Bătrînul se întoarse încet spre măria sa cu o licărire de duioşie în ochi şi, după ce se gîndi cîteva clipe, răspunse cu alt glas :

— Dacă zici măria ta... aşa o fi, că, de, cine altul dacă nu domnul trebuie să cunoască felul lucrului domnesc, ce-l trebuie şi cum îi trebuie de la oamenii săi ?... Dacă-i pe-aşa, n-oi sta niciodată-n cumpănă să fiu alături de măria ta la nevoie. Numai că... după capul meu nu trebuia să primeşti scaunul domnesc într-o vreme aşa de tulbure pentru ţară... Văzut-ai doară ce cumplită fost-a osînda lui Ion Vodă, doamne iartă-l şi ne păzeşte de-asemenea năpastă !

Şi bătrînul îşi făcu o cruce mare acoperindu-l pe măria sa cu negura umedă a ochilor. Domnul se apropie gînditor de tron şi puse amîndouă mîinile pe el.

— Locul acesta tot trebuia să-l primească cineva, moş Petre. Şi-apoi ştii domnia ta de ce l-am primit eu şi nu altul... Poate mă va ajuta cel de sus să-mi izbîndească fapta cea dreaptă, pentru care mi-am vîndut sufletul atîţia ani străinilor...

— Măria ta, zise moş Petre ducînd mîinile la piept ca pentru rugăciune, binecuvîntate fie-ţi gîndurile întru împlinirile ce le vrei ! Dar cum vei săvîrşi porunca inimii dacă n-ai credinţă în braţele care trebuie să pălească ?... Au nu ştii că oastea Moldovei nu-i zămislită numai din oşteni ca mine, care te-ar urma şi dincolo de moarte, ci şi din boieri... şi mulţi dintre ei îs vînduţi, măria ta ! Unii leşilor, alţii turcilor... alţii iadului !... Cu cine te vei înfrăţi oare la bine şi la rău aşa cum vrei ?

— Cu cei credincioşi ţării, moşule.

— Şi care-s aceia ?

— Se vor arăta ei singuri... azi, mîine, la strunga cea de taină... Venit-a vremea cercării celei mari... Şi numai cei ce vor trece nevătămaţi prin cercarea asta vor fi oamenii de care are trebuinţă ţara şi pe care mă pot bizui eu.

Moş Petre rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi dădu iar din cap a neîncredere :

— Îs prea făţarnici, doamne... şi te vor vinde înainte de-a le cunoaşte vrerile. Adu-ţi aminte cum l-au vîndut pe Ion Vodă şi chiar pe părintele măriei tale.

— Nu pot fi ticăloşi cu toţii, moş Petre !... Dacă ar fi aşa, neamul nostru s-ar fi risipit de mult în cele patru vînturi... Am eu credinţa că voi izbuti să găsesc între ei oşteni destoinici, ca domnia ta şi ca mulţi alţii pe care n-am ajuns încă să-i cunosc... Pe unii dintre ei îi bănuiesc. Pus-am rămăşag cu solul leşilor că mulţi dintre cei mai de vază boieri îs vrăimaşi turcilor. El s-a arătat împotrivă... mai ales pentru Vornicul Ţării de Sus s-a arătat împotrivă... Dar eu nu-l cred pe vornic vîndut păgînilor.

— Nici eu, răspunse încrezător moş Petre. De-am avea noi mulţi boieri ca el !... Numai că mă bate mereu gîndul că la mijloc tot este ceva necurat. De asta zic eu că o fi ştiind leahul ista ceva... Ori, cine ştie, o fi vrînd numai să bage zîzanie, că-i mare meşter la vorbe-n doi peri şi-i cu gîndul şturlubatic, aidoma prîsnelului.

— Ei, moş Petre, se arătă nu prea mulţumit domnul.

— Așa-i cum zic eu, măria ta, zău. De cînd luat-ai cîrma țării umblă pe toate potecile să închini țara leșilor! Altă treabă nu mai are! Și nu-i loc unde să nu-l cați și să nu-l găsești. Parc-ar fi ducă-se pe pustii, ptiu, doamne iartă-mă!

— Cum vorbești și domnia ta, moș Petre, se oțărî mai mult măria sa. Așa-i rostul trimișilor străini. Se bagă-n toate cele, ca muștele. Și dacă-ncerci să le tai nasul, nu mai ai zi bună cu cei ce i-au trimis. Că nu de florile mărului îs ei aici. Iar acum nu-i vremea potrivită pentru asmuțirea celor tari, care au soli aici.

Pe lespezile mari de piatră din curtea interioară a palatului domnesc începură să se audă pași tot mai deși, apoi glasurile boierilor care se apropiau la sfat. Moș Petre se dădu lîngă fereastră și aruncă o privire afară.

— Vin boierii, doamne! E vremea sfatului.

— Mă duc, zise măria sa cu un zîmbet aparte. Ai grijă de ce ne-am sfătuit amîndoi... și uită-ți amarul acela!

Moș Petre ridică, de pe unde le aruncase, cîrpele și se apucă să șteargă colbul de pe tron.

II. Cea mai puțin rea dintre două rele

Printre primii boieri intrați în sala tronului putea fi văzută și statura nu prea înaltă, dar bine legată, a Vornicului Țării de Sus. Chiar în vara aceea, în ziua de Sînziene, împlinea 55 de ani. Purta mustăți lungi, răsucite, plete cărunte, care-i băteau umerii, și o barbă ca de un lat de mînă. Era om al acestui pămînt, din moși-strămoși, cu mai multe moșii, mai ales în ținutul Sucevei. Copilărise împreună cu Ștefan, fiul lui Rareș Vodă, cel care avea să ajungă pentru puțină vreme domn al Moldovei și să-și împlinească apoi sfîrșitul în mod atît de ticălos, ducînd cu el în țărînă vina cumplită că rîvnise prea mult la nevestele altora. Dar cine mai poate cunoaște adevărul adevărat, mai ales cînd e vorba

despre femei ? Vornicul fusese numit spătar chiar în vremea domniei lui Ştefan Rareş. Îndată după moartea acestuia însă, fugi în ţări străine şi nu se întoarse decît la porunca lui Ion Vodă, care-i încredinţă cinstea de mare sfetnic. Căpătă pentru scurtă vreme faimă de mare cărturar, poate şi pentru faptul că tălmăcise în limba neamului său întîmplările cele de pomină ale lui Alexandru Macedon, dar asemenea faimă rămase mult mai prejos în faţa celei de oştean viteaz. Într-adevăr, iscusinţa lui în conducerea oastei ajunsese la mare cinste, după cîteva lupte cu hoardele tătărăşti. Lăutarii îi închinau cîntece şi balade, iar numele său era la fel de cunoscut în ţară ca şi cel al măriei sale. După uciderea lui Ion Vodă şezu o vreme fugar la leşi, de frica turcilor, dar se întoarse peste cîteva luni, chiar cu învoirea sultanului, fapt ce nu trecu neobservat de unii boieri. Nu avea prea mulţi prieteni, dar nici vrăjmaşi de care să se teamă. Nu de multă vreme însă se certase aprig cu solul leşilor, de faţă fiind măria sa şi aproape tot Divanul ţării. Atunci a strigat leahul, să se audă în cele patru zări, că vornicul e om ascuns şi hiclean, iar măriei sale îi spuse în taină că-i vîndut turcilor şi că, dacă nu crede, îi va aduce odată şi odată dovezi grăitoare. Măria sa n-a pus prea mult temei pe vorbele solului, dar de durut l-au durut cumplit spusele acestuia, pentru că de nimic n-avea mai multă nevoie în acea vreme ca de oameni viteji, asemenea Vornicului Ţării de Sus. Atunci s-a hotărît măria sa, împreună cu pan Adamiec, solul leşilor, să-i cerce pe toţi boierii, iar pentru vornic a pus chiar rămăşag că nu poate fi vîndut turcilor.

Alături de vornic intrase în sală şi tînărul boier Neacşu, proaspăt numit în Divanul ţării, fost mai mulţi ani la şcolile leşilor de la Bar şi Liov. Tatăl său, văr bun cu nevasta lui Petru Rareş, fusese hatman. Învinuit pe nedrept de hiclenie, pierise de secure cu vreo zece ani în urmă.

— N-am venit cumva prea devreme ? îl întrebă vornicul pe Neacşu după ce-şi aruncă o clipă ochii la sala aproape goală.

— Nu, cinstite vornice. În scurtă vreme vor fi aici toţi oamenii noştri şi vei putea afla prin viu grai de partea cui bate inima măriei sale.

— Eh, vorbe şi la domnia ta, făcu oţărît vornicul. Parcă nu ştiu ? De ce nu s-a dat pe faţă pînă azi ?

Încercă să se așeze pe un scaun, dar tocmai atunci se apropie de ei hatmanul Hulpe netezindu-și barba uriașă.

— Bine v-am găsit, cinstiți boieri. Abia de-un ceas de vreme am picat și eu de la Stolniceni, unde-am fost la un botez. Nu te-am mai văzut de mult, vornice. Cum mai merg treburile prin țara de sus ?

— Ca-n toată Moldova, hatmane. Cum începe să meargă oleacă mai bine, cum năvălesc ori lăcustele, ori tătarii, ori turcii...

— Ori leșii, zise hatmanul uitîndu-se țintă la Neacșu. Acesta însă se făcu că nu aude, lăsîndu-l pe vornic să spună mai departe.

— Ori alte jivine prădalnice, că a semănat Dumnezeu destule în jurul nostru.

— Așa ne-o fi scris nouă, oftă Hulpe din rărunchi.

— Ba, eu nu cred în asemenea scris, cinstiți boieri, se împotrivi Neacșu. N-o fi fost Dumnezeu mai tătar decît tătarii, să ne scrie nouă numai ponoase și sîngiuiri. Ș-apoi... arcul măritului Ștefan stă întins mereu. Așteaptă numai mîna care să pună săgeata... și să-i dea cale volnică spre tîlharii pustiurilor.

— Și unde-ai vrea să țintească mai întîi, boier Neacșu ? întrebă hatmanul făcînd ochii mici.

— Ia în jivinele care ne tot taie haturile, oricum s-ar chema ele. Că numai așa putea-vom și noi viețui ca oamenii.

— Și unde vezi domnia ta mîna aceea ? interveni vornicul.

— Intra-va îndată pe ușile astea, răspunse Neacșu cu ochii deschiși mari spre intrarea principală. Eu cred în măria sa !

Vornicul începu să rîdă, pînă la urmă se făcu că tușește și se uită cu înțeles la hatman. Acesta îl prinse pe Neacșu de umeri și-i șopti în taină, făcîndu-se însă auzit și de vornic :

— Ești încă prea tînăr, dragul nostru... și tare-mi pare rău că n-ai avut vreme și nici cum să cunoști adevăratul amar al acestei țări.

— Și noi am crezut, ca și domnia ta, șopti vornicul, de fiecare dată cînd venea domn nou... Dar de la săracul Ion Vodă încoace groaza hangerului vrăjmaș schimbă prea ușor

firea fiecărui domn. Şi unde la început pare într-un fel, după aceea nu-l mai cunoşti.

— Măria sa nu poate fi schimbat cu nimic, se opuse cu îndîrjire Neacşu. Şi va scoate ţara cît mai repede cu putinţă de sub jugul păgînilor. Aşa cred eu.

— Da pe ce te bizui ? îl scormoni hatmanul. Că de cînd a venit, numai poruncile sultanului le-a împlinit. De soarta acestui neam nu-l doare deloc.

— E omul turcilor, boier Neacşu, stărui şi vornicul căutînd să pară cît mai convingător. Ştim cu toţii încă de cînd a venit.

— Nu poate fi credincios vrăjmaşilor neamului ! se răsti Neacşu. Ştiu eu ce ştiu şi veţi vedea şi domniile voastre la vremea potrivită.

Între timp sala tronului se umpluse de boieri. După puţină vreme uşile se deschiseră mari şi în prag un oştean lovi de trei ori cu suliţa strigînd :

— Măria sa, Domnul Moldovei !

Toţi boierii se ridicară ca împinşi de un arc şi se închinară prelung în faţa măriei sale care trecea spre tron. De cum se îndepărta de cineva, spinarea acestuia se îndrepta imediat. Numai ochii curioşi, în care se zbăteau cu aceeaşi intensitate teama şi încrederea, îl însoţeau pe domn pas cu pas.

— Bine-aţi venit, cinstiţi boieri ! strigă Domnul de cum ajunse lîngă tron.

— Să trăieşti, măria ta ! răspunseră boierii într-un glas.

— Binevoiţi şi şedeţi.

Se aşezară cu toţii, fără să mai scoată nimeni vreo vorbă. Privirile măriei sale erau aţintite spre fiecare în acelaşi timp.

— Chematu-v-am azi mai mult pentru un sfat de taină, cinstiţi boieri... Ţara are de ales, prin vrerea domniilor voastre, pe cea mai puţin rea dintre două rele. Cu toţii la un loc vom judeca mai bine şi vom alege calea cea dreaptă.

Domnul avea glas blînd şi nu părea pornit împotriva nimănui. Nici pe faţă nu i se citea vreun gînd potrivnic. Numai ochii n-aveau astîmpăr şi păreau porniţi să străpungă chiar şi beznele cele mai adînci tăinuite în sufletul fiecăruia.

De cum pricepu că-i vorba iar de ceva rău, boierul Bîrliba se săltă de pe scaun strigînd cu glas plîngător :

— Iar ne aşteaptă vremuri grele, doamne ? Nu sîntem noi oare sătui de-atîtea rele ?

— Abia luat-am cîrma acestei ţări, continuă Domnul ca şi cum n-ar fi auzit vorbele boierului Bîrliba, iar necazurile şi grijile de tot felul au şi început să-şi arate colţii lor veninaţi... Tăcu cîteva clipe, risipindu-şi privirile peste toţi. Boierii şedeau încremeniţi pe locurile lor, părînd numai ochi şi urechi. — Trăit-am o vreme, după cum ştiţi prea bine, departe de ţară şi de neamul meu... Aşa au fost vremurile şi domniile voastre ştiţi că nimic nu le poate sta împotrivă. Dar ori prin cîte străinătăţi şi ori cît de dulce mi-a părut pîinea prin locurile pe care le-am cutreierat, inima mea rămas-a să bată cu inima acestui pămînt al Moldovei...

— Aşa-i, măria ta ! răsună un glas. Locurile noastre nu pot fi uitate niciunde.

Domnul păru că nu aude vorbele boierului. Ridică privirile în tavan şi continuă cu glas răspicat :

— Dar vrut-a bunul Dumnezeu... şi cu voia măritului Sultan, lăudat fie-i numele în vecii vecilor, să mă întorc iar în ţara mea cu firman de domnie... De făcut-am bine sau rău primind domnia Moldovei în astfel de vremuri pline de griji, asta judeca-vor numai cei ce vor veni după noi. Că nu voia mea fost-a să mă urc pe acest scaun cinstit de gloria strămunilor, ci mai cu osebire a celor dinainte, care mi-au poruncit din gropile lor sîngerate să nu uit cît de ticăloasă le-a fost vînzarea şi necredinţa şi cît de nedreaptă moartea.

Se opri cîteva clipe pentru a citi în ochii boierilor răsunetul vorbelor sale. Apoi spuse repede şi răstit, ca şi cum ar fi dat o poruncă :

— Pe domniile voastre chematu-v-am să vă dau de ştire că în scurtă vreme duce-vom război cu leşii !

Boierii rămaseră stane de piatră, cu ochii holbaţi spre măria sa. La orice s-ar fi aşteptat, dar la o asemenea veste nu. Iar cuvintele măriei sale nu puteau fi puse în cumpănă.

— Cu leşii, măria ta ? Cu leşii ?? răsunară mai multe glasuri deodată.

— Cu leşii, boieri dumneavoastră ! întări măria sa.

— Dar pentru ce, doamne ? întrebă nedumerit hatmanul Hulpe.

— Potoliţi-vă, cinstiţi boieri ! Cornul n-a dat încă glas de începere a bătăliei... dar nici departe nu-i vremea... Şi nu-i prima oară cînd trebuie să purtăm război din porunci străine.

— Dar cine ne porunceşte, măria ta ? se auzi un glas.

— Primit-am poruncă de la măritul Sultan, în mare taină, să pregătesc oaste deajunsă pentru a-l sprijini să-i supună pe leşi.

— Văzut-ai, boier Neacşu ? şopti hatmanul. Ce-ţi spuneam noi ? Nu vezi că are dulceaţă nătîngă în blîndeţe şi venin în porunci ? Un asemenea domn nu poate fi de folos ţării !

Neacşu rămăsese încremenit şi nici măcar nu auzi vorbele hatmanului. Se ridică de pe scaun plin de mînie şi strigă cît putu de tare :

— Dar leşii sînt creştini, măria ta ! Nu ne va lovi oare cel de sus dacă ne vom înfrăţi cu păgînii pentru a-i supune cu sabia pe fraţii noştri ?

— Iar puternicul Sultan are oaste cîtă frunză şi iarbă, ridică glas şi vornicul. Ce trebuinţă mai are de puţina şi necăjita oaste a Moldovei ?

Domnului începură să-i sclipească ochii într-un fel aparte, iar fruntea i se însenină ca în faţa unei feştile.

— Poruncile-s date ca să fie împlinite, boieri dumneavoastră, nu ca să fie clătite cu vorbe de împotrivire ! Au ce putem noi face în faţa unei astfel de porunci ?

— Ce-au făcut şi alţi domni, măria ta, strigă Neacşu.

— Cine ? Ion Vodă ? întrebă măria sa apăsat, slobozind totodată un hohot scurt de rîs care opri inimile boierilor în loc.

— Da, Ion Vodă ! răcni vornicul. A pierit ca un mucenic şi trebuie să-l cinstim, nu să rîdem de el ! Cu ce-a greşit Ion Vodă faţă de neamul său ?

— A fost hiclean Înaltei Porţi ! se auzi glasul plîns al lui Bîrliba.

— Dar Lăpuşneanul, nu s-a luptat ?

— Şi Rareş...

— Şi viteazul Ştefan...

Glasurile se înmulţeau mereu, cele mai multe cu împotriviri făţişe. Măria sa duse mîinile la ochi ca în faţa unui

măcel și nu-și putu ascunde o tresărire de bucurie. Apoi se ridică, făcu semn tuturor să tacă și zise răspicat :

— Dumnezeu să-i ierte pe străbunii noștri cei viteji și înțelepți și să-i hodinească în rîndul sfinților, că acolo-i locul lor ! Dar altele erau vremurile acelea, iar țara nu fusese pustiită de-atîtea ori... Uitat-ați oare, domniile voastre, cîte capete de domni și de boieri căzut-au sub hanger din cauza nesupunerii ? Vreți să pierim și noi ? Că pînă la urmă tot nu vom putea ține piept celor tari.

— Așa-i ! Așa-i ! răsunară iar cîteva glasuri. Drept a grăit măria sa !

— Uitat-ați cît de mare și puternică-i seminția otomană ? Cine nu se supune de bună voie, piere ! De aceea zic eu că trebuie s-o slujim cu credință dacă vrem să trăim. Au nu i-am jurat cu toții credință și supunere, cinstiți boieri ?

— Așa-i, măria ta, sări Bîrliba. Înțelepte vorbe ! Țara noastră nu mai trebuie să cadă iar pradă pustiirilor și năpastelor ! E de datoria noastră s-o păzim ! Dacă-i pe-așa, vrea măritul Sultan oaste ? Vom strînge oaste și-i vom păli pe leși cum poruncește Înalta Poartă ! Așa-i, boieri dumneavoastră ?

— Așa-i ! Așa-i ! răsunară cîteva glasuri.

Bîrliba vru să mai spună ceva, dar măria sa îi făcu semn să tacă și continuă :

— Vă las pînă mîine vreme de judecată înțeleaptă... Fiecare dintre domniile voastre va socoti cum va crede de cuviință că-i mai bine și va spune aici cu glas răspicat și hotărît pe cine vrea să slujească cu credință. Pricepeți ?... Ori îi supunem pe leși alături de Sultan... ori ne supunem leșilor și pornim lupta împotriva Sultanului ! Din aceste două rele domniile voastre trebuie s-o alegeți pe cea mai puțin rea. Și mîine, tot pe vremea asta, ne vom întîlni iarăși aici cu toții și vom chibzui care-i calea cea mai bună. Acum mergeți sănătoși la casele domniilor voastre, iar bunul Dumnezeu să vă lumineze mințile și să vă îndrepte spre înțelesul adevărului !

Nu mai spuse nimic și porni grăbit spre ușă. Mai multe glasuri iscară un fel de mormăit surd :

— Să trăiești, măria ta !

Toți boierii rămaseră apoi cîteva clipe nemișcați. Vorbele măriei sale mai pluteau încă în jurul lor ca niște pîcle de

sînge. Hatmanul se uită nedumerit spre vornic, dar acesta n-avea ochi pentru nimeni. Ţinea privirile pironite spre tronul rămas gol, în timp ce buzele şi obrajii i se strîmbaseră de parcă şi-ar fi scos o măsea. Boierul Neacşu se ridică primul şi-şi rezemă dreapta de mînerul paloşului. Se săltă şi hatmanul de unde se prăbuşise după plecarea măriei sale şi mormăi la urechea vornicului :

— Ce mai ai de zis ?

— Bogdaproste că ştim de la-nceput cu cine-avem de-a face... Că de mai trecea o vreme ar fi încercat, poate, să ne turcească pe toţi ca şi vîndutul de Iliaş.

— Şi-ţi pare bine de ce-ai auzit ?

— Aşa de bine-mi pare, încît îmi vine să scuip pe tron... Prea sclipeşte faţarnic. Păcat de ţară c-a pedepsit-o Dumnezeu cu un astfel de domn !

— Nu pricep nimic, interveni boierul Neacşu. Oare nu ascunde ceva măria sa în vorbele astea spuse prea deschis ?... Parcă nu era el cînd vorbea... Ce se-ntîmplă oare ?

— Îi omul turcilor, boieri dumneavoastră, scrîşni hatmanul. Ei l-au crescut şi i-au cumpărat sufletul pentru vecie, otrăvindu-i pînă şi gîndurile. Nu l-a ţinut părintele său zălog la Ţarigrad ? Ce mai vreţi ?

— Dar e omul acestui pămînt, hatmane ! sări vornicul. Cum poate necinsti numele preamăriţilor străbuni de la care-i curge prin vine sînge domnesc ?... Nu mă pot dumiri deloc... Cum poţi fi sluga celui care-ţi pradă ţara şi-ţi ucide neamul ? Se întoarse apoi, rînjind într-un dinte, spre Neacşu : — Ce te-a făcut să crezi, boier Neacşu, că ne poate mîntui de jug şi de ruşine ?

— Iertaţi-mă, cinstiţi boieri, zise Neacşu cu gura altuia, dar ori am avut eu o vedenie, ori măria sa îşi schimbă vrerile după cum bate vîntul. Altfel nu se poate !

— Cum adică ? întrebă Hulpe.

— Iaca bine... Nu-s nici două săptămîni de cînd am intrat în biserica Sfîntului Neculai, de-alături, şi l-am văzut şi auzit pe măria sa în faţa altarului rugîndu-se. Se credea singur şi se ruga cu glas tare. Eu mersesem după el, că-l văzusem intrînd acolo şi voiam să-l chem la întîlnirea cu solul leşilor.

— Da, şi ce-i dacă l-ai văzut rugîndu-se ? întrebă tot Hulpe.

— Doamne, doamne, cinstiţi boieri... ce mi-a fost dat s-aud ! A fost cea mai dureroasă rugă din cîte-am auzit vreodată şi o păstram în inimă ca pe-o taină sfîntă. Măria sa îşi juruia, plîngînd, inima ţării şi spunea că nu va avea hodină nici în groapă pînă n-o va vedea mîntuită de jugul necredincioşilor... Of, cînd mi-aduc aminte !... Am ieşit din biserică uşor ca pasărea cerului şi de-atunci am aşteptat mereu, ca pe-o minune, ca măria sa să ne cheme la luptă. Ce l-o fi putut schimba oare ?

— Poate n-ai priceput domnia ta bine ruga, rîse Hulpe c-o jumătate de gură.

— Ba eu cred că era umbra măriei sale, chicoti strîmb Vornicul, cea cu turban pe cap şi se ruga lui Mahomed. Nu cumva se bătea cu fruntea de pămînt şi striga „Alah, Alah" ?

Neacşu clătină amărît capul şi strînse cu putere mînerul paloşului.

— Şi doar a făcut o vreme şcoală înaltă la Bar, reluă Hulpe şi are fraţi de cruce chiar la curtea măriei sale, craiul leşilor... iar acum vrea să se bată cu ei pentru a le fi pe plac jăcuitorilor noştri. Grea povară pentru biata Moldovă !

— Oare pan Adamiec ştie ce se pune la cale ? întrebă mai mult pentru sine Neacşu.

Sala rămăsese aproape goală. Rînd pe rînd ieşiseră boierii cu capetele în pămînt ori vorbind unii cu alţii în mare taină.

— Şi-acum ce facem, cinstiţi boieri ? se auzi mai tare glasul lui Neacşu.

— Eu ştiu ce am de făcut, zise hatmanul hotărît. Vrea măria sa războiul cu leşii ? O să-l aibă. Dar se va bate singur şi-şi va pierde capul în scurtă vreme. Rămîneţi cu bine şi Dumnezeu să vă dea gîndul cel bun ! Eu nu mai am ce aştepta.

Şi plecă numaidecît, trecînd ca o furtună prin dreptul lui moş Petre, care avea din nou treabă lîngă tron.

— Domnia ta ce faci, cinstite vornice ? întrebă încet Neacşu în timp ce ieşeau amîndoi pe porţile palatului.

— Nu ştiu încă, boier Neacşu... Cine s-ar fi aşteptat la una ca asta ?... Abia i-am alungat pe tătari şi acum alt măcel. Şi încă măcel din porunca turcului. N-are deloc hodină biata noastră ţară...

— Dar cum e mai bine de făcut ?

— Ei, boier Neacşu, răspunse vornicul scîrbit, vezi şi domnia ta pentru cine-ţi bate inima mai tare : pentru turci, pentru leşi, ori pentru Moldova. Şi nu se poate să nu găseşti o cale. Eu cum să-ţi spun ? Fă aşa şi pe dincolo ? De unde ştiu eu că n-ai să te duci să mă vinzi măriei sale, care-i omul turcilor, ori solului leşilor, că te-am sfătuit altfel decît cum gîndesc ei ?

III. Nasc şi la Moldova femei frumoase şi moşnegi cicălitori

Toată noaptea care a urmat sfatului domnesc cetatea de scaun a Moldovei a fost brăzdată de tropote grabnice dintr-o parte în alta şi mai ales spre porţile de ieşire. Mulţi boieri părăseau, singuri ori cu întreaga familie, cetatea pentru a fugi la leşi. Vestea că în curînd Sultanul va purcede război cu leşii şi că în această grozăvie va fi vînturată şi oastea Moldovei făcuse ocolul Iaşului, purtînd cu ea spaime, lacrimi şi hotărîri pripite. Străjile de la porţile cetăţii aveau poruncă de la măria sa să nu oprească pe nimeni din cei care pleacă şi nici măcar să-i întrebe unde pleacă.

Moş Petre făcuse de mai multe ori drumul de la o poartă la alta pentru a întocmi, mai mult pentru el, catastihul fugarilor. Dar cu toate stăruinţele străjerilor, mulţi boieri nu putură fi recunoscuţi. Noaptea era destul de întunecoasă, iar graba celor ce părăseau cetatea făcea cu neputinţă recunoaşterea tuturor. Alţi boieri însă puteau fi văzuţi tăifăsuind pe uliţe ori în grădinile mari din spatele caselor. Oriunde ar fi fost, ochii şi urechile lor stăteau la pîndă. Slugile fiecăruia dintre ei primiseră porunci să-i afle pe toţi cei ce părăseau cetatea.

Zorii zilei găsiră Iaşul cu multe obloane trase şi odăi pustii. Clopotele bisericilor aveau răsunet răguşit şi înspăimîntat.

Moş Petre abia închisese ochii spre ziuă, lăsînd vorbă unui străjer să-l trezească de cum răsare soarele. Şi, de cum deschise ochii, căută prilej să-l găsească pe măria sa mai repede ca altădată. Avea atîtea să-i spună şi să-l facă să înţeleagă ce greu e să ai încredere în oameni în astfel de vremuri. Numai că măria sa încă nu se arătase nicăieri aşa de dimineaţă. Moş Petre stătu o vreme în cumpănă dacă să-l trezească sau nu. Într-o vreme vru să se îndrepte spre odăile sale, dar se ruşină la gîndul că iar o să-l probozească doamna că scoală lumea cu noaptea-n cap. Se hotărî, aşadar, să mai aştepte. Cînd trecu spre aripa cealaltă a palatului, străjile îl întîmpinară cu zîmbete prieteneşti. Ştiau cu toţii că moş Petre are întotdeauna, pentru fiecare, cîte-o vorbă bună. Era, de altfel, singurul, în afara măriilor lor, care putea intra oriunde, la orice ceas din zi şi din noapte. De data asta însă moş Petre nu le spuse decît un mîrîit „bună dimineaţa, flăcăilor", şi trecu mai departe, cu sprîncenele încreţite şi faţa posomorîtă. Pe o terasă, de unde se puteau vedea mai bine oraşul şi împrejurimile, dădu nas în nas cu pan Adamiec, solul leşilor, care nu mai pleca din cetatea Moldovei. Moş Petre nu-l vedea deloc cu ochi buni, dar nici n-avea căderea să intre în vorbă cu el, ori să-l facă să înţeleagă că nu-l poate suferi. Se făcu a nu-l vedea şi coborî repede spre curtea interioară. Aici îşi făcu puţină vorbă cu Boşoga, chelarul, căruia nevasta îi dăruise cu cîteva zile în urmă pe cel de-al şaptelea flăcău, botezat de însăşi măria sa. Ciocni chiar o ulcică de vin cu acesta, urîndu-i sănătate şi ani mulţi pentru noul născut, apoi se îndreptă spre sala tronului. După ce scutură puţin catifelele groase din spatele tronului, care acopereau şi uşa tainică ce dădea spre aripa palatului unde se aflau odăile domneşti, îşi făcu treabă pe coridor şi tuşi tare, pentru a se face auzit de măria sa. Imediat după aceea auzi glasul măriei sale :

— 'Neaţa, moş Petre !

— Să trăieşti, doamne ! răspunse moşul înveselindu-se. Dar nu te scoli ? Că-i ziua mare şi vine ceasul sfatului.

— Ba, m-am sculat de mult, moş Petre, se auzi iar glasul măriei sale. Aşteaptă, că vin şi eu, să stăm puţin de vorbă.

Şi măria sa hohoti scurt, ca şi cum l-ar fi gîdilat cineva, fapt ce-l puse în mare cumpănă pe moş Petre.

— Oare o fi rîzînd cu adevărat ? gîndi bătrînul. Nu ştie, săracul, ce mari belele i-i dat s-audă.

Privi cu atenţie peste tot, ca nu cumva să rămînă ceva nepus la punct, ori să găsească boierii din Divan scaunele pline de colb. Mai în fundul sălii, lîngă un scaun, descoperi cîţiva sîmburi de prună. La început nici măcar nu-i veni să creadă. Îi ridică cu grabă şi se uită lung la ei clătinînd capul a dojană.

— Măi, măi, se cătrăni el, învîrtindu-i pe toate părţile. Parcă ar fi nişte plozi neştiutori ! Să mănînce ei perje în faţa tronului ? Mai mare ruşinea ! N-ar fi a mirare să-i vezi venind cu coşercile cu perje după ei la sfat.

Dar mai grozavă-i fu mirarea atunci cînd dădu peste o ploscă ascunsă după un picior de scaun. O ridică numaidecît şi o clătină. Era aproape plină. O desfăcu şi o duse la nas din ce în ce mai nedumerit.

— Vin vechi de Cotnari ! zise el cu glas tare. Ptiu, mare ţi-i minunea, doamne ! Asta numai că boierul Dănăilă a adus-o aici, întrucît domnia sa nu poate suferi să treacă măcar un ceas de vreme fără să tragă o duşcă. Dar bine, bre omule, în faţa tronului măriei sale ? Nu puteai să mai aştepţi o ţîră ?

Gustă moş Petre fără teamă că ar putea fi otravă. Clefăi cu plăcere, închizînd un ochi şi încercînd să ghicească din ce soi o fi. Se dumiri îndată că nu era otravă. Îi simţi acea furnicare dulce pînă-n măduva oaselor, mai trase o gură zdravănă şi ascunse plosca după o catifea. Cînd se apropie iar de tron, auzi o uşă deschizîndu-se încet şi paşi uşori pe lespezi. Îşi dădu îndată seama că nu putea fi decît Doamna. Se făcu că n-o vede şi se apucă să şteargă picioarele tronului, mormăind un fel de cîntec.

— Bună dimineaţa, moş Petre, zise Doamna după ce se mai apropie, avînd în glas sămînţă de şagă, cu care moşul nu se prea împăca.

— Să trăieşti, măria ta ! răspunse moşul fără să întoarcă privirile şi neridicîndu-se de la locul său.

Noroc că Doamna era obişnuită cu felul de-a fi al lui moş Petre şi nu se supăra niciodată pe el.

— Ce mai faci ?

— Ia cu meteahna asta a mea, de muiere, nu vezi ? Grijesc să nu se pună muştele pe scaunul domnesc. N-am

văzut în viața mea făpturi mai ticăloase ca muștele și țînțarii. De-aș fi eu Dumnezeu, i-aș băga pe toți într-o casă mare și le-aș da foc.

Doamna își dădu repede seama că moșul nu-i în zi bună, dar nu-l lăsă în pace.

— Am credința că iar ai mîncat pădurețe, moș Petre.

Moșul mormăi ceva, fără să înțeleagă nici el ce.

— Ia spune, zise măria sa, fandosindu-se, știind că astfel toarnă paie pe foc, îs frumoasă azi ?

— Apăi... frumoasă, măria ta. Ce, parcă nu știi și mai ai nevoie să-ți zică un moșneag ca mine ?

— Dar de ce nu te uiți deloc la mine ?

— Iac-așa, măria ta. În primul rînd pentru că am treabă multă, că azi iar îi sfat mare. Apoi... de ce să mă uit ? Nu știi că frumusețea moldovencelor nu se vede numai cu ochii ?

— Cum așa ?

— Bine, așa cum zic eu. Cine a văzut-o o dată, o simte apoi cum îi curge prin vine, ca vinul cel vechi de Cotnari și cum strălucește ca soarele, pe care-l vezi fără să te uiți la el.

— Și cît îs de frumoasă ? întrebă măria sa, vrînd cu orice preț să-l facă pe moș Petre mai vorbăreț.

— Apăi... mai mult decît trebuie, măria ta, ca și Moldova noastră.

— Cum așa ? că nu pricep.

— Așa precum ai auzit și nu altcum. Ce, nu-i frumoasă țara asta ?

— Ba-i frumoasă, moș Petre, răspunse măria sa cu un oftat. Dar tare-i plină de amar și de nevoi.

Moșul scuipă pe cîrpă și continuă să frece unde-i părea lui pătat de muște.

— Și de ce-ai zis că-s mai frumoasă decît trebuie ? reluă Doamna nedumerită, privind spre moș mai dintr-o parte.

— Ei, și măria ta. Ia o vorbă de om prost. Nu mă lua-n samă.

— Hai, hai, nu te-ascunde, moș Petre, că nu scapi ! Și nu te las pînă nu-mi spui de ce-ai zis așa.

— Păi n-am grăit drept, măria ta ? zise moșul ridicîndu-se și uitîndu-se țintă în ochii Doamnei. Tot ce-i mai frumos pe lumea asta îi rîvnit de prea mulți ochi... Vai și-amar de cîtă năpastă pot aduce frumusețea și bogăția ! Nu-i așa

și cu țărișoara noastră ? Îi frumoasă și bogată cum nu-i alta. Dar cum încearcă și ea oleacă să se bucure de frumusețea și de bogăția ei, cum năvălesc vrăjmașii din toate părțile rupîndu-i podoabele și pătîndu-i strălucirea. Iac-așa !... Ori vrei să zici că nu-i drept ce spun ?

Doamna nu zice nimic și se uită în altă parte.

— Păzește-ți frumusețea de prea mulți ochi, măria ta, continuă moșul aruncînd cîrpa, că prea te văz plecînd des cu caleașca departe de zidurile cetății ! Mintea omenească-i slabă și cumpăna firii se rupe prea lesne, măria ta !

— Dar cum ai vrea, domnia ta, moș Petre, să stau închisă toată vremea între ziduri și să nu mă veselesc deloc ? M-am născut la munte și mi-s dragi pădurile și coclaurile mai dihai decît toate palatele la un loc, așa să știi !

— Dar eu nu zic să nu te veselești, măria ta, ferească sfîntul de-așa ceva. Veselește-te, că de asta ești tînără și frumoasă. Numai păzește-te de săgețile poftelor străine, că prea mulți bărbați, din țară ori de aiurea, uită cînd te privesc și de Dumnezeu și de dracul !

— Dar sînt doamna acestei țări, moșule, se ofensă, rușinîndu-se, măria sa, cum poți vorbi așa ?

— Nu sări cu gura la mine, măria ta și nu te burzului degeaba, că-ți grăiesc ca un părinte ! Eu l-am slujit pe măria sa, Domnul, de copil și mi-i drag ca lumina ochilor. Ori nu-i așa, zici ? Și nu-i vreau decît binele cel bun, ca și măriei tale. Amîndoi îmi sînteți dragi și arde sufletul în mine cînd mă gîndesc la năpastele care vă pîndesc de peste tot.

— N-am de ce mă teme, moș Petre, se apără Doamna cu glas mai blînd, uitîndu-se zîmbind la moș Petre. Stăpînul țării și al meu...

— Vai, vai, măria ta, o întrerupse moș Petre clătinînd capul cu amar, nu-mi vorbi mie de stăpînul țării !... Nu vezi oare cîți se cred ori se vor stăpîni peste țara asta ? Și nu pune prea mare preț pe domnie... doamne, păzește ! Numai că azi este și mîine nu-i. Domnia în țara Moldovei e ca floarea cîmpului... Numai că atîta vreme cît este și cît măria ta ești Doamna țării, nu uita că ochii tuturor te pîndesc și te urmăresc pretutindeni, chiar și atunci cînd crezi că nu te vede nimeni.

În acea clipă, în sală intră Domnul. Făcu un semn prietenesc din priviri Doamnei, apoi se apropie zîmbind de moş Petre. Moşul îl privi cu toată făptura şi i se închină cu dragoste :

— Să trăieşti şi fii binevenit, Doamne !

— Bună să-ţi fie inima, moş Petre ! Dar te văd cam morocănos. N-ai prea dormit azi-noapte, ori te-ai mai luat cu ulcica ?

— Ba am dormit, doamne, numai că...

— N-aştepta veşti bune de la el, zise Doamna îndreptîndu-se spre ieşire. Nu vezi cît e de cătrănit ?

— Eh, dă-i pace, zise măria sa, aşezîndu-se pe un scaun. Aşa-i mai tot timpul moş Petre. Dacă n-are necazuri şi le face singur, de teamă să nu-i vină altele mai mari. Acum vreau să aflu tot ce ştii, moşule, şi să-mi spui crezul deschis al domniei tale.

— Ia nu-i a bună, doamne, răspunse bătrînul aşezîndu-se alături. Cercarea măriei tale, cum îi zici, a adus multă tulburare printre boieri şi mulţi şi-au luat lumea-n cap.

— Cum aşa ? o făcu Domnul pe nedumeritul.

— Iaca bine. De cum s-a lăsat noaptea peste cetate, mulţi au fugit fără să-i poată opri nimeni.

— Unde ?

— Aud că la leşi... ori... cine mai ştie ?

Domnul hohoti ca la auzul unei basne grozave.

— Nu rîde, măria ta, că asta nu-i a bună deloc.

— Păi, nu vezi, moş Petre, c-au început să se-mplinească toate aşa cum vreau eu ? Au fugit ? Bine c-au fugit. De asta am făcut cercare cu ei. Înseamnă c-a început să se-aleagă turma după gîndul fiecăruia. Numai că tare mult aş vrea să ştiu unde-au fugit.

— Păi vezi cum eşti, doamne ? De unde să ştiu eu unde-au fugit, dac-ai dat poruncă să nu fie oprit nimeni care iese din cetate.

— Şi dacă aş fi dat poruncă să-i oprească şi să-i întrebe, crezi c-ar fi spus cineva unde fuge ?

— De... ştiu eu ? Dacă-s oameni cu frica lui Dumnezeu... Noroc mare c-am sfătuit eu cîţiva străjeri să fie cu ochii în patru. Dar tot n-am aflat mare lucru. Ştiu că cei mai mulţi au luat calea leşilor.

— Dar cine anume, ai putut afla ?

— Numai pe unii : hatmanul Hulpe, care-a fugit primul, cu toţi ai lui, mai apoi boierul Neacşu, singur, logofătul Boantăş, boierul Dănăilă cu cumnatu-său Ureche, Vornicul Ţării de Jos, comisul Iordache...

— Dar Vornicul Ţării de Sus, fugit-a, ori ba ? se arătă Domnul mai curios ca despre oricine.

— Pe el nu l-am văzut plecînd şi nici nu pot pune mare preţ pe-o slugă ce mi-a spus că l-ar fi zărit ieşind după miezul nopţii.

Măria sa rămase descumpănit. N-avea deplina siguranţă c-a fugit şi vornicul şi de-aceea nu se bucura prea mult. Încercă să mai întrebe ceva, dar moş Petre i-o luă înainte.

— Proastă treabă, măria ta ! Văzut-ai ? Boierii îţi întorc repede spatele cînd îi vorba de greu şi devin slugile celor mari şi puternici. Cu cine te vei mai însoţi la primejdia care te aşteaptă ?

— Afla-voi azi, moş Petre, după ţinerea sfatului.

— Oare tot nu vrei să pricepi, măria ta ? se arătă tare îndurerat bătrînul. Nu vezi că unii au fugit la leşi, iar alţii abia aşteaptă să vină turcii ?

Domnul rîse şi-şi sprijini amîndouă mîinile pe umerii bătrînului său credincios.

— Cum să nu pricep, moş Petre ? Doar eu am vrut să fie aşa şi nu altfel. Numai domnia ta nu vrei să te uiţi la ţinta mea. Şi nu judeca treaba pe care vreau s-o fac eu după prima înfăţişare. Cei ce-au fugit la leşi, şi bine-ar fi de-ar fi fugit cît mai mulţi, înseamnă că-s vrăjmaşi turcilor şi cu ei m-oi înfrăţi mai întîi în tot ce voi face. A-nceput alesul turmei, aşa cum îţi spuneam.

Din nou răsunară paşi şi voci în curtea interioară. Domnul şi moş Petre se retraseră. În scurtă vreme, apoi, în sală începură să pătrundă rînd pe rînd boierii, cu capetele plecate şi cu ochii plini de năduf.

— Văzut-ai unde duce hiclenia ? se-ntoarse Bîrliba către un boier de lîngă el, care abia putea fi zărit din dosul bărbii. Amarnică palmă pentru măria sa şi pentru slăvitul Sultan ! Bănuiam eu mai de mult că măria sa şi-a pus vipere la sîn şi i-am spus-o în faţă, dar nu m-a ascultat. Acum, la greu, l-au părăsit tocmai cei în care-şi pusese nădejdile cele mai mari.

— Mai bine că s-au dat pe față din vreme, răspunse bărbosul de lîngă el. Scaunele lor așteaptă boieri credincioși țării și Sultanului. Pe aceștia trebuie să se bizuie măria sa. Altfel nu se poate.

— Fugit-a oare și hatmanul ? se amestecă în vorbă un alt boier de lîngă ei.

— Păi n-ai auzit ce spunea boier Melinte ? răspunse Bîrliba. El a luat drumul leșilor mai întîi, cu nevastă și copii, după ce-a lăsat vorbă pentru toți că ne vom bate cu leșii, ca să ne facă și pe noi să ne părăsim vetrele.

— Știi ce mi-a spus mie ieri după sfat ? prinse chef de vorbă bărbosul. Că nu se-ntoarce în țară decît cu oastea leșască, să-l alunge pe măria sa și pe toți cei care-s de partea turcilor. Dar cine-i de partea turcilor ? Eu, ori domnia ta ? Vai de capul nostru ! Numai că a te pune azi cu turcul în băț înseamnă să-ți sapi singur groapa. Nu-i așa ?

— Vai și-amar de biata țară !

Străjerul de la intrare lovi din nou cu sulița în podea și strigă acoperind toate glasurile :

— Măria sa, Domnul Moldovei !

Domnul trecu țanțoș pe lîngă boieri și se opri lîngă tron. Părea vesel. Numai după ce aruncă o privire mai iscoditoare în sală, fața sa începu încet-încet să se înnegureze, iar una din sprîncene se aplecă mai tare.

— Bine-ați venit, cinstiți boieri ! spuse el, totuși, cu vădită bunăvoință, ceea ce-i făcu pe cei din sală să răsufle ușurați.

— Să trăiești, măria ta ! răspunseră boierii într-un glas.

După ce le făcu semn să se așeze, măria sa rămase în picioare, cu sprîncenele tot mai încrețite și cu privirile risipite printre bărbi.

— Dar... îmi pare mie, începu măria sa grozav de nedumerit, ori n-au venit încă toți boierii la sfat ? Prea văd multe locuri goale printre domniile voastre.

— Nici nu mai vin, măria ta ! strigă ridicîndu-se Bîrliba. În van îi mai așteptăm.

— Cum nu mai vin ?... Ce vorbe-s astea ?

— Iaca, bine... Au fugit la leși !

— La leși ? făcu măria sa ochii mari și nedumeriți. Boierii Moldovei au fugit la leși ?

— La leși, măria ta ! răsunară mai multe glasuri.

— S-au dus să se vîndă vrăjmașilor măritului Sultan, întări cu năduf Bîrliba.

Măria sa rămase cîteva clipe fără grai, trîntind cu pumnii în spătarele tronului. Apoi începu să pășească rar printre scaune uitîndu-se în toate părțile și arătînd din ce în ce mai mînios. Ochii săi păreau că numără scaunele goale. Se-ntoarse deodată spre un grup de bărbi mai zburlite și întrebă pufnind :

— Cum, și hatmanul a fugit ?

— A fugit, măria ta, răspunse un glas.

— Știi domnia ta bine ?

— Știm cu toții ! răsunară mai multe glasuri.

— Și spătarul ?

— Nu-ți spuneam eu că-i vrăjmaș Porții ? se auzi iar glasul lui Bîrliba. N-ai vrut să mă asculți !

Domnul continuă să se uite prin sală clătinînd mereu din cap și părînd tot mai amărît. După puțină vreme începu să murmure încet și rar, ca și cum ar fi vrut să țină neapărat în minte numele tuturor fugarilor :

— Și Neacșu... și Boanțăș... și Dănăilă... și Ureche...

— Au fugit toți, măria ta, se auzi alt glas.

Domnul se întoarse încet la tron părînd copleșit de o greutate uriașă. Se răsuci deodată mînios spre toți izbind cu piciorul în podea :

— Și de ce nu mi-ați dat de știre cît mai repede ? Ori abia așteptați să fugiți și domniile voastre ?

— N-am știut, doamne, se apără un boier. Au fugit în vreme de noapte. Cine să-i poată ști că fug ?

— Iar noi n-avem de ce fugi, măria ta, ridică glas mieros altul. Noi sîntem legați de pămînturile și casele noastre.

— Cum ? Se arată și mai mirat măria sa, a fugit și Vornicul Țării de Sus ? Ori am eu vedenii ?

Nimeni nu răspunse, nici da nici ba, mai ales că unii dintre boieri îl credeau pe vornic omul turcilor.

— Pesemne c-a fugit, măria ta, intră iar în vorbă Bîrliba. Cine știe de n-o fi trecut și el de partea leșilor ?

— Ei, boier Bîrliba, porni glas aspru măria sa, prea ușor vezi domnia ta vînzare peste tot ! Dar dacă n-a fugit ?

Bîrliba se făcu mic și-și duse amîndouă mîinile la piept cerînd parcă milă :

— Iartă-mă, măria ta, începu el plîngător, dar mă ucide groaza de mînia Sultanului ! Ce vină avem noi ? Apoi se în-

toarse spre ceilalţi boieri. Eu cunosc mînia Sultanului, oameni buni! Fereasca-ne cerul de ea! Am jurat credinţă Porţii şi trebuie s-o păstrăm neîntinată! Dacă află că-i sîntem haini, ne pîrjoleşte iar ţara! Şi ni-i ucide pe cei dragi, ca-n atîtea rînduri! Ori ne pîngăresc fetele şi nevestele!

— Aşa-i! Are dreptate boier Bîrliba, întări un glas.

Domnul făcu ochii mici şi tăcu o vreme. Oftă apoi adînc şi întrebă rar, ţintindu-i pe toţi:

— Dar domniile voastre de ce n-aţi fugit la leşi?

Cîteva clipe inimile tuturor încetară să mai bată. De ce oare le punea măria sa o asemenea întrebare tocmai lor, care-i arată credinţă şi supunere? Tot Bîrliba îşi luă inima-n dinţi şi se ridică să dea răspuns în numele Divanului:

— Noi sîntem credincioşi măritului Sultan, doamne... şi măriei tale... aşa cum am jurat! Cum să părăsim ţara la greu?

— Dar cu leşii ce-aveţi?... De ce vreţi să vă bateţi cu ei?

Iar se făcu tăcere. Boierii se uitau în pămînt neştiind ce să răspundă pentru a-l mulţumi pe măria sa. E drept că n-au nevoie nici să se duşmănească cu leşii... dar cum să se apere de turci? Unul dintre ei se ridică şi spuse cu jumătate de glas:

— Parcă măria ta nu ştii, doamne?... De ce ne mai chinuieşti? Dacă vrea Sultanul să ducă război cu ei... şi ne cheamă şi pe noi...

— Vrem şi noi! continuă Bîrliba, cu faţa scăldată de sudoare. Că turcii îs mai tari, măria ta... Au dovedit-o în atîtea rînduri... şi nu ne putem pune cu ei...

— Deci... după cîte văd... vreţi să luptăm alături de turci împotriva leşilor, aşa-i?

— Aşa-i, se auzi un glas stins.

— Toţi vreţi aşa?

— ...

— Vă-ntreb încă o dată, cinstiţi boieri... vreţi cu toţii să luptaţi alături de turci împotriva leşilor?

— Vrem... — răspunse şi mai stins Bîrliba.

— Văd că nu ne putem înţelege, oameni buni, zise măria sa şi mînios şi îndurerat în acelaşi timp. Vreau răspunsul domniilor voastre curat şi nu ciuntit! De aceea, îi poruncesc

boierului Bîrliba să tacă de data asta. Vreţi sau nu vreţi să luptaţi alături de turci ?

Nu se auzi decît din două locuri un da aşa de stins şi de greu murmurat, încît măria sa tot nu se dumiri. Privi lung spre acele capete plecate şi chinuite şi în adîncul sufletului trăi o mare bucurie. Înseamnă că la nevoie se putea pune totuşi bază şi pe mulţi dintre ei. Dar cum să le spună deschis gîndul său ? Cum să-i facă să înţeleagă văpaia din sufletul zbuciumat ?... Poate nici nu-l vor crede... ori, crezîndu-l, ar putea lua drumul spre turci vînzîndu-l cît mai repede. Tăcură cu toţii o vreme, măcinîndu-şi fiecare amarul în felul său. Apoi măria sa schimbă firul vorbelor. Mai întrebă pe unii şi pe alţii despre felurite treburi ale ţării şi, la sfîrşit, se ridică în picioare şi grăi tuturor :

— Sfatul nostru s-a sfîrşit şi n-am înţeles nimic din el, cinstiţi boieri... Ori domniile voastre nu vreţi să vă spuneţi răspicat cuvîntul, ori n-am găsit eu calea cea dreaptă spre sufletele domniilor voastre. Să nădăjduim însă că mai devreme sau mai tîrziu veţi înţelege cu toţii vrerea ţării şi vă veţi supune ei. Acum vă voi da o veste mai bună : măritul Sultan mi-a trimis vorbă că amînă o vreme războiul cu leşii. Mergeţi cu bine la casele domniilor voastre şi trimiteţi ştire grabnică celor fugiţi în alte părţi că se pot întoarce în ţară... Despre fapta lor, bună sau rea, grăi-vom altădată. Acum e vremea primirii solilor şi împlinirii altor treburi domneşti. Mergeţi cu Dumnezeu !

— Să trăieşti, măria ta !

Dar glasul boierilor avea în el ceva de om sugrumat. După ieşirea măriei sale porniră şi ei în tăcere, depărtaţi unul de altul şi mai străini ca niciodată.

IV. Cercarea cea mare

După terminarea sfatului, Domnul rămase gînditor cîtăva vreme. Furia pe care i-o treziseră Bîrliba şi ceilalţi

boieri ce se arătaseră pe față de partea turcilor și-o ascunsese cu grijă. Nu era încă vremea potrivită pentru a trece la faptele ce și le pusese în gînd. Bucuria că cea mai mare parte a boierilor din Divan era potrivnică, într-un fel sau altul, turcilor și că în afara celor fugiți la leși mai putea găsi și printre cei rămași brațe pe care să se sprijine, n-o putea trăi încă pe deplin. Ceva din adîncul sufletului îl făcea să creadă că cercarea la care-i pusese pe boieri nu reușise așa cum ar fi dorit. Glasul plîngător al lui Bîrliba și fața lui grasă și transpirată îi stăruiau mereu în minte, trezindu-i un fel de milă amestecată cu furie și scîrbă. Mulți spuneau că Bîrliba își cam sărise din minți încă de la întîmplările grozave de la Cotnari, petrecute cu cîteva luni în urmă, cînd îl prădase o ceată de turci și-i răpise una dintre fete. Cu toate acestea însă, vorbele sale îi făcuseră pe unii să se înfricoșeze la gîndul că ar trebui să lupte iar împotriva turcilor și de aceea își țineau capetele aplecate. Ar fi vrut să-i spună atunci cîteva vorbe Doamnei, căreia îi împărtășea mereu și bucuriile și necazurile, dar se răzgîndi. Trebuia să primească solii și mai cu seamă pe pan Adamiec, trimisul leșilor, cu care se întîlnea aproape în fiecare zi. Bătu din palme și-i porunci boierului de la ușă să-l cheme pe pan Adamiec.

— Am înțeles, măria ta, răspunse boierul închinîndu-se și dădu să iasă. Se opri însă în prag nehotărît. Voia parcă să spună ceva și nu putea.

— Nu-l chemi ? întrebă mirat măria sa.

— Ba-l chem, doamne, că-i în odaia de-altături, numai că...

— Numai că ce ?

— Iacă ce nu pricep : Vornicul Țării de Sus stă la ușă și...

— Vornicul Țării de Sus ? întrebă măria sa parcă înspăimîntat de ceva. Stă la ușă ?

— Așa precum ai auzit, doamne.

— De cînd ?

— Păi... nu mult după începerea sfatului.

— Și de ce stă acolo ? De ce n-a intrat și el lîngă ceilalți boieri ?

— Asta n-o pot ști... N-a vorbit nimic cu nimeni. Stă

și tace. Pare ostenit și amarnic de necăjit. Cînd eu i-am zis să intre, a dat din mînă și mi-a spus să-l las să se hodinească.

Domnul nu mai știa ce să creadă. Era tot mai nedumerit. Se răsturnase, deodată, totul în mintea sa. Înseamnă că vornicul este cu adevărat de partea turcilor și nu se mai poate avea nici o încredere în el. Deci nu fugise la leși cum dorise măria sa... Dacă într-un om ca el nu poți avea bază în asemenea momente de răscruce pentru țară, cu cine să mai pornești lupta ?... Eh, de-ar fi fugit și el la leși, altfel ar fi stat lucrurile... dar așa ? Începu să se mînie tot mai mult și strigă răstit spre boierul de la ușă, să-l cheme pe vornic înaintea solului leșilor.

Vornicul intră încruntat, privind cu ochi piezișii spre măria sa. Făptura-i părea țeapănă și îndîrjită. Se închină reținut, mormăind ca pentru sine :

— Să trăiești, măria ta !

— Ce-i cu domnia ta, vornice ? îl întîmpină domnul mînios. De ce n-ai venit la sfatul țării ?

Vornicul privea pierdut la scobitura dintre două lespezi, care-i părea că se face tot mai largă, apoi își ridică ochii încet spre pulpana aurită a mantiei măriei sale.

— N-auzi, vornice ? scrîșni Domnul.

— Ba aud, doamne, că-s teafăr încă.

— Atunci răspunde-mi de ce n-ai fost la sfat !

— N-am putut, măria ta.

— N-ai putut, ori n-ai vrut ?

— Și una și alta, doamne... Cînd am putut, n-am vrut, iar cînd am vrut, n-am putut, asta-i... Am așteptat, nu departe de porțile cetății, moartea... Și n-a vrut să vină la mine. Pesemne nu i-s drag, ori n-o fi avut vreme pentru mine...

— N-am nevoie și nici vreme de vorbe botezate, vornice ! Iar dacă aștepți așa de tare moartea, nu uita că securea gîdelui e ascuțită pentru orice cap ! Și mai ales pentru unele care se cred prea bine lipite de gît !

— Știu, doamne... Dar decît să trăiesc rușinea care vine peste țară și peste neamul nostru, mai bine...

— Despre ce rușine vorbești ? făcu Domnul ochii mari.

— Ia despre cea pe care ne-o pregătești măria ta împreună cu sultanul.

Domnul nu pricepu unde bat vorbele vornicului, ori se feri să-şi facă vreo părere. Se ivise însă cum nu se putea mai bine prilejul să-l pună la cercarea cea mai grea. Iar de-o fi cu adevărat omul turcilor, cum se spune, îl va da morţii fără tăgadă. De aceea se hotărî să fie cît mai năpraznic în vorbe şi fapte.

— Răspunde-mi fără să clinteşti adevărul nici cît un fir de păr, de ce n-ai fost la sfatul boierilor aşa cum am poruncit ieri! Dar ţine minte, vornice: vreau adevărul curat şi nu scorniturі!

Vornicul clătină din cap cu mare mîhnire, fără să răspundă. Se mulţumi doar să-şi şteargă sudoarea de pe frunte cu mîneca hainei. Măria sa se apropie de el aruncîndu-i cuvintele ca pe nişte pietre:

— Ai vrut să fugi şi domnia ta la leşi împreună cu ceilalţi vînzători de ţară, aşa-i?

Vornicul dădu a lehamite din mînă, ţuguindu-şi buzele de parcă ar fi avut otravă în gură. Apoi oftă şi răspunse încet:

— Dreptu-i, doamne, de ce să zic nu... Am vrut... Şi chiar am şi ieşit pe poartă cu acest gînd... Numai că din fuga mea n-avea nici un folos ţara şi, precum vezi, m-am întors.

— Şi ce folos i-ai adus ţării dacă te-ai întors?

— Acum nici unul, dar poate că...

— Deci eşti hiclean, aşa cum se spune! Ţi-ai călcat jurămîntul faţă de măritul Sultan!

— Eu am un singur jurămînt, doamne: faţă de ţara şi de neamul meu. Altul nu cunosc.

— Cum?... N-ai jurat odată cu mine şi cu ceilalţi boieri credinţă înaltei Porţi?

— Cu cel ce-ţi pradă ţara şi-ţi ucide neamul, jurămîntul e ca o ploşniţă pe care-o laşi să-ţi sugă sîngele şi n-o omori doar pentru că-i tot făptura lui Dumnezeu.

— Dar ai vrut să-ţi părăseşti ţara şi să treci de partea vrăjmaşilor!

— Vrăjmaşii cui, măria ta?

— Ai măritului Sultan şi ai ţării.

— Ai măritului Sultan?... sau ai ţării, doamne?

— Aşa cum ai auzit! Şi nu-ţi mai ascunde ticăloşia faptei în umbra vîntului, că tot se vede! Ai vrut să fugi

la leşi şi nu te-ai supus poruncii de-a veni la sfat. Pentru asta te aşteaptă moartea !

— Moartea ? răsuci vornicul ochi crunţi.

— Moartea, vornice !

Întoarse repede spatele vornicului şi strigă spre uşă să intre grabnic cîţiva oşteni. Bănuind gîndul măriei sale, vornicul simţi un tremur speriat al inimii.

— Doamne, începu el surd, spre ce faptă te mînă gîndul ? Ce te face oare să mă dai morţii ?... Uitat-ai că eşti sînge din acest neam şi că orice nedreptate ruşinează întreaga ţară ?

Domnul nu-i răspunse. În sală intrară patru oşteni şi se închinară în faţa măriei sale. Domnul le făcu semn să se apropie, apoi, arătînd spre vornic, le porunci :

— Legaţi hicleanul din faţa mea !

Oştenii se uitau înmărmuriţi şi nu ştiau ce să facă. Să-l lege, cu adevărat, pe vornic, pe cel ce izbăvise de-atîtea ori ţara de prăpădul tătarilor ? Ori poate i s-a făcut de şagă măriei sale ?

— Legaţi-l odată, nu s-aude ? ! răcni Domnul înfierbîntat de mînie.

Oştenii se apropiară temători de vornic şi-i legară braţele fără să întîmpine oprelişti din partea acestuia.

— Şi acum ieşiţi ! le porunci Domnul. Lăsaţi-mă numai cu el şi aşteptaţi porunca mea !

Oştenii se traseră îndărăt miraţi, închinîndu-se cînd spre măria sa, cînd spre vornic.

— În genunchi, ticălos hain, porunci măria sa vornicului.

Acesta rămase însă stană de piatră, cu bărbia în piept şi cu ochii scăpărînd fulgere.

— În genunchi, vornice ! Ori nu mai asculţi poruncile domnului tău ?

Vornicul îndoi un picior, ca şi cum ar fi încercat să îngenuncheze, apoi şi-l îndreptă şi rămase ţeapăn, cu barba zburlită şi cu buzele tremurînd.

— Doamne, nu-ţi face ocară de mine, că nu-s plod şi nici măscărici ! De ce m-ai legat ?

— Mai întrebi ?... Numai moartea te poate dezlega de-acum ! Mîine, în zori, capul îţi va cădea de pe umeri, să ia aminte toţi cei ca tine în veci !

— Cumplit gînd şi nedreaptă faptă, doamne ! Dar pentru ce ?

— Cum pentru ce ?.... Nu ţi-am spus ?... Uitat-ai oare că vînzarea se plăteşte cu capul ? Ai vrut să fugi la leşi, să-ţi vinzi ţara, uitînd că avem un legămînt cu măritul Sultan şi că de-l călcăm pierim cu toţii.

— Am vrut să fug la leşi, doamne, vorbi molcom vornicul, dar nu ca să-mi vînd ţara. Iar jurămîntul faţă de sultan...

— Atunci pentru ce-ai vrut să fugi ?

— Pentru că nu vreau ca Moldova să se bată cu leşii şi nici cu alte noroade din porunci străine. Noi trebuie să ne batem pentru ţara noastră, doamne, nu pentru alţii.

— Şi de ce te-ai întors ?

— Uite-aşa... Pentru că nu-mi pot părăsi ţara. Am stat destul printre străini şi-s sătul de pîinea lor... Şi-am mai vrut să-ţi spun că nu-i bine să ducem nici război cu turcii, acum cînd abia ne-am ridicat frunţile din sînge după atîtea năpaste.

Domnul, bănuind că vorbele vornicului ţintesc spre întărirea stăpînirii Porţii asupra Moldovei, crezu că-i momentul potrivit să-l facă să-şi dea pe faţă toate gîndurile. Îl privi încruntat iar cuvintele ţîşniră ca nişte picături de venin :

— Pesemne că eşti vîndut şi turcilor şi leşilor şi nu ştii cui să-i fii cîine mai întîi !

Vornicul se cutremură şi se întoarse aprig spre măria sa :

— Nu-mi tăvăli sufletul în mocirlă, doamne ! Au nu ştii că sufletul meu e ca pămîntul ţării ?... Şi pămîntul ţării nu se vinde, doamne !

În clipa aceea, fără să fie văzută decît de măria sa, Doamna se ascunse după o catifea privind spre cei doi. Cuvintele vornicului nu-l îmblînziră deloc pe măria sa, ci-l aţîţară şi mai mult.

— Nu te năpusti cu vorbe făţarnice, vornice ! Tot nu te mai pot crede ! Gîndul care te-a împins să fugi la leşi mi te-a arătat vrăjmaş al înaltei Porţi. Asta se plăteşte cu moartea !

Vornicul făcu doi paşi spre domn cutremurat şi plin de ură. Buzele îi tremurau din ce în ce mai tare, iar sprîncenele stufoase se ridicau şi coborau de parcă ar fi fost mişcate de o mînă nevăzută :

— Moartea ?... Hm, măria ta, dacă tot nu te-a părăsit asemenea gînd năpraznic, atunci răspunde-mi drept înainte de-a mă da pe mîna gîdelui : ce te face să mă dai morții ? încercarea de-a fugi la leși, sau nesupunerea față de Sultan ?

— Și una și alta sînt fapte la fel de ticăloase ! Țara are nevoie de oameni credincioși, nu de hicleni !

Vornicul se zbătu neputincios cîteva clipe să-și desfacă brațele legate, își mușcă buzele scrîșnind, apoi, sigur că nu mai poate nici cîștiga nici pierde nimic, începu să tune spre măria sa :

— Așa ți-i vorba, doamne ?... Mă judeci și mă dai morții pentru o ticăloșie scornită de tine, pentru a te putea juca fără oprelişti cu țara și norodul așa cum îți poruncesc stăpînii de la Țarigrad ?... Dar pentru fapta mea cea adevărată, care m-a adus înapoi înainte de-a pleca la leși într-un moment de rătăcire a minții, pentru muntele acesta de suflet și de inimă, ce se cheamă dragoste de moșie, ori de țară, nu vrei să mă judeci ?

Domnul ședea nemișcat privind spre vornic întunecat și încă nesigur de ce vrea să spună.

— Deci pentru că am vrut să fug la leși, continuă Vornicul, mă dai morții, așa-i ?... Dar dacă fugeam la turci, măria ta, la stăpînii cărora le-ai vîndut sufletul și țara, atunci eram om credincios Moldovei ?... Și-ți eram de folos măriei tale ?

Domnul tăcea în continuare, înspăimîntat de furia vornicului. Se trase mai îndărăt și apăsă puternic mîna pe mînerul paloșului.

— Dar dacă fugeam la turci, măria ta ? repetă vornicul mai aprig, atunci mă iertai ?

Ochii săi erau umezi de furie și scîrbă iar vorbele îi cădeau ca niște săgeți otrăvite peste întreaga făptură a măriei sale. Din celălalt capăt al sălii se auzi tusea înceată a lui moș Petre, deși nimeni nu-l văzuse că se află acolo. Glasul vornicului deveni urlet nestăpînit :

— Blăstămată fie-ți ziua în care te-ai vîndut, odată cu țara bunilor și străbunilor noștri, vrăjmașilor care-au făcut să se îndoiască rîurile țării cu sînge și lacrimi ! Bănuiam eu că te-ai turcit ca și ticălosul de Iliaș, dar nu credeam întru totul !

Făcu din nou un pas spre domn măsurîndu-l cumplit Domnul trase, fără să vrea, paloșul și se apropie de tron.

— Blăstămată fie-ți în vecii vecilor supunerea față de orice neam care vrea să facă din țara noastră o slugă !... Acum lovește, ori cheamă mai repede gîdele, hiclean cu coroană de sînge, ce mai aștepți ? !... Pe tine nu te poate învinui nimeni de moartea mea... Dar ține minte, domn nevrednic ce ești, te vor învinui acum și pururea și-n vecii vecilor toți trăitorii acestui pămînt chiar și pentru o clipă de necinste față de țară ! Pentru asemenea faptă blăstămate-vor și viii și morții !

Vornicul abia mai putea respira. Părea sfîrșit. Trase adînc aer în piept și strigă întorcînd spatele domnului :

— Acum pricep cu adevărat de ce mă dai morții... Vrei să scapi cît mai repede de un vrăjmaș al vînzătorilor de neam și țară !

Domnul clipi de mai multe ori ca trezit dintr-un coșmar, apoi se apropie grăbit de vornic și-i tăie funia cu care erau legate brațele. Vornicul întoarse capul nedumerit și îndurerat, își netezi o clipă brațele amorțite și întrebă stins :

— Ce gînduri mai ai, doamne ?

Domnul vru să-i răspundă ceva, dar văzu că se clatină și-l sprijini să se așeze pe un scaun. Doamna se retrase repede, iar moș Petre se apropie temător, nevenindu-i să creadă c-a văzut și auzit asemenea răbufnire de mînie. După ce-l așeză pe vornic pe scaun, Domnul îi puse o mînă pe umăr și îi spuse cu glas rugător :

— Iertată fie-mi cercarea asta nedreaptă, cinstite vornice ! Îmi pare cumplit de rău că ți-am pricinuit atîta amar... Dar aveam nevoie de credință în domnia ta mai mult decît în oricare alt boier... Mulți spun că ești vîndut turcilor... Dar eu nu le țin partea, cinstite vornice, și nu-s sluga lor, cum spui... Îs și eu un biet om al acestui pămînt care se vrea slobod... Știi, cinstite vornice, cea mai ucigătoare pacoste pentru un domn, oricît ar fi de slab ori de tare, e necredința în oamenii cu care ține frîiele țării...

În acea clipă de ei se apropie Doamna, oferindu-i vornicului un pahar cu apă.

— Ți-o fi sete, poate, cinstite vornice. Ți-am adus puțină apă. Bea și răsuflă liniștit.

— Bogdaproste, măria ta, zise vornicul după ce bău apa cu înghițituri mari. Amar te mai taie setea după ce vezi moartea rînjindu-ți în față!

— Lasă gîndul morții pentru vrăjmașii cei răi, se strădui Doamna să pară cît mai blîndă. Domnia ta trebuie să trăiești întru folosul cel bun.

— Păi... — vru vornicul să spună ceva, dar se opri deodată descumpănit uitîndu-se țintă în ochii Domnului. Dar eu tot nu-s dumirit, măria ta, zise el cu alt glas. Despre ce fel de cercare-i vorba și ce-ai vrut să afli de la mine?

Domnul zîmbi stînjenit, apoi îl bătu pe umăr prietenește:

— Afla-vei în scurtă vreme, cinstite vornice. Acum trebuie să mîntui o treabă domnească cu pan Adamiec, solul leșilor.

Doamna se retrase spre odăile măriei sale făcîndu-i semn și lui moș Petre să iasă. Se ridică și vornicul cu greu și vru să se îndrepte spre ușă.

— Ies și eu de-aici, măria ta, spuse el morocănos, că leahul ista strănută cînd dă cu ochii de mine și nici mie nu mi-i prea bine cînd îl văd. Mă doare mai jos de brîu.

Domnul rîse de asemenea vorbe și-l sfătui să aștepte pe un scaun mai lăturalnic, din capătul sălii și să se hodinească.

În scurtă vreme, apoi, intră pan Adamiec. Era înalt, cu plete bălaie, bine împlinit la trup, cu un zîmbet numai al său care nu-l părăsea niciodată. Hainele sale străluceau mereu de curățenie. Stătuse mai mulți ani în Franța și Sveția și-i plăcea să se poarte aidoma cavalerilor de la renumitele curți europene. Mama sa fusese fiica marelui stolnic Tofan al Țării Românești, stabilită din tinerețe în Polonia, după căsătoria cu un nobil al acelei țări. Domnul îi ieși în întîmpinare prietenos, întinzîndu-i brațele.

— Fii binevenit, pane, și iartă-mi întîrzierea. Treburile țării însă m-au prins azi în ițele lor mai mult ca altădată.

— Întîlnirea cu măria ta, răspunse solul închinîndu-se și legănîndu-și zorzoanele de pe haine, e o cinste mare pentru mine și nu poate fi niciodată prea tîrzie. Mă bucur nespus că-mi dăruiești deosebita plăcere de-a ne întîlni mai des ca-n alte dăți și de a rămîne cît mai mult în preajma măriei tale.

— Totul s-a petrecut așa cum am bănuit eu, pane... Oamenii noștri, nu toți, e drept, nu-și vînd sufletul vrăjmașilor.

— E destul să și-l vîndă unul, măria ta.

— Asemenea fapte s-au petrecut şi se petrec mereu peste tot, pane, nu numai la noi. Voiam să-ţi spun că cei mai de vază boieri ai ţării au luat drumul Poloniei pentru a se opune turcilor. Pe ei putem să ne bizuim fără tăgadă... Cu un singur boier am dat greş : cu Vornicul Ţării de Sus...

— Nu-ţi spuneam eu ? Ai pierdut rămăşagul şi-mi pare rău pentru măria ta.

— Nu-i vorba de rămăşag acum, ci de altceva. A vrut să fugă şi el la voi, dar s-a reîntors şi m-a încredinţat pe deplin că-i omul de care avem nevoie. Am căpătat credinţă întreagă în el.

— Nu te pripeşti, măria ta ?

— Nu... Pe el îl vom pune în capul oastei dinspre Dunăre şi n-o să ne pară rău.

Pan Adamiec se uită lung spre locul unde şedea vornicul. Acesta părea că doarme pe scaunul său din cealaltă parte a sălii, de unde nu putea auzi nimic din vorbele celor doi. Solul clătină îndoielnic din cap.

— Nimeni nu poate cunoaşte adevăratul suflet al omului, măria ta, în afara celui de sus. Într-o ţară ca a măriei tale, cu hangerul turcului spînzurînd mereu deasupra capului, oamenii uită uşor de credinţa cea adevărată şi ajung, într-un fel sau altul, slugile celor mai tari. Au dovedit-o deatîtea ori, nu-i aşa ?

— Oamenii se vînd şi se cumpără oriunde, pane. Blidul de linte are aceeaşi trecere în toată lumea.

— Depinde numai preţul blidului, măria ta. Ş-apoi... despre vornic... ştim noi ce ştim şi judecata noastră nu dă greş... Pare că doarme... ori mai degrabă trage cu urechea la spusele noastre... Nu ţi se pare ?

— Eu înclin să cred că doarme, pane... Era prea ostenit.. iar de-acolo nu poate auzi ce vorbim noi aici.

Cuvintele panului semănară iar îndoială în sufletul măriei sale. Îşi luă ochii de la vornic şi schimbă vorba.

— Ne despărţim o vreme, pane. Am credinţa că-l vei îndupleca pe regele domniei tale şi prietenul meu să pornim împreună lupta cu duşmanul cel mare. Cît timp vei lipsi de-aici vom putea chibzui pe-ndelete cum e mai bine.

— Voi face tot ce-mi stă în putinţă, măria ta... Plec, deci, fără un răspuns hotărît din partea măriei tale şi asta-i

cea mai neplăcută povară pentru mine. Regele meu va fi cît se poate de mîhnit.

— N-a venit încă vremea răspunsului hotărît, pane.

— Nu uita însă ce greutate mare apasă pe umerii țării mele și ce jertfe trebuie să dea poporul meu pentru a veni în ajutorul măriei tale... De aceea, voința regelui meu trebuie nu numai ascultată ci și împlinită.

— Deocamdată, lucrul cel mai de folos pe care trebuie să-l făurim, e zidul ce urmează să-l ridicăm împreună în fața puhoiului turcesc. Asta-i credința mea. Că nu țara mea o ajutați, pane, ci țara domniilor voastre. Cealaltă treabă de care-mi vorbeai...

— Dar tocmai pentru „cealaltă treabă" sînt trimis eu în Moldova, nu numai de regele meu, ci și de sanctitatea sa, Papa de la Roma. Și totul ar fi fost împlinit pînă acum, așa cum hotărîsem la început, dacă oameni ca vornicul măriei tale nu s-ar fi pus de-a curmezișul cu atîta îndîrjire. Ți-am spus că-i vîndut turcilor și el le face jocul în această țară.

— Cred că-l învinuiești pe nedrept, pane. Vornicul...

— De asta n-a plecat în Polonia cu ceilalți boieri, care ni-s prieteni cu adevărat și vrăjmași turcilor, șuieră pan Adamiec la urechea Domnului. Ce v-am spus eu ?... E limpede ca lumina zilei că-i omul turcilor ! Nu te-ncrede-n el ! E prea fățarnic pentru a-și da pe față adevărata simțire.

Domnul începu să se plimbe îngîndurat și amărît, aruncînd din cînd în cînd priviri piezișe spre vornic.

— Nu pot crede, pane, zise el cu destulă îndoială în glas. Un om ca el nu poate fi decît al țării. Mi-a dovedit-o.

— Nici moartea, ca și viața, nu poate dovedi nimic pe de-a-ntregul. Omul e schimbător și supus greșelii. Și să nu fie prea tîrziu cînd îl vei cunoaște cu-adevărat !

Domnul se uită țintă în ochii solului și-l încredință :

— Voi lua aminte, pane, la tot ce mi-ai spus... Cît privește vrerea regelui domniei tale și a Papei, ne vom mai gîndi și vom da răspunsul la timpul potrivit.

— Numai că turcii n-așteaptă prea mult, măria ta. Mai devreme ori mai tîrziu vor porni invazia spre noi.

— Bine, pane. Voi aduna iar sfatul țării și vom hotărî împreună ce trebuie de făcut. Deocamdată nu fac tîrg cu țara mea pentru nimic !

V. Ceas de amar şi rugăciune

Priviţi de pe culmea Hălăucei, toţi munţii din jur păreau nişte nouri încremeniţi în văzduh. Singuratic, desprins parcă de ceilalţi fîrtaţi pentru a putea ajunge mai repede la cer, Ceahlăul răspîndea pretutindeni chemări spre împărăţia albastrului.

Vornicul coborî din vîrful Hălăucei şi se îndreptă galopînd spre poalele Ceahlăului. În faţa sa, tot mai aproape, dar tot mai greu de ajuns, galopa Domnul. Avea o mantie lungă, ţesută parcă din caierul norilor, care flutura în bătaia vîntului acoperind munţi şi văi. Ajunseră repede, mult prea repede, la apa Bistriţei şi se opriră să adape caii. Vornicul vru să spună ceva, dar măria sa se îndepărtă iar de el, fără să-l ia în seamă.

Deodată, din ţancul cel mai ascuţit al Ceahlăului se desprinse o stîncă uriaşă şi începu să se rostogolească vuind înfricoşător pe coasta prăpăstioasă. Era neagră stînca şi se făcea din ce în ce mai mare... iar măria sa alerga drept în calea ei, de parc-ar fi vrut să-i ţină piept. Vornicul dădu pinteni calului şi începu să gonească repede, tot mai repede, strigînd cît îl ţinea gura :

— Opreşte, măria ta ! Opreşteee !...

Se trezi înfricoşat şi deschise ochii mari.

— Ce se petrece cu domnia ta, cinstite vornice ? Ai avut cumva vreun vis spăimos ? Că te-am auzit strigînd, îi spuse măria sa care se afla chiar lîngă scaunul pe care adormise.

Vornicul îl privi cîteva clipe ca dintr-o altă lume, apoi se ridică ştergîndu-se ruşinat la ochi.

— Iac-am adormit ca un zălud, doamne ! Mai mare ruşinea !

De undeva se desprinse şi făptura lui moş Petre care se apropie de vornic nedumerit.

— Ai avut vreun vis urît, cinstite vornice ? că te-am auzit strigînd prin somn, întrebă el.

— Cumplit vis, doamne, spuse Vornicul speriat amintindu-şi cele visate.

Domnul îl privi cu ochi mici, fără să ştie ce să creadă.

— Ce fel de vis, cinstite Vornice ? întrebă moş Petre.

— Ia un vis năpraznic. Mi-i mintea înfierbîntată de gînduri şi nesomn şi cred că de aceea.

Şi Vornicul povesti pe larg tot visul, făcîndu-l pe moş Petre să clatine mereu capul şi să facă „mţ, mţ".

— Nu-i bine deloc, măria ta, zise el după ce ascultă cele povestite de Vornic. Înseamnă că te pîndeşte grea primejdie... Apoi se întoarse spre Vornic şi-l întrebă ca şi cum s-ar fi rugat : dar nu cumva venea spre domnia ta stînca aceea, cinstite vornice ?

Vornicul vru la început să-i spună că nu el era ţinta spre care se îndrepta stînca, ci măria sa, dar se răzgîndi şi spuse ridicînd din umeri :

— Drept să-ţi spun, moş Petre, parcă venea spre amîndoi deodată... ori, ştiu eu ? Poate venea numai spre mine. Numai că eu m-am temut pentru măria sa şi de aceea am strigat.

— Mţţţ, mare poznă, se cătrăni moş Petre. Şi dacă m-ai punem la socoteală că-i visat şi-n sala tronului, asta nu-i deloc a bună !

— Tii, ce mai vorbe fără folos, pufni măria sa fără să pară îngrijorat în nici un fel. N-aveţi grijă că nu vin aşa uşor primejdiile peste mine. Cînd mi-o fi scris să mor, tot mor. Ori o visa cineva, ori nu. Aşa că... Ştiu eu cum să ţin piept la cele rele. Apoi se uită puţin dintr-o parte spre vornic şi spuse mai mult pentru el : Îi prind eu pe cei ce-mi urzesc răul, chiar de-o fi să se-ascundă şi-n gaură de şarpe !

— Asta nu-i şagă, măria ta, vru să mai spună moş Petre ceva, dar măria sa îl opri de cum începu :

— Du-te la treburile domniei tale, moş Petre, şi nu-ţi mai fă gînduri degeaba !

— Bine, doamne, răspunse acru moşul. M-oi duce, dacă zici, dar să ştii că nu-i semn bun deloc.

Ieşi mormăind şi trîntind uşa.

— Dacă eşti aşa de ostenit, îi spuse apoi măria sa Vornicului cu glas puţin schimbat, du-te şi domnia ta şi te hodineşte ca oamenii. Că nu peste multă vreme avea-vom, poate, cercări şi mai grele... Vine judeţul cel mare, cinstite vornice, cînd n-o să ne mai putem ascunde nici de turci, nici de leşi, nici de semenii noştri de acelaşi neam... Atunci va trebui să ne dăm cu adevărat pe faţă şi să ne punem gîndu-

rile și inimile în balanța cea dreaptă a vrerii... Numai așa ne-om putea cunoaște mai bine ca oricînd cine sîntem și ce vrem.

Se apropie de fereastră și se uită în curte ca spre niște locuri străine și dușmănoase.

Vornicul nu pricepu deloc unde bat vorbele măriei sale. Se simțea cu adevărat ostenit și mai cu seamă rușinat că adormise în sala tronului. Așa că se hotărî să plece.

— Apoi... mă duc și eu, măria ta, și-oi trece pe-aici mai către seară, cînd oi fi potolit. Dar... dacă nu-i cu supărare, se întoarse spre măria sa de cum porni, despre ce județ vorbeai măria ta? Că nu-mi dă pace deloc gîndul.

Măria sa tăcu cîteva clipe uitîndu-se la omul din fața sa ca prin ceață. Cu puțină vreme înainte avea credința că-l cunoaște cu adevărat și era cît se poate de bucuros. Acum însă... În vorbele cui să se încreadă oare? În ale vornicului? Ori în ale solului? Ceva din adîncul sufletului îi spunea să creadă totuși în vornic. Trecuse doar atît de curat prin cercarea grea la care fusese pus. Se hotărî deci să-i vorbească deschis.

— Ia, despre județul țării cu boierii, cinstite vornice... Domniei tale ți-oi spune acum fără ocol, iar cel de sus ști-va să plătească îndoit celui cu gînd ascuns și hain. Iacă despre ce-i vorba mai pe scurt: hotărît-am să nu mai plătim haraci turcilor...

Vornicul se lumină la față, dar nu se uită la măria sa. De cum însă măria sa continuă ce-avea de spus, ochii i se posomorîră și-și împreună mîinile la piept.

— Și de vor veni să ne calce iar, își duse Domnul vorba mai departe, ne vom bate cu ei așa cum ne-am bătut și altădată. Ne vom uni cu leșii și cu alți vrăjmași ai turcilor și-i vom păli cu toată mînia noastră. Nu putem sta cu brațele încrucișate răbdînd silniciile lor. De aceea am găsit cu cale să dau morții, ori să-i închid într-o mănăstire, pe toți boierii care s-au dovedit a fi de partea păgînilor. Cei ce-au rămas în țară și n-au fugit la leși, înseamnă că-s hicleni. Toți sau aproape toți. De ei va trebui să scăpăm mai întîi... Trebuie să facem odată curățenie în țara asta și cred c-a venit vremea. Iată cu ce hotărîre am venit domn în țara mea. Și acest gînd mi-a încolțit tot în străini, cînd duceam din greu dorul țării.

— Dumnezeu să te-ajute, măria ta, se auzi deodată glasul lui moş Petre din apropiere, să scăpăm odată de nevolnicia şi de sîngiuirile necredincioşilor !

— Dar parcă erai plecat, moş Petre, se întoarse măria sa cu ochi dojenitori. De unde-ai răsărit ?

— Eh, vorbe şi la măria ta, răspunse molcom bătrînul. Eu nu plec niciodată, doamne. Şi cînd o fi să mor, umbra mea tot cu măria ta rămîne.

Domnul rîse, apoi se adresă iar vornicului :

— Iacă de ce i-am pus la cereare pe boieri... Aveam nevoie să ştiu pe cine mă bizui să intru-n foc. Acum priceput-ai ?

Vornicul însă nu părea prea dumirit. Se uită lung la măria sa, încreţi iar sprîncenele stufoase de-i ajunseră pînă aproape de vîrful nasului, apoi îşi drese glasul şi întrebă :

— Cum, doamne, aud eu bine, ori nu-mi merge mintea pe calea înţelesului cel drept ? Înseamnă că spusele măriei tale despre războiul turcilor cu leşii, fost-a numai aşa, o scornire ?

Moş Petre se dădu cît mai aproape de cei doi şi nu se sfii să lămurească el lucrurile :

— Aşa-i precum zici, cinstite vornice. N-a fost decît o scornire de-a măriei sale, ca să-i poată pune în lumină pe cei care vor să rabde ocara turcilor. N-a făcut bine ?

— Moş Petre ! strigă măria sa cu mustrare în glas.

— Am înţeles, doamne, mă duc ! răspunse ruşinat bătrînul şi se depărtă iar de măria sa.

— Şi dreptu-i că vor cădea capetele boierilor care-au rămas în ţară după ce-ai aruncat măria ta zvoana aceea ?

— Dreptu-i, pentru unii dintre ei, de la care nu ne putem aştepta decît la vînzare şi nesupunere. Altfel nu se poate. Ori izbutesc, ori păţesc la fel ca Ion Vodă. Dar mai bine să păţesc aidoma lui Ion Vodă decît să ştiu că-n vremea domniei mele ţara a dus pe mai departe povara jugului turcesc...

Faţa vornicului devenea tot mai nedumerită, iar ochii tot mai mici. Clătină capul amărît şi spuse rugător :

— Doamne, greu mi-i să pricep, dar înainte de orice lasă-mă să-ţi spun : nu-ţi mînji mîinile cu sînge nevinovat !

— Nevinovat, zici ? se mînie măria sa. Dar atunci cine-i vinovat de moartea lui Ion Vodă ?

— Puterea turcilor şi slăbiciunea noastră, măria ta. Nu numaidecît un boier sau altul dintre cei de-atunci. Şi nu pune

prea mare temei pe cercarea asta, că nu-ţi aduce uşurare sufletului !

— Cum aşa, vornice ?

— Eh, măria ta, oftă adînc vornicul, nu-i supune pe oameni la cercări zadarnice cu foamea, cu năluca morţii, cu temniţa ori cu chinurile trupeşti... Prea mult amar şi năduf a răbdat norodul acestui pămînt, pentru a-l mai supune la cercări nedrepte.

— Nedrepte zici ? Dar nu-nţelegi că altfel nu pot cunoaşte ce se ascunde în sufletul fiecăruia ? Şi-n lupta care ne-aşteaptă avem nevoie de oameni adevăraţi, vornice, nu de mişei !

— Te-nşeli, măria ta... iertată fie-mi vorba asta. Dar oameni adevăraţi sîntem cu toţii : şi cei ce-au fugit la leşi, şi cei ce-au rămas în ţară, şi cei...

— Ce vorbe-s astea, vornice ? Ori ţi-i de şagă cu mine ? !

— Aşa-i cum zic eu, măria ta.... Oamenii acestor pămînturi au fost şi sînt ca pietrele din Bistriţa. Cînd vin puhoaiele mari le mai mînă de ici colo, le mai macină, le mai sfarmă pe unele, dar nu le pot duce prea departe... Rămîn tot în albia lor din vecii vecilor. Oamenii noştri, doamne, au vatra lor, cîntecele şi bocetele lor, ziua de mîine a lor,... şi dacă unii dintre ei înclină spre leşi, alţii spre turci, ori spre alţii şi alţii, după vremuri, nu-i din vina lor, să ştii. Sîntem o biată ţară mică, măria ta, un fel de vad al lumilor, ori mai bine-aş zice al lupilor şi peste ţara noastră trecut-au vîrtejuri năpraznice de prea multe ori... Iar oamenii au uitat cum arată pacea şi belşugul. Veac după veac ne-am bătut cu toate seminţiile nărăvite la bogăţiile şi frumuseţile acestei ţări... Şi, încet-încet, prin vinele noastre început-a să curgă, odată cu sîngele, groaza veşnică de jug străin, care-i mai neagră ca moartea şi dorul de pace şi muncă rodnică, dorul sfînt, doamne, de-a avea şi noi odată casa noastră, masa noastră şi numai a noastră, unde să nu mai vină nimeni să bată din picior şi să poruncească să ne sculăm noi ca să şadă ei. De aceea, norodul nostru a-nceput să creadă tot mai mult în izbăvirea ce-ar putea veni de la apus, de la răsărit ori din altă parte, uitînd că adevărata izbăvire o putem aduce numai noi, prin noi, doamne.

— Stînd cu braţele încrucişate şi răbdînd ?

— Deocamdată avem nevoie de pace.

— Ai înnebunit, vornice? sări măria sa cu ochi de flăcări. Cum poţi avea pace cu lupii care vin mereu să fure oile cele mai grase?

— Lupii aceia trebuie stîrpiţi, doamne, dar numai atunci cînd vin să prade, nu cînd stau cuminţi în bîrlogurile lor. De ce să hărhăţim haitele flămînde înainte de a ne putea păzi de ele?

Măria sa nu încercă să dea răspuns vornicului, nu pentru că n-ar fi putut, ci pentru că-l sufoca furia pe tot ce auzea. Se mulţumi doar să pufnească uitîndu-se lung în ochii vornicului, apoi întrebă şuierat:

— De ce-i aperi pe cei fricoşi şi vînduţi vrăjmaşilor ţării?

— Dar nu pe ei îi apăr, doamne fereşte! se feri vornicul scîrbit, ci pe cei mulţi, oamenii acestui pămînt, care trebuie să creadă în măria ta ca-ntr-un domn bun şi drept. Şi ei, ca să te poată urma oriunde aşa cum vrei, trebuie să vadă lucrul acesta răspicat. Or, măria ta ce vrei să faci? Să-ţi începi domnia cu un puhoi de sînge, zicînd că scapi ţara de hicleni? De unde ştii că boierii pe care vrei să-i tai plătesc cu viaţa lor o vină adevărată şi nu una scornită?

Cîteva clipe tăcură amîndoi privindu-se ţintă.

— Ş-apoi, ştii oare, doamne, de ce-şi ţin mulţi grumazul plecat sub jugul celor puternici şi spun că-i bine-aşa?... Nu din dragoste, măria ta... Ferească-i Dumnezeu pe cei tari de dragostea celor slabi şi supuşi!... Ei nu-s alături de stăpînii lor nici cu trupul nici cu sufletul, ci doar cu vorba... Ei îs slugile neputinţei lor. I-a-ngrozit teama de moarte, de foamete şi de pustiiri. Uită-te la boier Bîrliba şi-i vei vedea pe toţi.

Domnul începu să se plimbe cu mîinile la spate, muşcîndu-şi buzele şi uitîndu-se în pămînt. Vornicul rămase neclintit în acelaşi loc, urmărind nu paşii Domnului, ci tropotul surd al gîndurilor care-l copleşeau tot mai greu.

— Ş-apoi poţi şti, doamne, dacă cei fugiţi la leşi îs mai credincioşi faţă de ţară decît cei ce-au rămas? Crezi oare pînă-n adîncul inimii că cei rămaşi îs vînduţi turcilor?... Vai de sufletul lor, măria ta! Toţi îs legaţi, într-un fel, de glia asta, pentru care s-ar înfrăţi şi cu dracul, fără să mai judece cine ia partea cea mai mare... Toţi sînt oamenii noştri,

doamne,... buni ori răi, cu ei trebuie să ne păzim țara și neamul, că altfel pierim.

Domnul strîmbă buzele a scîrbă și scuipă cătrănit. Mai făcu cîțiva pași, apoi se întoarse hotărît :

— Mai bine să pierim cu toții decît să ajungem un neam de fricoși și de slugi !

— Slugi, zici ?... Dar noi sîntem tari, măria ta. Și pe noi nu frica ne-a supus, ci gloata vrăjmașă. Ce poate face un ied în fața unei haite de lupi ?

Domnul tăcu iar cîtăva vreme. Nu putea zice că n-are răspuns la vorbele vornicului, dar ceva mai presus de orice cuvînt îl amuțise. Se lăsă încet pe-o bancă, cu ochii rătăciți peste lespezile roase de pași și ar fi dorit atît de mult ca în clipele acelea să se afle singur într-o pădure nesfîrșită, prin care să meargă, să meargă, neștiut și nevăzut de nimeni. Vornicul se apropie de el cu gîndul să-și continuie vorbele. Măria sa nu-l privi, ci-i făcu doar semn să tacă. Nimic din ce i-ar fi spus el sau oricare altul atunci nu l-ar fi putut trezi din starea aceea de toropeală a gîndurilor. Așa că i se adresă cu glas stins :

— Știi ceva, vornice ?... Acum lasă-mă singur... du-te... Du-te la treburile domniei tale... Nu știu, poate ai dreptate... ori poate n-ai... Nu mai știu ce să zic... Acum nu mai știu nimic... Du-te !

— M-oi duce, doamne, rosti vornicul îndurerat. Și nu fi mîhnit de vorbele mele. Ele nu-s decît rodul amarului care-mi clocotește în suflet.

Se mai uită puțin la măria sa, rămas încremenit cu capul în palme și ochii în podea, apoi se închină scurt și ieși.

După plecarea vornicului, moș Petre, apărut iar de unde nimeni nu s-ar fi așteptat, se apropie de măria sa cu pași înceți, de parcă ar fi vrut să nu-l trezească.

— Doamne, ce te-a putut oare mîhni așa ? întrebă el dînd din cap cu amărăciune. N-ai credință în vornic, ori te frămîntă alte gînduri ? Că tare n-aș vrea să te mai văd așa.

Domnul dădu din mînă a lehamite, apoi încercă să pară cît mai blînd, pentru a nu-l supăra iar pe îngerul său păzitor.

— Știi ceva, moș Petre ? șopti abia auzit măria sa. Nu-ți mai bate capul cu mine, că n-avem nici un folos, nici domnia ta, nici eu. Du-te mai bine și stai de vorbă cu zidurile

astea neguroase... Ţi-or spune mai multe ca mine... Eu rămîn să-mi întreb cugetul dacă n-am greşit crezînd în unii oameni.

— Ba, se împotrivi moş Petre gesticulînd nefiresc, eu cred că măria ta nu poţi greşi cînd te baţi pentru ţară.

— Mă laşi, moş Petre ? şopti aspru măria sa, amestecîndu-şi mînia cu durere.

— Apăi te-oi lăsa, doamne, dacă altfel nu se poate... Numai să ştii că nici să te laşi încolţit de gînduri rele nu-i bine.

Ieşi apoi, ori se făcu că iese.

Măria sa mai rămase încă multă vreme neclintit pe locul său. Într-un tîrziu, se sculă şi porni repede pe săli şi coridoare, fără să vadă pe nimeni, fără să asculte nimic. Nu auzi nici cînd unul dintre străjeri îi spuse că Doamna îl aşteaptă cu masa întinsă. Ieşi în curte, trecu prin paraclisul de piatră şi intră în biserică. Liniştea şi întunericul dintre ziduri îl mai domoliră. Se uită la altar, la icoane, apoi întoarse capul spre uşă. I se păruse că mai intrase cineva după el. Dar nu era nimeni. Soarele, numai, părea că-l urmăreşte din vîrful turnului cel mare. Din locul unde se oprise privi îngîndurat culmile împădurite care se vedeau în zare. N-ar fi mai bine oare să se ducă singur în pădure şi să stea ascuns pînă seara acolo ?... Mai aruncă o privire fugară spre altarul scînteind în mii de luminiţe, ascultă o clipă mormăielile unui călugăr dintr-o strană şi ieşi afară nehotărît. Nucul bătrîn din curte îl cuprinse cu toată umbra umezindu-i fruntea înfierbîntată. Se aşeză în genunchi chiar lîngă tulpina lui şi începu să se roage cu glas de zbucium :

— Doamne al cerului, al pămîntului şi al oamenilor acestei ţări... Soare al depărtărilor, rîu de munte, tu, vale şi pisc, floare, grîu, pom, bocet şi cîntec de doină... tu, bucurie de-a fi, de-a iubi şi de-a cugeta în pace, doamne al robilor înlănţuiţi ori încoronaţi, ascultă-mi plînsul inimii şi dorul minţii... Ajută-mă să-mi văd visul împlinit, să-mi văd ţara volnică şi stăpînă pe frumuseţile şi bogăţiile ei... Dă-mi ochi de lumină prin bezna ce duce spre sufletul oamenilor acestui neam încercat de urgii... să pot găsi calea cea dreaptă spre toţi, să-i înţeleg şi să-i îndrăgesc... lepădînd de la mine ura şi necredinţa... căci numai ei mă pot ajuta cu adevărat în tot ce vreau să împlinesc spre binele lor, doamne al dorului, al rîsului şi al plînsului acestei ţări...

VI. Unde se vede că și jupînițele se amestecau în treburile țării

Grădina din jurul palatului domnesc nu era prea mare. Avea însă farmecul ei, pe care nu-l puteai întîlni în altă parte. Plopi uriași străjuiau palatul de jur-împrejur. Mai erau cîteva pîlcuri de stejari și nuci în partea dinspre răsărit. Peste tot însă se puteau vedea trandafiri cățărători și crini albi, Meșterul Russet, adus tocmai de la Țarigrad în vremea lui Ștefan Rareș, se străduise să facă din grădină un adevărat rai. Și izbutise pe deplin. Acum, deși era bătrîn și abia se mai putea mișca pe aleile frumos orînduite, nici un domn nu se lipsea de priceperea lui în aranjarea florilor.

Deseori, Doamna, împreună cu jupînița Ileana, vara ei dreaptă după mamă și cea mai bună prietenă, venea să brodeze ori să tăifăsuiască sub nucul cel mare din apropierea bisericii.

În după amiaza aceea de sfîrșit de primăvară Doamna broda, ca de obicei, pe banca de sub nuc, alături de vara ei. Era un soare strălucitor și cald, negrăit de cald. Zgomotele uliților nu ajungeau pînă la ele, așa că se simțeau ca într-o poiană rătăcită în pădure.

— Tare-i rău, zise Doamna cu un oftat leneș, că cetatea noastră nu are o apă mai mare și mai limpede, așa cum îi Bistrița de pildă, care să-i treacă pe-aproape. Ce bine-ar fi acum să pot ține picioarele în apă rece, așa cum făceam vara cînd eram la ai mei, în Pîngărați. Și-i așa de senin azi și-i atîta soare, că-mi vine să mă arunc toată într-o știoalnă.

— N-ar fi bine să ne dăm mai la umbră, măria ta? Uite, chiar sub nuc. E și răcoare și nici nu ne mai bîzîie atîta muștele. Banca asta e prea sub razele soarelui.

— Nu mi-i dragă deloc umbra prea deasă, răspunse măria sa căscînd ușor. Chiar dacă-i cald, e-așa de frumos și de bine la soare! Și ridică lin brațele spre cer, întinzîndu-se și legănîndu-și trupul tînăr, încît moleși totul în jurul măriei sale. Țara asta are atîta soare și minune!

— Săraca noastră țară! oftă îndurerată jupînița Ileana.

E-aşa de mică, şi, cu toate astea, mereu se bat pentru ea ţările cele mari şi tari.

— Vai de capul nostru ! se oţărî Doamna. Turcii ne pradă de atîta amar de ani, iar acum au prins poftă şi leşii, mai mult ca altădată, să ne fie stăpîni.

— I-auzi poznă ! se aprinse jupîniţa. Chiar aşa ?

— Precum ţi-am spus, întări măria sa, neridicîndu-şi ochii de pe brocartul la care lucra cu fir de aur şi argint. Păi, de ce crezi tu că mi se tot închină cu atîta văpaie pan Adamiec ? De dragul meu ?... Nuu ! Pe Moldova ar vrea el s-o strîngă în braţe.

— Spui drept, măria ta ?

— Ei, şi tu. Doar n-am început s-aiurez.

— Ia uite unde-l duce mintea ! Păi să nu-l alungi de la noi cu ciomagul ? Şi cînd te uiţi, aşa, la el, ai credinţa că-i unsul lui Dumnezeu pe pămînt.

— Azi dimineaţă, cînd şedea de vorbă cu măria sa şi cu mai mulţi boieri, a ridicat glas avan împotriva Vornicului Ţării de Sus strigînd că vrea să ne vîndă ţara turcilor pentru totdeauna, dar eu nu cred deloc asemenea scornire şi tot el a cerut în gura mare ca Moldova să treacă neapărat sub oblăduirea Poloniei.

— Mamă, doamne, ce hapsîn ! se necăji jupîniţa ducîndu-şi amîndouă palmele la obraji. Dar ce naiba are cu vornicul, de se tot repede la el ?

— Cine-o fi ştiind cu-adevărat ? Pesemne că nu-i de-ajuns soarele pentru amîndoi... Ş-apoi pe vornic nu prea-l ştie nimeni în ce ape se scaldă. Unii zic că-i omul turcilor şi că de aceea nu vrea cu nici un chip să ne înfrăţim ţara cu leşii. Pentru asta s-au şi sfădit, de altfel, dar n-am aflat eu încă prea bine cum s-au petrecut lucrurile.

Cîteva clipe tăcură amîndouă, văzîndu-şi de lucru. Doamna desfăcu brocartul, îl întinse bine pe mesuţa de lîngă bancă şi se uită atentă la el.

— Mîine vreau să-l gătesc de înflorat, că tare m-am mai ostenit pînă acum. Nu ştiu cum merge mîna aşa repede la altele, că eu mă chinuiesc o grămadă pînă împung o dată.

— Doamne, că tare-i frumos ! se minună jupîniţa apropiindu-se de mesuţă şi privindu-l din toate părţile.

Deodată făcu ochii mici, se apropie şi mai mult şi începu să chicotească ducînd mîna la gură. Măria sa o privi nedumerită, fără să ştie ce să creadă.

— De ce rîzi ? întrebă ea.

— Vai, măria ta, ori am eu orbul găinilor, ori... şi începu să hohotească de-a binelea.

— Dar despre ce-i vorba ? se miră măria sa uitîndu-se cu mai mare atenţie la brocart. Spune odată şi nu mă fierbe !

— Păi, măria ta nu vezi cît de bine seamănă Hristos de pe brocart cu pan Adamiec ?

Slobozi şi Doamna un hohot prelung, ca de o glumă grozavă, apoi deveni deodată serioasă şi se împotrivi cu tărie.

— Ba eu cred mai degrabă că ai orbul găinilor, zău. Unde vezi tu că seamănă ? Vrei să mă faci de rîs ?

— Zău că seamănă, măria ta, se arătă tot mai convinsă jupîniţa. Păi, uită-te la mustaţă, la plete, la barbă... e pan Adamiec din cap pînă-n picioare !

— Oare ? făcu Doamna încruntînd sprîncenele şi uitîndu-se mai cu luare aminte la cusătură. După puţină vreme începu iar să rîdă cu poftă : dă, ce să mai zic ?... De semănat, parcă seamănă oleacă. Ce, eu-s de vină dacă aşa a ieşit ? Eu l-am luat pe Isus după o icoană... cea pe care o am în odaie. Drept e şi că atunci cînd îl făceam îmi dădea mereu tîrcoale panul, dar eu nu mă uitam la el.

Mai rîseră o vreme căutînd fel de fel de asemănări şi deosebiri, apoi se aşezară iar pe bancă moleşite. Era aproape amiază şi soarele devenea tot mai arzător. Trecură iar cu vorba de la brocart la treburile ţării şi ajunseră repede la credinţa că cea mai bună treabă pentru acel moment ar fi să bea ceva rece.

— Ştii ceva ? zise Doamna, strigă tu la cineva să ne aducă la amîndouă nişte miere cu apă rece. E-aşa de cald, de parcă se topeşte cerul. Eh, acum să fiu eu în pădurile mele de la Pîngăraţi !

Jupîniţa se ridică numaidecît şi începu să-şi poarte ochii în toate părţile.

— Nu văd pe nimeni, măria ta, prin apropiere, decît pe moş Petre. Numai că pînă vine el... ne uscăm de tot. Mă duc eu, mai bine.

Şi începu să alerge sprintenă, luînd-o de-a dreptul printre copaci. Măria sa rămase singură. Se mai uită o dată la

brocart, nemulţumită parcă de felul în care l-a lucrat, apoi îl strînse sul, punînd la mijloc jurubiţele şi acele. Se întinse iar cu mişcări leneşe şi căscă zgomotos. Chiar în clipa aceea însă îi răsări în faţă de după o tufă de liliac pan Adamiec. Măria sa îşi întrerupse căscatul la jumătate şi scoase un strigăt de uimire.

— Ah, pane, m-ai speriat! Domnia ta erai? De unde-ai răsărit aşa, ca o nălucă?

Pan Adamiec se închină prelung şi zîmbi mai prietenos ca niciodată. Puse apoi braţele cruciş pe piept şi rămase cîteva clipe încremenit. Ochii săi mari şi albaştri deveniră două oglinzi în care măria sa se feri să privească. Dintr-o aruncătură de ochi însă îşi dădu seama mai bine ca pînă atunci că într-adevăr Hristosul ţesut pe brocart seamănă aidoma cu panul.

— Ei, pane, nu vrei să-mi răspunzi? întrebă măria sa întorcînd spre el priviri de pisică.

— Oh, măria ta... Văzîndu-te acum am avut credinţa că nici o vorbă, oricît ar fi ea de măiastră, nu poate glăsui adevărata simţire omenească în anumite momente. Vă cer iertare în genunchi pentru nechibzuita mea venire, dar... tocmai ieşisem din palat să iau puţin aer din acest rai al florilor. Numai că nici o floare nu are farmecul celor ce răsar din ochii măriei tale...

Măria sa zîmbi cu o jumătate de gură şi răspunse încet, ca şi cum i-ar fi încredinţat o mare taină:

— Iar te joci cu săbiile, pane... Au nu ştii domnia ta că săbiile astea îs prea ascuţite? Apoi se uită ţintă la el şi-i spuse cu reproş viclean: De ce vrei să mă ucizi?

Pan Adamiec prinse înţelesul din vorbele Doamnei şi nu se simţi deloc în largul său. Îşi schimbă greutatea corpului de pe un picior pe altul şi-şi potrivi glasul pentru a fi la înălţimea declaraţiilor ce le avea de făcut.

— Dar măria ta de ce mă torturezi mereu cu asemenea cruzime?... Mă simt atît de mic şi de neînsemnat în faţa măriei tale...

Nu mai putu însă continua, întrucît se apropia de ei jupîniţa Ileana purtînd tablaua cu farfurioare şi pahare. Pan Adamiec se simţi foarte stingherit de o asemenea prezenţă şi continuă încet, pentru a nu auzi decît măria sa:

— Şi cît aş fi dorit să rămînem o clipă numai noi doi!

— Ei, pane, strigă jupînița de cum se apropie, zărindu-te de departe am avut credința că ești un liliac înflorit. O să-l chem pe meșterul Russet să te răsădească lîngă nuc. Nu ți-ar place ?

— Aș fi fericit, frumoasă domniță, să rămîn o veșnicie în acest loc pentru a-mi putea legăna privirile în tot ce-i mai frumos pe lume.

Între timp, jupînița puse tablaua pe masă, în fața măriei sale și se pregătea tocmai să se așeze.

— Tare-ți mulțumesc, draga mea, se arătă bucuroasă Doamna făcîndu-i un semn tainic din ochi. Dar știi ce te mai rog ?... Fii bună și du în odaia mea brocartul și jurubițele, că azi tot nu mai pot coase nici măcar un fir. Vin și eu îndată, că mă topesc aici.

Jupînița plecă încet capul, semn c-a înțeles cum se cuvine, luă sulul și plecă.

Măria sa așteptă pînă se depărtă mai mult, apoi întoarse priviri nedumerite spre pan. Vru să-l întrebe ceva, dar se opri și spuse doar atît :

— E tare cald azi, pane, nu ?

— Da, măria ta... e cald cum nu s-a mai pomenit prin locurile acestea pînă acum. Noroc de umbra copacilor, că altfel...

Scoase apoi o batistă mare și înflorată cu care-și tamponă încet obrajii și fruntea. Doamna nu-l chemă să stea jos și se hotărî să-i pună întrebarea care-i stătea pe limbă de la plecarea Ilenei.

— Dar de ce doreai atît de mult să rămînem numai noi doi ?

— E mai multă lumină așa, măria ta, răspunse panul zîmbind și închinîndu-se iar.

— Ei, pane, pane... te joci iar cu vorbele... Învățat-ai multe pe unde-ai umblat și toate par frumoase cînd le spui domnia ta. Eu te-aș întreba însă, dacă nu-i cu supărare, ce te face să vii așa de des în Moldova ?

— Ascult poruncile regelui meu, măria ta... și nu numai ale lui ci și ale inimii mele... Mi-e dragă țara asta și nu doresc decît s-o văd cît mai repede smulsă de sub ticălosul jug otoman.

— Cît ești domnia ta de grijuliu, pane ! zise măria sa clătinînd din cap într-un anumit fel.

— Așa este, măria ta... Dar, mai presus de toate, prinse curaj panul, mă cheamă-n țara asta mai cu seamă ochii măriei tale, pentru care...

— Jocuri de vorbe, pane... Jocuri de vorbe, ca totdeauna, răspunse măria sa cu glas mai ascuțit, ridicîndu-se de pe bancă și rezemîndu-se de nuc. Știi ceva ?

Dar se opri fără să știe nici ea de ce.

— Ce să știu, măria ta ? întrebă panul nerăbdător, văzînd că măria sa își schimbă nu numai înfățișarea, ci și vorba.

— Nu... nimic... nimic, pane. Mă gîndeam și eu, așa.

Apoi se apropie de un trandafir prinzîndu-i petalele între degete, fără să-l rupă.

— Să nu te-nțepi, măria ta, se arătă grijuliu panul.

Măria sa însă nu lăsă trandafirul din mînă. Continuă să se uite la el gînditoare.

— Nu-i așa că trandafirii se scutură prea repede, pane ?

— Te doare moartea florilor, măria ta ?

— Nimic din ce-i frumos nu ține prea mult.. nu-i așa ?

— Sînt și flori care nu mor niciodată, măria ta. Și inima mea este una dintre ele.

— Ba mor, pane, răspunse măria sa cu un oftat scurt, rupînd trandafirul... Toate mor și nu mai rămîne nimic, nimic din ele pînă la urmă... Așa-i cum îți spun eu, pane.

— Nu cred, măria ta... Florile...

Dar nu mai avu timp să-și continuie gîndul, căci Doamna se întoarse deodată spre el, sfredelindu-l cu ochii.

— Spune-mi, nobile Adamiec, ce ai cu Vornicul Țării de Sus și de ce ai cerut să te bați cu el în săbii ?

Pan Adamiec rămase neclintit. Nu se așteptase la o atît de fulgerătoare trecere de la o vorbă la alta. Își strînse buzele, ca și cum ar fi supt o lămîie și începu să explice cu gesturi largi :

— Dar nu am nimic cu el, măria ta. M-a insultat. însă, ca pe un om de rînd în fața mai multor boieri și chiar a măriei sale, fapt nevrednic pentru un nobil ca el. Ori, în asemenea înfruntare deschisă, onoarea ne obligă să plătim cu sînge orice insultă. De aceea m-am simțit dator să-l chem la luptă. Păcat mare că s-a împotrivit cu atîta îndîrjire măria sa și cel pe care-l credeam atît de bun prieten, hatmanul Hulpe.

— Dar, din cîte-am înțeles eu, domnia ta i-ai adresat primul vorbe ofensatoare.

— Nu, Doamnă, jur !... Eu nu ofensez pe nimeni, niciodată. Martor îmi este cerul. L-am înfruntat cavalerește, de față cu ceilalți nobili ai acestei țări și cu măria sa, pentru că... m-am simțit dator să apăr onoarea acestei țări la care țin așa de mult, după cum bine știți. Vornicul nu vrea să înțeleagă, ori nu vrea, mai bine zis, să primească, alături de cei mai mulți nobili ai Moldovei, unirea acestei țări cu Polonia, într-un moment așa de greu, pentru a porni cruciada hotărîtoare împotriva dușmanilor creștinătății.

— Nu te rătăci, pane, de poteca cea dreaptă a gîndului !... Eu cred că Vornicul înțelege rostul unirii frățești dintre țările noastre, în folosul amîndurora. Îmi pare însă că nu înțelege rostul supunerii acestei țări față de Polonia, așa cum nu înțeleg nici eu și așa cum vreți domniile voastre. Ori, nu-i tot una, pane.

— Departe de mine asemenea gînd, mărită Doamnă ! Aș dori însă să înțelegeți un mare adevăr : nu e nici pe departe vorba de o supunere rușinoasă, ca față de turci. Uitat-ați oare că și cel mai viteaz și înțelept domn al acestei țări a jurat credință, într-un moment greu regelui Poloniei ?

— Nu stîrni o rană care ne doare, pane. Ș-apoi, știe o lume că smulgerea rușinoasă a acelui jurămînt a fost plătită cu destul sînge de către domniile voastre. Și nu-i vremea potrivită să-l amesteci pe sfîntul nostru într-un tîrg ca cel pe care vrei să-l faci domnia ta acum.

— Nu-i vorba de nici un tîrg, măria ta. Și acum, ca și în vremea lui Ștefan și Cazimir, este nevoie de-o asemenea faptă care să ne unească și nu să ne dezbine.

— Supunerea, față de oricine, ori cum ai lua-o, tot rușinoasă este, pane.

Nu departe de locul unde discutau cei doi se auzea, din ce în ce mai tare, un măturoi pe prundișul aleii. Pan Adamiec se uită cu luare aminte spre locul de unde venea zgomotul și se încruntă cînd dădu cu ochii de moș Petre. Între timp moșul se apropia tot mai mult, scoțînd un nor de praf cu măturoiul.

— Alungați-l în altă parte pe acest bătrîn sîcîitor, măria ta. Acum și-a găsit și el să mature ?

— Nu-i treaba lui să mătura, pane, zise Doamna zîmbind. Nu ştiu ce l-a apucat. Şi nu ştiu nici dacă-i prea bine să-l alung.

— Iertare, măria ta şi cinstite boier, se rugă moşul de cum ajunse lîngă cei doi, dar sînt şi pe aici gunoaie şi...

— Nu-i nici un gunoi pe-aici, moşule, spuse panul cam răstit. E foarte curat peste tot. Nu-i aşa, măria ta ? se adresă el Doamnei uitîndu-se în jur.

— Ba nu-i curat, boierule, ia uite şi domnia ta, răspunse moşul la fel de răstit mărind norul de praf din jurul său.

Măria sa înţelese rostul bătrînului acolo şi pufni în rîs. Apoi, ridicîndu-se, îi spuse panului cu anumit înţeles :

— De data asta trebuie măturat, pane, nu vezi ? E prea mult colb aici.

Şi porni spre palat cu paşi uşori, urmată îndeaproape de pan Adamiec. Acesta nu uită să arunce spre bătrîn o privire scurtă, dar plină de clocotul unei ameninţări ascunse.

Moş Petre, rămas singur, se aşeză mormăind pe banca unde şezuse măria sa şi bău un pahar cu apă de pe tablaua cu dulceţurile neatinse. Chemă apoi o slugă mai depărtată şi-i dădu măturoiul să-şi vadă de treburile sale. După scurt timp sosi lîngă el jupîniţa Ileana.

— Iar eşti posomorît, moş Petre, zise ea de cum ajunse. Nu te mai poate vedea omul măcar o dată rîzînd şi pe domnia ta ca lumea. Parcă tot timpul ţi-ar viscoli în bătătură.

— Iac-aşa, răspunse bătrînul privind în altă parte.

— Şi de ce, mă rog ?

— Vai de capul meu !... Iar s-a uitat la mine prea înţăpoşat leahul cu mintea-n zorzoane şi mi-a făcut o bubă rea uite, aici, răspunse moşul ducînd o mînă spre şold.

— Vai, săracul moş Petre, începu să rîdă jupîniţa în hohote. Nu vrei să-ţi descînt, ca să-ţi treacă ?

— Ba mai bine mi-ai aduce o ulcică de vin de-acela negru, de care-am băut azi cu măria sa la masă, că-l ţineţi ascuns ca pe sfînta aghiazmă. Numai cu de-acela-mi trece.

— Aha, iar vrei să mă păcăleşti ? Nu ţi-am dat deajuns la masă ? Nu domnia ta ai zis gata ?

— Eh, gata... Am zis şi eu, aşa. Da de băut n-am prea băut. Nu mi-am clătit decît gura. Abia acum aş vrea să-i simt gustul cu-adevărat.

— Dacă-i vorba pe-așa, îți dau două ulcele, moș Petre, numai dacă facem amîndoi un tîrg.

— Ce tîrg, jupîniță ?

— Uite cum : eu îți dau două ulcele de vin, iar domnia ta îmi spui de ce nu-l ai deloc la inimă pe solul leșilor. E bine ?

— Cum ? sări moșul arțăgos, nu-l am eu la inimă ?... Așa ai zis ? Ptiu, doamne păzește, cum vorbești și domnia ta, fată hăi !... Îl am, jupîniță... Așa de tare-l am la inimă, încît mă bate gîndul de-o vreme să-l moi vreun ceas în Bahlui, ca să nu mai fie așa de colțos.

Jupînița dădu drumul unui hohot prelung și-l sărută pe moș pe frunte. Apoi i se vîrî toată în ochi și-l întrebă cu un zîmbet șoltic :

— Da de ce, moș Petre ?

— Uite-așa... Ce, parcă domnia ta nu știi și nu vezi ?... Numai că o faci și pe oarba și pe surda, c-așa-i între femei. Nu știu eu ? Vorba ceea : acopere-mă cu țolinca, să ne fie cald la amîndouă. Nu-i așa, fătucă hăi ? Uită-te la mine că-s bătrîn și știu multe.

Jupînița rîse din nou clătinînd arătătorul spre ochii moșului și vru să-i dea un răspuns potrivit, dar tocmai atunci răsunară dinspre palat mai multe voci. Măria sa ieșise afară din sala tronului împreună cu toți boierii Divanului pentru a duce mai departe discuțiile aprige începute încă de dimineață. Se vedea treaba că înfruntările dintre boieri deveniseră tot mai bătăioase, deoarece toți vorbeau cu glasuri ridicate.

VII. Basna cu ursul, lupul și căprioara

Domnul se arăta grozav de mîhnit că nu găsește înțelegerea cuvenită tocmai la Vornicul Țării de Sus, care părea tot mai îndărătnic față de dorințele celor mai mulți boieri de a uni Moldova cu Lehia împotriva turcilor. Din această cauză mai toți îl ocoleau. Pînă și hatmanul, priete-

nul său apropiat, îi spusese vorbe care-l duruseră. Măria sa începuse să se teamă ca nu cumva credința vornicului să fie împărtășită de majoritatea boierilor, întrucît în asemenea situație n-ar fi putut porni lupta.

— Poate în grădină, la soare, putea-vom cugeta mai înțelept, cinstiți boieri, zise măria sa după ce-și scăldă privirile în lumina copleșitoare de afară.

— Nu trebuie să ne punem rău cu Sultanul, măria ta, scînci Bîrliba, care se ținea cît mai aproape de Domn. Are dreptate vornicul cînd zice să mai așteptăm... Vai și-amar de cei necredincioși !

— Unde vezi domnia ta necredință, boier Bîrliba ? se vîrî în vorbă Neacșu.

— Jurat-am, odată cu măria sa, să fim supuși Porții. Toți am înțeles atunci că așa trebuie să fie. Călcarea jurămîntului poate aduce mare năpastă pentru țară !

— Jurat-am, zici ? se-nfurie de-a binelea boierul Neacșu scoțînd jungherul de la brîu și apropiindu-se cît mai mult de Bîrliba. Au vezi domnia ta ceva sfînt în acel jurămînt smuls cu de-a sila ?

Ceilalți boieri și chiar măria sa, crezîndu-l pe Neacșu în stare de cine știe ce faptă sîngeroasă, chiar acolo, în fața tuturor, începură să murmure speriați.

— Nu vă temeți, măria ta și cinstiți boieri, continuă Neacșu cu glas mai blînd, că nu fac nici o poznă. Nu-i vremea și nici locul unor astfel de răfuieli. Vreau numai ca boier Bîrliba să înțeleagă mai bine ce-i cu jurămîntul nostru față de turci. Se întoarse iar spre Bîrliba care-l privea înspăimîntat : Deci zici c-am jurat credință Sultanului, boier Bîrliba ?

— Așa-i, precum am spus, răspunse acesta, trăgîndu-se cît mai aproape de măria sa. Am jurat și nu trebuie să-l mîniem pe Sultan.

Neacșu îl prinse repede de după umeri cu stînga, iar cu dreapta îi apropie cît putu mai mult jungherul de beregată. Bîrliba rămase împietrit uitîndu-se țintă în ochii lui Neacșu.

— Ce fel de judecată ai, boier Bîrliba ?... Ține minte ce te-ntreb și răspunde-mi ca la spovedanie : dacă ți-aș pune eu jungherul în gît, uite-așa, și l-aș apăsa pînă aproape de moarte și aș răcni la domnia ta : jură că vei fi sluga mea

pentru totdeauna, că altfel îţi tai beregata ! Ce-ai face atunci ?

— Eşti nebun, boier Neacşu, ori nu mai ai mult ? se împotrivi mînios Bîrliba încercînd să se smulgă din mîinile sale. Ia mîna de pe mine că nu-mi arde de joacă cu nimeni ! Altfel...

— N-o iau, răcni Neacşu. Nu iau nici o mînă pînă nu-mi răspunzi cinstit : ai jura, ori te-ai lăsa omorît ?

— Apăi... începu Bîrliba milogindu-se, nu m-aş lăsa omorît, că am copii şi...

— Şi ai rămîne sluga mea credincioasă pentru totodeauna, aşa-i ?

— Aşa-i... Jurămîntu-i jurămînt !

Hatmanul Hulpe, auzind asemenea răspuns, se plesni cu palma peste frunte suduind lumea şi jurămintele de paşti şi anaforă, apoi scoase şi el jungherul repezindu-se la Bîrliba. Îl dete pe Neacşu deoparte şi-l prinse pe Bîrliba de după umeri înfricoşîndu-l cu jungherul :

— Şi dac-aş veni eu, după aceea, şi ţi-aş pune jungherul în gît şi ţi-aş cere să-mi fii mie credincios, ce-ai face ?

— Păi... Şi Bîrliba nu mai ştiu ce să zică o vreme. Era tot năduşit, cu faţa roşie şi ochii bulbucaţi. Apoi răcni cît putu : Lasă-mă, Hulpe, în plata domnului !... Ce mai vrei şi tu, nebunule ?... Nu mai ai nici tu loc de mine ?... Lăsaţi-mă-n pace, oameni buni ! Ori vreţi să mă vedeţi iar ieşit din minţi ca-n toamnă ? N-am eu destule amaruri pe inimă ?

— Nu-ţi fac nici un rău, frate Bîrliba, îşi îndulci glasul Hulpe, ci vreau să scot un adevăr nu numai pentru domnia ta, ci pentru noi toţi. Răspunde-mi, numai, cinstit, ce-ai face... şi-al cui jurămînt l-ai păstra ? Pentru Neacşu, ori pentru mine ?

Bîrliba se uita ca o fiară încolţită cînd la unul cînd la altul, tremurînd tot de furie şi ruşine, neştiind cum să răspundă mai bine. Cîţiva boieri începură să rîdă. Atunci Bîrliba făcu o mişcare repezită, se smulse fără greutate din strînsoarea hatmanului şi strigă adresîndu-se tuturor :

— Dracul mai ştie care jurămînt !... Că numai el a făcut astfel de jurăminte... Dar domniile voastre n-aţi jurat ? Atunci de ce rîdeţi şi o faceţi pe vitejii stînd deoparte ?... Vă holbaţi la mine ca nişte lupi flămînzi şi aşteptaţi să dezleg eu blestemul ţării ! Frumos vă şade !

— Numai fricoşii şi ticăloşii cred în astfel de jurăminte ! strigă hatmanul scîrbit vîrîndu-şi jungherul în teacă. Bîrliba se uită cumplit de ruşinat la măria sa, ca şi cum i-ar fi cerut iertare, dar acesta îşi întoarse privirile în altă parte. Atunci gemu sfîşietor şi strigă aproape bocind :

— Nu mă judeca greşit, măria ta, că-ţi faci mare păcat din astfel de judecată !... Nici domniile voastre, cinstiţi boieri, nu mă judecaţi greşit !... Au nu ştiţi oare focul care-mi arde sufletul şi mă chinuie de-atîta vreme ? Uitat-aţi aşa de repede, oameni buni ?... Tocmai în mine v-aţi găsit să păliţi cu pietrele ruşinii ?... Vai, vai, măria ta şi boieri dumneavoastră... Au nu mai ţineţi minte nici unul că şi tata, şi bunicul meu de pe mamă, şi alţi străbuni de-ai mei pierit-au năpraznic de hangerul turcilor ?... Nu mai ţineţi minte, ori vreţi să-mi luaţi şi ultimul bob de inimă ce-l am în piept ?

Toţi boierii rămaseră cu zîmbetele încremenite ca nişte rînjete şi nimeni nu spuse nimic. Ochii lor nu mai căutau spre Bîrliba, ci spre iarba din grădină şi dincolo de iarbă, spre întunericul lutului.

— Şi asta n-ar fi nimic, măria ta şi cinstiţi boieri... continuă cu glas de plîns mocnit Bîrliba. Nu mă doare moartea nedreaptă şi mişelnică a celor duşi cît mă doare viaţa furată a Lisavetei, copila mea, cea mijlocie, care zace de aproape şase luni de zile în haremul cine ştie cărui ticălos de la Ţarigrad ori din altă parte... Doamne, doamne ! Domniile voastre ştiţi ce-nseamnă asta, oameni buni ?... Nu doresc la nimeni să ştie vreodată... Iar acum, urlă el făcîndu-i pe toţi să tresară, acum vreţi să piară întreaga ţară ?... Nu ne-ajunge atîta moarte, ruşine şi amar ?... Ce mai vreţi, oameni buni ? Ce mai vreţi ?.... Daţi-mi-o pe Lisaveta înapoi şi mor eu de o mie de ori pentru fiecare din voi !

O vreme se aşternu peste toţi o tăcere apăsătoare şi tristă. Măria sa se apropie de Bîrliba care continua să geamă în pumni şi-i puse amîndouă mîinile pe umeri privindu-l cu durere.

— Potoleşte-te, boier Bîrliba... Îţi ştim amarul... Şi nu-i numai al domniei tale acest amar... E-al ţării întregi. Dar noi nu pentru a mai trăi astfel de amaruri vrem să ne luptăm, ci pentru a le înlătura din viaţa celor ce vor veni după noi... Pricepi, boier Bîrliba ?

— Dar nu vezi că sîntem o mînă de țară, măria ta, începu să hohotească de-a binelea Bîrliba și ne înghit liftele cele mari și tari... Să-i plătim Sultanului cele cerute cum om putea și să ne vedem de nevoile noastre. Altfel pierim, doamne.

— Ne vor trece prin foc și sabie, măria ta, dacă nu plătim, se auzi alt glas.

— Foc și săbii avem și noi, oameni buni, strigă Hulpe răsărind aprig în fața tuturor. Am dovedit de-atîtea ori că știm să ne apărăm moșia și să le plătim cum trebuie tîlharilor !... Eu zic să nu mai plătim nimic și să strîngem oaste, ca să ne putem bate cu ei ! Să ne-nfrățim cu leșii !

— Așa-i ! Așa-i ! Să pornim la luptă ! Să ne alipim leșilor cît mai este încă vreme ! răsunară mai multe glasuri.

— Măria ta și cinstiți boieri, intră iar în vorbă Vornicul Țării de Sus, fără însă să-l ia nimeni în seamă.

— Sîntem prea slabi ca să ne putem bate cu turcii ! se auzi alt glas. Să mai așteptăm !

— Mai bine să murim decît să mai răbdăm jugul lor ! spuse altul. Vreți să se întindă peste noi ca o pecingine ?

— Măria ta, strigă din nou Vornicul, vrînd cu orice chip să se facă ascultat, dar vuietul glasurilor creștea din ce în ce mai tare.

Domnul le făcu semn tuturor să tacă, apoi începu cu glas răspicat și plin de însuflețire :

— Nu sîntem puțini, cinstiți boieri ! Toată suflarea țării e alături de noi și ne va urma la chemarea noastră ! Ne vom înfrăți cu leșii și cu...

— Așa să facem ! Așa să facem ! răsună corul mai multor glasuri.

— Ne vom înfrăți cu toți cei ce urăsc jugul turcesc ! Vom cere ajutor Papei și Țarului... continuă măria sa.

— Măria ta ! Oameni buni ! strigă mai vîrtos Vornicul ieșind în fața tuturor și ridicînd mîinile.

Dar Domnul, ca și cum nu l-ar fi văzut și auzit, continuă mai îndîrjit :

— Vom arăta lumii întregi că Moldova n-a fost și nu va fi sluga nimănui și că sîntem în țara noastră !

— Așa-i ! Așa-i ! răsunară tot mai multe glasuri.

— Doamne, strigă măria sa uitîndu-se spre cer, cu mîinile împreunate, vine vremea cea mare !

— Măria ta, îşi vîntură Vornicul braţele în aer ca nişte steaguri, ascultă-mă şi pe mine puţin ! Ascultaţi-mă şi pe mine, oameni buni ! Vreau şi eu să vă grăiesc ceva !

Cu mare greutate se făcu linişte şi ochii tuturor boierilor se îndreptară spre Vornic. Acesta îşi scutură pletele cărunte, îşi netezi barba şi glăsui spre toţi :

— Ascultaţi-mă nu numai cu urechile, ci şi cu minţile şi veţi înţelege mai bine ce vreau să spun. Văd că de o vreme spusele mele par mai degrabă ţepuşe pentru domniile voastre decît vorbe de-nţeles... Nu este nici un an de cînd am jurat cu toţii, în biserica de alături, sub puterea blestemului, credinţă măriei sale şi să fim trup şi suflet pentru ţară, aşa-i ?

— Aşa-i, întăriră cîţiva boieri.

— Nu mai grăiesc de jurămîntul celălalt, de care pomenea boier Bîrliba şi de care se teme mai avan decît de moarte. Despre acela însă nu vreau să vă vorbesc. Ne-a fost smuls aşa cum se ştie şi ne-au arătat cum nu se putea mai bine boierii Neacşu şi Hulpe cîtă putere poate avea... Eu vă aduc aminte de primul jurămînt, de cel adevărat, făcut pentru ţara noastră şi pentru neamul nostru. Pe acela nu trebuie să-l călcăm nici morţi.

— Drept grăieşte ! se auzi un glas.

— Dar de ce vreţi domniile voastre să pornim ca taurul care se dezleagă singur şi care vrea să dărîme zidurile cu coarnele pentru a ieşi la lumină ?... Nu credeţi, măria ta şi boieri dumneavoastră, că oricît ar fi de tari coarnele taurului, nu vor putea dărîma niciodată zidurile de piatră ? Şi pînă la urmă tot va fi junghiat. Or, noi nu vrem să păţim ca taurul şi nici să murim degeaba, că nu aducem nici un folos ţării ! Eu zic să nu asmuţim încă oastea otomană, care-i aşa de învrăjbită acum pe noi, pînă nu avem tăria să-i ţinem piept.

— Şi cît mai vrei să aşteptăm, vornice ? întrebă Hulpe.

— Nu mai mult decît trebuie, hatmane. Numai că trebuie să ştim şi cum să aşteptăm şi mai ales cît să aşteptăm. Vreau să spun că trebuie să aşteptăm nu măsurînd vremea în luni sau ani, ci în tăria oştirii noastre şi în apărarea ţării. Că nu-i lucru de şagă să ţinem piept puhoiului turcesc ! V-am auzit pe unii strigînd să trecem Dunărea alături de leşi şi să-i alungăm pe necredincioşi în pustiul lor.

— Aşa-i bine ! Aşa trebuie ! strigară cîţiva.

— Oare nu v-a bătut cam tare soarele la cap, cinstiţi boieri care credeţi că-i bine aşa ?... De ce să încercăm noi să-i pălim pe turci în bîrlogul lor ? Vor veni ei să ne prade iar, cînd vor vedea că nu le mai plătim haraciul şi atunci le vom arăta tăria ghioagelor şi suliţelor noastre.

— Bine grăieşte ! Are dreptate Vornicul ! strigară alţii.

— Dar de ce vreţi domniile voastre să ne supunem altor noroade ? Credeţi că sluga nu-i tot slugă, la oricine ?

— Iar o iei de la capăt, vornice ? pufni amărît hatmanul.

— N-o iau de la nici un capăt, hatmane ! Vreau să pricepi şi domnia ta şi ceilalţi boieri un lucru drept : vreţi să scăpăm de un stăpîn pentru a fi slugă la altul ?... Craiul leşilor ne cere, ca să lupte cu oastea alături de noi, ori partea de sus a ţării, ori...

— Cum, cinstite vornice, sări mînios Neacşu întrerupîndu-l iar. Tocmai domnia ta pui stavilă atît de îndrăcită luptei noastre ?

— Ori eşti într-adevăr vîndut turcilor, cum se spune ? aruncă paie pe foc hatmanul.

— Nu vorbiţi cu păcat, oameni buni ! se împotrivi blînd Vornicul. Eu vreau să-mi văd ţara volnică cu adevărat şi nu pusă la mezat nicăieri. Toată viaţa am avut silă de jug străin şi nu vreau să fim slugi nimănui ! Or, solul leşilor vrea ca măria sa să supună ţara Poloniei înainte de-a porni lupta cu turcii. Aşa-i, măria ta ?

Domnul, însă, tăcu uitîndu-se în altă parte.

— E mai bine sub leşi decît sub turci ! strigă hatmanul.

— Dar nu-i drept, hatmane, nu-i drept ! Cum adică-s mai buni ? Ce vorbe-s astea ? Stăpînul tot stăpîn e, iar sluga tot slugă, oricum ai lua-o. Ş-apoi, nu vedeţi, oameni buni ? Vor unii să ne scape de jugul turcilor nu de dragul nostru, ci ca să ne poată cumpăra ei mai uşor. Treabă-i asta ? Trecem de la un stăpîn la altul, în loc să ne fim noi înşine stăpîni aşa cum am fost şi cum trebuie să fim ?

— Atunci vrei să plătim haraci turcilor pînă-n vecii vecilor ? prinse iar glas boierul Neacşu.

— Nu, boier Neacşu... Nu vreau să mai plătim haraci nici turcilor, dar nici leşilor şi nici altor noroade ! Aşa-i drept ! Numai că n-a venit încă vremea aceea. Mai întîi tre-

buie să învăţăm cît mai bine cum să ne apărăm de orice vrăjmaş şi să ne întărim oleacă ţara după atîtea pîrjoluri.

— Dar noi ştim să luptăm ! strigă iar Neacşu. Am arătat-o în atîtea bătălii...

— În cîte te-ai încăierat domnia ta, boier Neacşu, de te arăţi aşa de voinicos ?

Neacşu se uită cîteva clipe înveninat la Vornic, apoi se întoarse spre măria sa strigînd mai tare :

— Eu zic să strîngem cît mai grabnic oastea, măria ta, şi să pornim alături de leşi ! E singura noastră scăpare ! De-atîta vreme craiul leşilor aşteaptă hotărîrea noastră, iar noi nu ştim decît să strigăm şi să nu facem nimic.

— Aşa-i ! Aşa-i ! se auziră alte voci.

— Uşor, uşor, oameni buni, se aprinse iar Vornicul... Ori n-aţi auzit bine spusele lui boier Bîrliba ?

— Nu-i vreme de stat în cumpănă, măria ta, se arătă şi hatmanul, pornit alături de Neacşu, aruncînd o privire boţită Vornicului. Craiul leşilor vrea, într-adevăr, să ne scape ţara de povara turcilor, iar noi stăm la taifas, ori bocim ca boier Bîrliba !... Ori ne împotrivim ca Vornicul Ţării de Sus, numai pentru că vrem să-l avem stăpîn pe Sultan ! Ruşine !... Cine nu vrea să trecem de partea leşilor, să plece dintre noi !

Vornicul făcu semn, din nou, să fie ascultat.

— Iar mă învinuieşti pe nedrept, hatmane, şi faci tîrg cu ţara fără să-i judeci preţul. Mare năpastă pe noi ! Dar ştiţi cum e cu ţara noastră, măria ta şi cinstiţi boieri ? Îi cam aşa :... Adică... nu ştiu cum să vă zic eu, ca să mă pricepeţi mai bine... Ascultaţi o ispravă mai de demult, la care am fost martor chiar eu şi-atunci poate-mi veţi da dreptate. Mă dusesem odată, cu cuscru-meu, Moghilă, la vînătoare prin codrii cei întunecaţi ai Neamţului. Am săgetat noi un mistreţ şi cîţiva şoldani, dar tot nu ne părea destul. Cînd să coborîm de pe o obcină în satul de la poalele Hălăucei, numai ce ne scoate Dumnezeu în cale o căprioară frumoasă de mama focului. Ce ne-am zis noi ? Ia hai să n-o lăsăm de pomană lupilor şi s-o săgetăm. Numai că nici ea nu se lăsa prinsă cu una cu două şi a luat-o la fugă. Noi, după ea. Şi-am fugărit-o o vreme, dar pînă la urmă tot am prăpădit-o. Mare necaz pe noi. Tocmai ajunsesem la marginea unui pîrîu adînc, din acelea cu margini rîpoase şi grozav de greu de trecut călare... Şi ce credeţi, măria ta şi cinstiţi bo-

ieri, că le-a fost dat ochilor noştri să vadă ? Biata sălbăticiune sărise în pîrîu şi degeaba se zbătea să mai poată ieşi. Din locul unde se afla, malurile înalte nu mai puteau fi sărite. Cînd s-o ia în susul pîrîului, hop că-i răsare în cale un urs cît toate zilele. Dă s-o ia în jos, hîrrr la ea o dihanie de lup cu colţii rînjiţi. Noi, adică eu şi Moghilă, cînd văzut-am asemenea prăpăstenie, ne-am făcut socoteala să săgetăm mai întîi căprioara, după care alergasem atîta amar de vreme şi pe care n-am fi vrut s-o prăpădim, apoi pe cele două jivine, că aveau nişte blănuri de toată frumuseţea. Tocmai ne încordam arcurile, cînd Moghilă n-are de lucru şi-mi zice : „Ia stăi oleacă, cuscre, să vedem şi noi ce-o să se petreacă şi cine va izbuti să prindă căprioara ; ursul, ori lupul ?" Ş-am stat amîndoi şi ne-am uitat ca la o minunăţie. Şi ce credeţi că s-a petrecut, oameni buni ?... Ursul a-nceput să mormăie uitîndu-se chiorîş la lup, iar lupul a-nceput să clănţănească uitîndu-se la urs. Amîndouă jivinele nu se mai uitau acum la căprioară, ci-şi făceau socoteala cam aşa: „Dacă scap de urs, zicea lupul, mănînc singur căprioara". Iar ursul : „Mai întîi să scap de lup şi pe urmă căprioara e-a mea"... Pricepeţi domniile voastre ?... Sărmana căprioară hop încolo, hop încoace, prinsă de groaza morţii. Nu-i plăcea, adică, să fie mîncată nici de lup şi nici de urs. Cei doi vrăjmaşi ai ei însă, zburlindu-se care mai de care mai vîrtos, se tot apropiau unul de altul cu mare urgie. Cînd aveau cîteva picioare ca să dea bot în bot, căprioara ţîşti, ca o suveică, pe lîngă lup, care i s-o fi părut ei poate mai prost, şi-a luat-o la sănătoasa. Hă, hă, hă, că tare ne-a mai plăcut şi multă înţelepciune am mai găsit eu în treaba asta.

— Dar cele două jivine ce-au făcut ? întrebă măria sa cu ochii mari, prins de povestea vornicului.

— Ce să facă, măria ta ? De ciudă c-au scăpat bunătate de căprioară, au început să se flocăiască, pînă le-am doborît noi cu săgeţile...

— Şi căprioara ? întrebă Neacşu.

— Căprioara... şi-o fi răsucind pesemne şi azi urechile pe cine ştie unde, gîndindu-se că nu-i aşa greu să scapi chiar şi atunci cînd crezi că totu-i pierdut... Iac-aşa-i şi cu ţărişoara noastră, măria ta şi cinstiţi boieri. Nu trebuie să se sperie nici de lupi, nici de urşi, ci numai să prindă clipa cea

prielnică, să se poată strecura printre dihăniile cele mari și să le lase apoi să se bată singure. Priceput-ați ?

— Asta-i basnă pentru adormit copiii, cinstite Vornice, rîse un boier. Doar nu vrei, cumva, să ne-adormi și pe noi !

— Nu prea-i basnă, oameni buni... Ci-i așa cum zic eu. Căprioara, adică țara noastră, stă la mijloc, încolțită din mai multe părți, iar jivinele cele mari se bat pentru a o supune... Și, din cînd în cînd, mai rup din trupul ei cîte-o halcă.

Boierii rîseră și fețele lor se mai înseninară.

— Noi, măria ta, adică, mai bine zis, căprioara din poveste, nu trebuie să hărhătească fiarele cele mari și puternice, ci să le ocolească ori să le îmblînzească.

Neacșu începu să rîdă cît îl ținea gura :

— Cum, cinstite Vornice, văzut-ai domnia ta vreodată căprioare îmblînzind lupi și urși ?

— Vorbe de clacă, cinstiți boieri, se arătă din nou neguros hatmanul. Ori numai cu vorbe nu se poate face nimic trainic. Căprioara din basna Vornicului era făptură mișcătoare. Putea să scape cu fuga. De asta a izbutit să înlăture primejdia cea mare. Dar țara noastră poate fugi, oameni buni ? ridică el mai tare glasul. Nu poate fugi în nici un loc. Ea tot aici rămîne. Iar atunci cînd jivinele din poveste se bat pentru ea, tot pe trupul ei se bat. Păi nu-i așa ? Și nu cîștigă o jivină sau alta, ci pierde țara noastră. De aceea zic eu să lăsăm vorbele pentru ceasuri de taifas și voie bună, c-or mai fi ele și de acelea, și să-l urmăm pe măria sa la luptă alături de leși, ca să scăpăm odată țara de rușinea haraciului. Acum e vremea cea mai potrivită !

— Dar pierim cu toții de mînia Sultanului, oameni buni, strigă Bîrli a.

— Mai bine să pierim decît să plătim haraci ! se auzi alt glas.

— Ba mai bine să plătim decît să pierim, zise altul. De unde avem noi atîta oaste să ținem piept turcilor dacă nu ne unim cu leșii ?

Neacșu trase spada și o ridică deasupra capului strigînd :

— Cei fricoși să plece din țară ! Altfel vor pieri de furia norodului !

Vornicul clătină amărît din cap și ridică iar glasul :

— Nu vă pripiţi, oameni buni ! Poarta Otomană nu se dărîmă cu vorbe şi nici cu săbii de lemn.

— Oare eşti cu adevărat vîndut turcilor, vornice, de nu vrei să scăpăm odată de răul lor ? strigă mînios Hulpe. Mereu te pui de-a curmezişul şi vrei altceva decît vrea ţara !

— Ehei, prietene Hulpe şi oameni buni, răspunse Vornicul cu mult năduf în glas. Cei vînduţi cu adevărat nu-şi întorc turta pe toate feţele, în văzul tuturor şi nu freamătă cu adevărata durere a ţării... Ei tac şi par mai curaţi şi mai oameni ca noi toţi. În cloaca sufletului lor ne vînd şi ne cumpără pe fiecare în parte... Şi nu se-nfăţişează precum sînt cu adevărat decît atunci cînd trebuie să bată piroanele în mîinile şi picioarele iubitorilor de neam şi ţară.

În acea clipă, străjerul de la poarta principală sosi în fugă şi, după ce se închină în faţa măriei sale, spuse speriat :

— Măria ta, solii Porţii se apropie de cetate.

Toţi boierii amuţiră şi rămaseră cu ochii aţintiţi la măria sa. Doar Bîrliba îşi făcu repede cruce, apoi se întunecă la chip de parcă ar fi vrut să dea foc lumii.

— Îs departe ? întrebă calm măria sa.

— Nu prea, răspunse străjerul. Într-un ceas, două, ajung la cetate.

— Şi-s mulţi ?

— Îs peste o sută, doamne. Vin după haraci.

— Du-te la treaba ta şi aşteptaţi cu toţii poruncile mele. Să meargă cineva să-l cheme la curte pe-al doilea logofăt !

— Am înţeles, măria ta, răspunse străjerul închinîndu-se.

Tăcerea continuă apăsătoare şi doar privirile Domnului căutau un punct de sprijin printre bărbi şi sprîncene încruntate.

— Acum, ori niciodată, cinstiţi boieri ! strigă măria sa hotărît. Cine vrea să scăpăm de povara jugului turcesc să treacă lîngă mine !... Cine nu, să rămînă unde se află !

Cei mai mulţi boieri trecură de la început de partea Domnului. Alţii şezură o vreme nehotărîţi, apoi intrară şi ei în aceleaşi rînduri. Numai Vornicul Ţării de Sus rămase zîmbind amar la locul său.

— Cum, boier Bîrliba, se arătă Neacşu uimit, şi domnia ta treci alături de noi ?

— Ei, ce vorbă şi la domnia ta, boier Neacşu ! rîse silit Bîrliba. Nimeni nu ştie ce clocot e-n sufletul meu şi de aceea loviţi în mine mereu... Numai durerea şi groaza mea ştiu cît îndrăgesc ticăloşia turcului şi cît aş vrea să n-o mai simt apăsîndu-ne !... Iar moşia mea cea adevărată şi sufletul meu întreg tot Moldova se cheamă !

— Dar domnia ta, cinstite Vornice ? întrebă măria sa scăpărînd scîntei din ochi.

— Eu ce mai pot zice, doamne ? răspunse Vornicul din acelaşi loc. Văd că vorbele mele rămîn frunze-n vînt. Mare păcat de biata ţară, măria ta !

— Ce vrei să zici cu asta ? întrebă hatmanul mirat.

— Ia o mîhnire a mea, hatmane... Pentru puterea lor, turcii sînt încă prea buni cu noi şi de aceea ne lasă să-i asmuţim, ca să ne păleasca atunci cînd ne crapă măseaua în gură. Iar noi, în loc să aşteptăm să-i pălim cînd trebuie şi cum trebuie, ne zborşim la ei de departe, fără să înţelegem că astfel îi chemăm să vină să ne ia şi ultima îmbucătură de la gură...

— Deci rămîi deoparte ? întrebă măria sa strîngînd pumnii.

— Nu fug niciodată din faţa primejdiei, doamne, cînd e vorba de ţară. Dar înainte de-a trece cu gîndul alături de măria ta şi de toţi boierii, am de pus o întrebare : zici că vrei să nu mai plătim haraci turcilor, aşa-i ?

— Aşa-i.

— Bună treabă, într-un fel... Dar cu supunerea faţă de alte noroade cum rămîne, măria ta ?

Măria sa se îmblînzi deodată şi se apropie prietenos de Vornic strîngîndu-i mîinile :

— Aceleia nu i-am gustat încă amarul, cinstite vornice... Azi avem un singur jug greu pe care trebuie să-l scuturăm : cel al turcilor ! De aceea te chem alături de noi din tot sufletul. Şi de va fi să vină alt jug, cei de după noi vor face cum va fi mai bine. Noi însă trebuie să împlinim voinţa străbunilor... Altfel ne va ucide focul ruşinii !

VIII. Unde se vede că altcineva trebuia să fie Dumnezeu

Huzum, paznicul turc de la haznaua domnească, ceruse de cîteva zile îngăduinţa sfinţiei sale, părintelui Vasile de la biserica Sfîntul Neculai, să fie botezat. Vorba moldovenilor o pricepea destul de bine. Numai de vorbit îi venea mai greu. Dar cît vorbea el, n-avea nevoie să ştie mai mult. Unii ziceau că-i cam într-o doagă. Alţii începură să-l hănuiască de iscoadă a turcilor la curtea domnească. Iar alţii, ce să mai vorbim, erau în stare să jure că Huzum e un tîlhar înrăit şi că de asta şi-a părăsit ţara şi neamul. Altfel nu puteau pricepe cum de s-a pripăşit tocmai în Iaşi şi încă la curtea domnească. Aştepta, pesemne, vremea potrivită pentru a jefui visteria. Iată de ce hotărîrea sa de a se boteza stîrni o ploaie de vorbe printre toţi, numai că de data asta nimeni nu-l mai ponegrea. Cum, necum, află, nu se ştie de la cine, de cele puse la cale şi măria sa, Doamna Oleana. Şi, de cum află, îşi dădu seama că la mijloc trebuie să fie o taină destul de mare şi nu se cădea să rămînă nedezlegată. Aşa că, de cum află de hotărîrea turcului de a se boteza, îi porunci lui moş Petre să-l cheme în faţa măriei sale. Era frumos şi tînăr turcul, măsliniu la faţă, cu plete lungi şi negre. Doar ochii, purtînd în adîncurile lor neguroase toată sălbăticia pustiurilor, păreau de-o tristeţe fără seamăn. De altfel, majoritatea celor care-l întîlneau, în vreun fel, îl credeau mut cu desăvîrşire. Venise în ţară de cîteva luni şi se rugase plîngînd de Trotuşan, vistiernicul, să-i facă rost de-un culcuş şi de-o bucată de pîine, povestindu-i totodată ce l-a îndemnat să ia hotărîrea de a fugi în Moldova. Trotuşan l-a înţeles şi, suflet milos, l-a pus paznic la hazna. Îndată după aceea însă vistiernicul fusese trimis cu treburi domneşti pînă la Kiev, de unde încă nu se întorsese, iar taina turcului rămase pe mai departe ascunsă. Şi poate ar fi rămas de-a pururi în umbră dacă nu se hotăra să se boteze şi să nu mai plece niciodată pe meleagurile sale.

Ceea ce află, cu destulă greutate, Doamna Oleana de la Huzum depăşea orice închipuire. N-a fost de mirare deci

faptul că de cum îl alungă cu mărturisită mînie pe turc din fața sa, alergă într-un suflet pînă pe terasa cea mare unde se afla Domnul de vorbă cu stolnicul.

— Știți cine-a răpit-o pe Lisaveta, fata lui Bîrliba, toamna trecută de la Cotnari și a dus-o în Turcia ? întrebă ea cu glas răgușit de mînie.

— Cine ?? întrebară în același glas Domnul și stolnicul.

— Iacă, tîlharul de Huzum !... Iar noi l-am blagoslovit cu pîine și sare pentru blăstămăția lui ! Noroc că n-a aflat încă boierul Bîrliba. Mi-a venit să-l tai cu mîna mea, ori să-l spînzur de turla bisericii cînd mi-a spus.

— Cum, chiar el ți-a spus ? întrebă Domnul tot mai mirat.

— Chiar el. L-am chemat la mine, că am auzit că se botează și bănuiam eu că are ceva necurat pe suflet. Numai că Dumnezeu nu bate cu ciomagul. Același negustor din Silistra, unde a fost dusă Lisaveta de ceata de turci în care era și Huzum, a furat-o și pe logodnica lui. Adică a cumpărat-o de la părinții ei, că la păgîni fetele se vînd ca oile Bine i-a mai făcut ticălosului ! A vrut să-l omoare pe negustor, dar n-a fost chip. De asta a fugit el de-acolo și s a pripășit la noi. Iar acum vrea să se boteze, ca să-și spele păcatul de moarte pe care l-a făcut cu Lisaveta.

Îndată după ce auzi despre ce-i vorba, Domnul dădu trei porunci : să fie botezat turcul în cea mai mare grabă, iar apoi să fie adus înaintea măriei sale ; să plece boierul Neacșu cu o mînă de oșteni iscusiți, aleși de el, la Silistra și s-o răscumpere pe Lisaveta, ori s-o răpească din haremul negustorului turc ; iar ultima poruncă era îndreptată spre logofăt : să împînzească în toată țara, către toți pîrcălabii și căpitanii de oști, poruncă de a ucide fără județ orice turc, tătar, ori altă liftă prădalnică, fie singur ori în cete mai mari, care se face vinovat de răpiri de fete sau neveste.

Așa începu pentru boierul Neacșu și pentru încă patru boiernași, tovarăși de-ai săi din copilărie, una dintre cele mai strașnice întîmplări pe care aveau s-o cînte lăutarii pe la nunți și ospețe, storcînd lacrimi de la fete și neveste, iar de la bărbați strigăte către cei în drept să le aducă pe masă alte bărdace cu vin.

Cu ceata lor vru neapărat să meargă după ce primi botezul și Huzum. La început, boierul Neacșu îl alungă din cale-i ca pe-o jivină, trîntindu-i în obraz vorbe grele. Turcul

însă nu se potoli. Se duse la Domnul țării și se rugă în genunchi să pună vorbă bună pe lîngă boierul Neacșu ca să-l ia și pe el. S-a jurat că-i duce pe toți pe căile cele mai ocolite, că-i găzduiește și-i ospătează la un unchi al său tot din Silistra și, că de va fi nevoie, va plăti el cu viața dacă n-o va aduce pe Lisaveta înapoi. Nu uită însă să spună și faptul că nădăjduiește ca, odată cu Lisaveta, s-o poată smulge și pe logodnica lui din haremul negustorului.

Măria sa zîmbi tare mîndru că-i izbutise totul așa cum plănuise. De asta poruncise să fie botezat turcul în mare grabă, iar apoi, cînd dăduse ochii cu el, îi grăise îndelung despre păcatul săvîrșit și despre nevoia de a-și spăla cugetul numai cu fapte bune.

Rugat de măria sa, Neacșu se lăsă înduplecat și-l primi pe Huzum alături.

În zorii zilei următoare toți cei șase călăreți luară drumul Silistrei, hotărîți să se întoarcă plini de izbîndă în cel mult patru săptămîni.

Greu nu le-a fost să ajungă la Silistra, mai ales că avură mare noroc la trecerea Dunării de o vreme cețoasă și de niște lipoveni, cunoscuți de-ai lui Huzum, care-i trecură cu bărcile. Greul începu abia după ce ajunseră în acea raia spurcată, plină de pericole la fiecare pas și unde orice străin sosit fără învoirea pașei era descăpățînat cît ai clipi. Norocul cel mare veni totuși de la Huzum. Un unchi al său îi găzdui pe toți păstrîndu-le taina și asigurîndu-le merindele de fiecare zi. Tot el află de la o slugă a negustorului cu pricina că atît Lisaveta cît și logodnica turcului se află în harem, sănătoase, dar păzite strașnic de cîțiva harapi. De toate avea nouă fete în harem negustorul și pînă la acea dată nu dăruise nici măcar Sultanului vreuna și nici nu putea fi hotărît de nimeni să vîndă asemenea marfă. Deci nu rămînea altceva de făcut decît să fie răpite cele două fete. Dar cum? Negustorul avea casa îngrădită cu ziduri aidoma unei cetăți, iar pe poartă nu puteau intra decît oamenii casei și cei chemați de stăpîn. Nu rămînea altceva de făcut decît să se aștepte plecarea lui cu treburi în altă parte și de încercat atunci să pătrundă într-un fel în casă.

După cîteva zile veni, într-adevăr, și mult așteptata plecare. Pînă atunci chibzuiseră cu toții cel mai bun plan de bătaie. Numai că fără vărsare de sînge tot nu s-a putut.

Patru paznici ai casei negustorului își dădură duhul într-o luptă scurtă, iar odată cu ei căzu și Ioniță Cumpătă, unul dintre boiernașii veniți cu Neacșu. Chiar Huzum fu rănit destul de tare la piciorul stîng și scos pe brațe de către cei pe care-i slujise cu credință. Lisaveta și logodnica lui Huzum fură luate aproape goale dintre celelalte fete. N-aveau pe ele decît cîte o cămășuță de mătase și niște șalvari subțiri ca pînza de păianjen. Dar necazul cel mare era că nu voiau să meargă cu ei și țipau de mama focului. Mai ales Lisaveta țipa și se împotrivea. Îl recunoscuse pe Huzum, ca pe unul dintre cei ce-o răpiseră din țară și acum credea că-i răpită iar, să fie dusă spre un rău și mai mare. Neacșu o strînse cît putu mai tare în brațe acoperindu-i gura ca să nu mai țipe și-i spuse mînios :

— Taci, dracului, tu, că te duc la mă-ta și la tat'tu, la Iași ! Ori nu mai vrei să mergi înapoi ?

Lisaveta făcu ochii mari și lăcrimă numaidecît.

— Chiar mă duci acolo ?... Dar tu cine ești ? întrebă ea după ce căpătă gura liberă.

— Îs om bun, nu te teme. Dar vrei, ori nu vrei să mergi ? întrebă Neacșu înfiorat de albeața trupului tînăr strălucind prin mătasea subțire.

— Merg ! răspunse fulgerător Lisaveta, apoi, în timp ce era dusă spre cal, zise cu ochi scăpărători : Numai să nu mă duci în altă parte, că te omor și pe tine și mă omor și pe mine, așa să știi !

— N-avea grijă ! Acum taci din gură și să te ții cît mai bine de mine, ca să nu cazi cumva de pe cal.

— Știu să merg călare de cînd eram mică, spuse Lisaveta aruncîndu-se sprintenă pe spinarea calului.

Porniră în galop luîndu-l cu ei și pe boiernașul ucis. Nu se mai abătură pe la unchiul lui Huzum de teamă să nu li se ia urma și ieșiră în cîmpul liber. Nu se opriră decît în adîncul unei păduri, sleiți de puteri și înduioșați de gemetele tot mai slabe ale lui Huzum. Acesta pierduse destul sînge și era mai mult mort decît viu. Logodnica sa îi spălă rana și i-o obloji cum se pricepu mai bine, mîngîindu-i mereu părul întunecat și obrazul boțit de durere.

Nu zăboviră prea mult în pădure. După ce ospătară cu toții și dădură cele de trebuință cailor, se pregătiră de plecare.

— Eu nu pot merge așa, scînci Lisaveta la urechea lui Neacșu. Mor de rușine cînd văd cum vă uitați la mine și apoi mi-e frig. Izmenele astea turcești cu care-s îmbrăcate femeile în haremuri nu-s bune decît de sucit mințile hodorogilor. Încolo, nu țin nici de frig, nici de alte cele. Se vede totul prin ele. Turcoaica n-are decît să meargă așa dacă n-are rușine, dar eu nu pot!

Neacșu se uită mai lung ca pînă atunci la Lisaveta și-și dădu seama că niciodată-n viața sa n-a văzut o fată mai frumoasă ca ea. Drept e că acolo-n harem erau cîteva bătrîne grozav de pricepute, care pieptănau în fiecare zi fetele, le vopseau sprîncenele, buzele și ochii și le învățau arta de a place stăpînului atunci cînd le va face marea cinste de a le chema la el. Părul Lisavetei era împletit în codițe lungi făcute rotocol în vîrful capului. Ochii negri și mari, umezi și speriați, erau străjuiți de gene lungi și întoarse. Neacșu se încruntă deodată și-și luă privirile de la Lisaveta. Simțea o furie cumplită împotriva acelui blestemat de negustor care a pîngărit, fără doar și poate, o asemenea frumusețe. Scoase una din cămășile sale și o dădu Lisavetei împreună cu o mantie care o învălui pînă-n călcîie. Primi și turcoaica ceva asemănător de la unul dintre boiernași, apoi plecară spre Dunăre. Mai traseră o durdură zdravănă înainte de a intra în Călărași. Fură păliți pe neașteptate de o ceată de tîlhari, ori mai degrabă urmăritori. În timpul încăierării mai muri un boiernaș, pe nume Vasile Barnea, iar boierul Neacșu fu rănit la umărul stîng. Întrucît mai aveau un mort cu ei, așteptară pînă a doua zi ca să-i poată îngropa creștinește la biserica din localitate. Le plătiră cruci mari de piatră și sicrie de stejar. De altfel, erau hotărîți să mai rămînă acolo încă vreo două zile cu scopul de a se înzdrăveni cei răniți și de a le putea îmbrăca după buna cuviință pe fete.

Traseră la cel mai bun han și cerură hangiului să le dea toate cele de trebuință. Galbeni aveau destui de la măria sa, dați pentru răscumpărarea Lisavetei.

Într-una din seri Neacșu o rugă pe Lisaveta să-i oblojească ea rana de la umăr și să stea mai mult lîngă el. Simțea nevoia să vorbească cu ea și mai ales își pusese în gînd s-o întrebe ceva cu totul și cu totul tainic. Lisaveta veni aducînd un lighean cu apă fierbinte, un clondir de rachiu tare și niște iruri cerute după vrerea ei de la spițerie.

— Ai fierbinţeli cumva ? îl întrebă ea de cum intră, punîndu-i mîna mică pe frunte.

— N-am, răspunse bolnavul cu glas încet, aruncîndu-se lacom în adîncurile apelor negre şi ispititoare de sub pleoapele fetei.

— Ba ai, se împotrivi Lisaveta. Nu aşa de mari, dar de avut ai, văd eu. Apoi îi dezlegă umărul şi se uită atentă la rană. Ticăloşii ! se zburli ea. Erau să te omoare... Noroc de domnia ta că eşti aşa de voinic şi de viteaz.

Faţa Neacşului se împurpură. Voi să spună şi el ceva, dar nu reuşi decît să zîmbească într-un fel aparte, fapt ce-o făcu pe Lisaveta să-l ameninţe cu degetul şi să-i spună nu prea bucuroasă :

— Iar te uiţi la mine şi rîzi ?

— Nu rîd, se împotrivi Neacşu. Mă uitam şi eu, aşa...

— Acum nu mai ai de ce rîde, continuă Lisaveta în timp ce-i curăţa rana. Nu mai sînt îmbrăcată ca atunci cînd m-ai găsit în casa aceea blestemată... Sînt din nou aşa cum mă purtam acasă, la Cotnari.

— Dar nu stăteai în Iaşi tot timpul ?

— Nu. Numai tata stătea mai mult în Iaşi în ultima vreme, cu treburile lui din Divan. Eu cu mama şi cu sora mai mică stăteam acasă, la Cotnari. De-acolo m-au luat tîlharii... bată-i Dumnezeu să-i bată !

— Dar de ce şedeaţi la Cotnari ?

— Păi acolo avem noi moşia.

— Dar aveţi casă şi-n Iaşi, după cîte ştiu.

— Avem, chiar lîngă Biserica armenească, mai jos puţin, colţ cu uliţa rotarilor. Dar mie nu-mi place să stau în Iaşi... Prea ţin nasul pe sus domniţele şi boieroaicele cele mari. Mie-mi place mai mult în casa de la Cotnari... Doamne, doamne, cît e de frumos acolo !... Ai să vii vreodată să mă vezi ?

Neacşu nu se aşteptase la o asemenea întrebare şi nu fu în stare să răspundă nici da, nici ba. Lisaveta îl privi lung în ochi şi-i spuse cu multă tristeţe :

— Nu te sili să zici că da... că tot n-ai să vii... Şi nici nu trebuie să vii... Domnia ta mă crezi o... Şi începu să suspine ascunzîndu-şi faţa în palme. Iartă-mă, zise ea după cîteva clipe, ştergîndu-şi ochii. Am plîns ca o proastă, deşi n-ar fi trebuit. Numai că nimeni nu ştie ce-i în sufletul

meu... Acum rămîi cu bine... Și să știi că rana e-aproape trecută. Să mai dai cu puțină alifie dimineață, cînd te scoli, după ce te speli cu apă călduță. Iar înainte de-a ieși pe ușă se întoarse din nou spre el. Și nu cumva să te scarpini, dacă te mănîncă !... S-o legi tot așa cum am legat-o cu. Și-acum... noapte bună...

Ieși repede, fără ca Neacșu să-i poată spune măcar mulțumesc.

A doua zi Neacșu n-o mai chemă la el și nici Lisaveta nu veni să-l vadă.

După ce-i înmormîntară pe cei uciși fură nevoiți să-și grăbească plecarea din cauza veștilor primite de peste Dunăre, de la unchiul lui Huzum. Acesta îi înștiința printr-un om de încredere, că pe urma lor s-a și format o poteră mare de turci, care-i va împiedica să treacă în Moldova. Pașa de Silistra dăduse poruncă strașnică să fie uciși toți răpitorii, iar fetele să fie întoarse din drum.

Hotărîră așadar să plece chiar în toiul celei de-a treia nopți. Noroc că se făcuse lună plină, iar drumurile întoarcerii erau cunoscute.

Cînd dădu iar ochii cu Lisaveta, Neacșu văzu că fata îi ocolește privirile și nici măcar nu vrea să-l ia în seamă. Și acest fapt începu să-l doară mai tare decît rana de la umăr. Nu că ar fi vrut ceva anume de la Lisaveta, sau că s-ar fi gîndit să se apropie în vreun fel de ea. Nici pe departe astfel de gînduri. Doar o răpise dintr-un loc unde fetele-s adunate nu pentru a fi ținute la icoană. Și Neacșu nu-și putea îngădui să îndrăgească o fată, oricît de frumoasă ar fi, pîngărită de altul. Mai ales de un păgîn !... Nu, mai bine rămîne holtei pînă la apusul vieții !! Dar îl durea fuga fetei tocmai de el, care-și pusese viața-n joc pentru ea. Drept e că nu prea vor ea ea nici cu altcineva, dar ce are-a face ? De ce să fugă de el ?...

După ce trecură de Brăila, fără însă să se oprească deloc în acel tîrg, de frica urmăritorilor, se apropie de ea și-i prinse calul de căpăstru. Fata îl privi o clipă și nu-i spuse nimic. Tăcu și Neacșu o vreme, deși grozav ar fi vrut s-o întrebe ceva. Îl rodea mai ales o-ntrebare anume și n-avea tăria să i-o pună. Pînă să se hotărască, fu nevoit s-o întrebe cu totul altceva :

— Nu ți-i frică să călărești la galop ?

— Nu, răspunse Lisaveta fulgerîndu-l cu coada ochiului. Știu să călăresc de cînd eram de-o șchioapă... Și totdeauna mi-au fost dragi caii. Am acasă un armăsar șarg și tare mi-i dor de el... Ticu... așa-i spuneam eu și numai de mine asculta... Mă tem să nu fi pățit ceva atîta vreme... Doamne, doamne, de-aș ajunge mai repede acasă, să mai văd o dată tot ce mi-i drag și pe urmă...

— Și pe urmă ? întrebă după cîteva clipe Neacșu văzînd că fata nu mai continuă.

— Pe urmă... eh, ce-ți spun eu domniei tale așa ceva ?... Pentru domnia ta viața e abia la răsărit, pe cînd pentru mine... pentru mine e la apus...

— Cum poți vorbi așa ? se răsuci Neacșu mirat în șa. Ești atît de frumoasă... și de tînără... am auzit că nici n-ai 18 ani... Abia de-acum înainte începe și pentru tine viața. Ce-a fost, a fost !

— Eh, se feri fata de un gînd, suspinînd amar. Domnia ta vrei să-mi dai curaj, numai că eu nu mai am ce face cu el... De șase luni, de cînd m-au furat blestemații de-acasă, aproape că n-a fost clipă cînd să nu plîng și să nu vreau să mor... Nu mai credeam să fiu vreodată slobodă între oamenii care mi-s dragi... Numai că acum... degeaba mă mai întorc. Mulți or să creadă că eu...

Și începu iar să plîngă mocnit. Neacșu încercă să-i prindă mîna, dar Lisaveta și-o retrase repede și dădu bici calului depărtîndu-se de el.

„Cumplit amar, doamne !... gîndi Neacșu. Ce-o fi oare în sufletul ei și de ce nu-i pare bine că se întoarce acasă ?... Și de ce fuge mereu de mine ?... Chiar de-o fi pîngărit-o ticălosul cela, ce vină poartă ea ?... Dar dacă... Și fața boierului se însenină deodată. Aș ridica o biserică, de-ar fi așa ! Numai că îndată după aceea iar se posomorî. Nu se poate, își zise el privind-o de departe, să nu se fi atins de ea ! C-o asemenea fată s-ar culca și Dumnezeu !“

O ajunse iar din urmă și se mulțumi doar să meargă în apropierea ei fără s-o mai întrebe nimic. Și nu mai vorbiră amîndoi nici cînd făcură un popas într-o pădure, ca să ospăteze și să primenească ' ietele animale.

Spre seară zăriră departe, în urma lor, colbul drumului tulburînd apele cerului. Huzum spuse că nu pot fi alții decît urmăritorii lor. Părăsiră drumul și o luară de-a dreptul peste

cîmp, pînă intrară într-o pădure nesfîrşită. Acolo, în inima ei, şezură pînă a doua zi spre prînzul cel mare. Huzum, care se înzdrăvenise în ultimele zile, făcu aproape tot timpul de strajă. Scăpară şi de necazul acesta şi o luară pe căi ocolite pînă intrară în Moldova. Cînd se văzură nu departe de casă dădură chiote de bucurie şi goliră cu toţii o ploscă cu rachiu de mere. Ochii Neacşului căpătară sclipiri de păcat şi cu greu reuşea să-i mute de pe obrajii şi buzele Lisavetei. Ar fi dat atunci orice să fie numai el cu fata în acea pustietate, ca să poată afla răspunsul la întrebarea care-l chinuia. Ochii Lisavetei îl priveau rar, fulgerîndu-l parcă.

În apropiere de Vaslui poposiră într-o luncă, unde făcură un foc mare şi fripseră carne de căprioară. Băură din nou, de data asta vin negru de Murgeni luat de-acolo într-un burduf şi pus la răcit în apele unui iaz. Huzum devenise tot mai vorbăreţ, iar logodnica sa părea în al şaptelea cer de bucurie. Începu, la un moment dat, să danseze în jurul focului şi să rîdă sălbatic spre oameni şi cer. Huzum se porni să fluiere o melodie cu urcuşuri şi coborîşuri de ciocîrlie, bătînd totodată ritmul dansului în burduful pe jumătate golit. Lisaveta se uită o vreme la turcoaică parcă plină de spaimă, apoi îşi acoperi ochii şi faţa cu palmele coborînd capul în piept. Neacşu, care-o urmărea aproape tot timpul, îi văzu mişcarea şi se apropie de ea întrebînd-o blînd :

— Ce ai, fată dragă ?

Ea tresări ca trezită dintr-un vis urît şi deschise ochii mari spre Neacşu.

— Cum ai zis ? întrebă cu glas stins.

— Te-am întrebat de ce stai aşa şi nu te veseleşti şi tu. Nu pot să te mai văd mîhnită. E-aşa de frumos totul... şi curînd vom ajunge acasă...

— Aşa-i, răspunse tot încet şi trist Lisaveta... E prea frumos totul şi poate din cauza asta îmi răsare mai întunecat ca pînă acum traiul în casa turcului... Mi-aduc aminte că nu de mult, într-o seară, turcoaica asta a fost pusă să joace goală în faţa mai multor ticăloşi aduşi să ne privească... Pe urmă au fost puse şi celelalte fete... şi toate au jucat aşa cum ţi-am spus... Numai eu n-am vrut să joc aşa la porunca lor... M-au bătut cu biciul pînă am leşinat...

Ochii fetei se umplură de lacrimi. Huzum încetă să mai fluiere, iar turcoaica se lăsă să cadă în braţele sale prinzîndu-l cu mîinile de după cap. Neacşu se ridică năuc de lîngă Lisaveta, privi o clipă soarele printre crengile copacilor şi dădu drumul unui urlet de fiară, frîngînd în pumni cu puteri de uriaş tot pămîntul cu tot răul şi tristeţile lui. Ceilalţi îl priviră fără să-l priceapă, punîndu-i strigătul pe seama bucuriei că scăpase teafăr şi poate gusta iar plăcerile vieţii. Numai Lisaveta se apropie de el cu ochii de pasăre fermecată, îi sărută mîna prelung şi-i spuse tare, să audă toate umbrele pădurii :

— Ce păcat că nu eşti domnia ta Dumnezeu !

IX. Oare de ce, doamne, marile bucurii sfîrşesc tot în plîns, aidoma marilor dureri ?

Trecuseră aproape patru săptămîni şi cei plecaţi pe pămîntul turcului nu se întorseseră încă la casele lor. Plecarea lor şi mai ales treaba cu care au mers acolo fuseseră ţinute în mare taină, din porunca măriei sale. Cel mai mare zbucium îl trăia Doamna care nu putea să-şi ierte gîndul că a trimis la moarte aproape sigură un boier atît de folositor ţării, cum era Neacşu şi pe ceilalţi tovarăşi ai săi. Dar nici să fi făcut altfel nu şi-ar fi putut ierta. Sorocul întoarcerii trecuse şi inima Doamnei bătea tot mai aprig ori de cîte ori auzea tropote de copite în apropierea palatului ori aiurea.

Într-o sîmbătă după amiază însă zbuciumul Doamnei se potoli într-o lacrimă de bucurie. Unul dintre boiernaşii din ceata lui Neacşu ceru să fie grabnic primit de măria sa. Auzind despre cine-i vorba, măriile lor ieşiră în calea sa fără să-l mai aştepte, după obicei, în sala tronului. Cel venit, pe nume Toader Răsură, se închină de departe, apoi se

aruncă în genunchi în fața măriilor lor sărutîndu-le mîinile și strigîndu-le plin de bucurie :

— Am isprăvit cu bine, măria ta !

— Ați adus-o pe Lisaveta ? întrebă Doamna cu sufletul la gură, nevenindu-i să creadă.

— Am adus-o și pe ea și pe logodnica turcului Huzum. Acum au rămas cu toții la Bucium, în așteptarea poruncii măriei voastre.

— Cheamă-i la palat cît mai repede ! Sînteți cu toții sănătoși ?

Glasul lui Toader deveni deodată altul :

— Au pierit doi dintre noi, doamne... Ioniță și Vasile... Nu s-a putut altfel, măria ta... Și n-a fost deloc ușor. A trebuit să furăm fetele, că de răscumpărat nici nu putea fi vorba... Dar i-am îngropat pe amîndoi cum se cuvine în țintirim creștinesc.

Măriile lor își făcură cruce și spuseră „Dumnezeu să-i ierte". Bucuria pe care o trăiseră la început era umbrită acum destul de tare de vestea morții celor doi.

— Mare păcat că s-au stins așa de tineri, spuse Domnul. Dar le vom face și noi pomenirea care li se cuvine. Acum du-te și adu-i pe toți la palat cît mai grabnic !

După plecarea lui Toader, măria sa dădu poruncă unui străjer să-l cheme numaidecît la palat și pe boierul Bîrliba. Mai împînzi și alte porunci, pentru ca totul să iasă după gîndul său, apoi urcă pe terasă unde știa că plecase Doamna. O găsi ștergîndu-și lacrimile.

— De ce plîngi ? o întrebă măria sa.

— Eh, parcă nu știi ?... Plîng mai mult de bucurie, deși tare mă doare și amarul morții celor doi... Parcă niciodată pînă azi n-am trăit o mai mare bucurie ca la întoarcerea acestei fete... E-așa de ușor să faci un bine și totuși cît de greu ajungem cu adevărat să-l facem ! Oare vom mai reuși vreodată să rostuim un bine asemănător ?

— Cine știe ?... Nu vezi că am făcut bine pe de o parte și rău pe altă parte ?... Pentru a o scăpa pe Lisaveta, au pierit doi oameni. Păi dreptu-i ?

— Eu cred că-i drept. Și nu te mai gîndi acum la asta. Atunci cînd vrei să faci cu adevărat un bine nu trebuie să te gîndești ce primești în schimb.

Mai şezură o vreme punînd la cale alte treburi, apoi coborîră să-l întîmpine pe boierul Bîrliba, a cărui sosire fusese vestită de un străjer. Acesta fu primit în sala tronului şi poftit de măria sa să ia loc pe un scaun. Ochii boierului căutau temători în toate părţile, ca şi cum s-ar fi aşteptat din clipă în clipă la cineva care să-l pălească. Văzînd că faţa măriei sale poartă harul zîmbetului, se mai potoli şi spuse cu glas tare, pentru a-şi face curaj :

— Mare căldură, măria ta ! Or să se coacă strugurii mai abitir ca-n alţi ani şi-o să iasă vin bun. S-a-ndurat cel de sus şi de noi.

— Aşa-i, boier Bîrliba, răspunse măria sa cu acelaşi zîmbet. Vremea ţine cu noi. Măcar ea nu ni-i vrăjmaşă. Şi cînd norodul are de toate, parcă altfel îţi vine să aştepţi ziua de mîine. Numai de nu ne-or păli iar tătarii.

— Poate s-or fi învăţat minte după prăpădul de astă vară, că zăceau pe cîmpuri leşurile lor cu miile.

— Dar nevasta domniei tale nu mai vine pe la Iaşi ?

— Ba-i venită, doamne, de ieri, că pregătim şi noi pentru duminica viitoare nunta fetei celei mai mici, Evgheniţa.

— Să fie sănătoasă şi să aibă parte numai de bucurii !

— Sărutăm dreapta, doamne, şi să ne trăieşti întru mulţi ani !

— Din cîte aflat-am, fata cea mare ţi-o ţine cel de-al treilea logofăt, Iurăşcu, aşa-i ?

— Aşa-i, măria ta, şi tare bine trăiesc amîndoi. Au şi doi feciori ca doi luceferi.

— Să le trăiască !

— Bogdaproste, măria ta. Şi poate-o da Dumnezeu ca şi Evgheniţa să aibă noroc. Dă, asta n-o poţi şti dinainte.

— Dar de Lisaveta... mai aflat-ai ceva ?

Ochii boierului scînteiară deodată, apoi se înnegurară şi din pîclele lor răsăriră două steluţe.

— Nimic, măria ta... Grea pedeapsă pentru noi ! Dar nu mă dau eu morţii pînă n-oi plăti furilor cum se cuvine năprazna faptei lor ! Numai de mi s-o împlini rostul credinţei ce mi-am pus-o în nişte trimişi ai mei.

Pe uşa cea mică se arătă şi făptura Doamnei, care ieşise puţin timp după venirea lui Bîrliba. Bîrliba se ridică şi se închină iar, ştergîndu-şi lacrimile cu mîneca.

— Dar ce-aud, boier Bîrliba, e-adevărat că s-a-ntors acasă Lisaveta ?

Bătrînul îşi muşcă buzele şi răbufni în geamăt :

— Nuu, măria ta... Nu s-a împlinit încă minunea asta !

— Dar nu ştiu cine-mi spunea mai ieri, alaltăieri, că s-ar fi întors şi c-o pregăteşti de mireasă.

— Nu mă mai chinui, măria ta ! Nu-mi mai pomeni de ea... Pregătesc nunta Evgheniţei, fata cea mai mică... Of, of, nu-i bucurie mai mare ca cea care ţi-o dau copiii, dar nici amar mai mare. Eu, măria ta...

Nu mai termină însă vorba pentru că pe uşa mare îşi făcu intrarea jupîneasa Rusanda, nevasta lui Bîrliba, împlinită la trup cît clopotniţa Galatei şi cu vorbă repezită ca suveica.

— Să fiţi sănătoşi, măriile voastre ! strigă ea de cum intră. Iacă am venit, la poruncă. Mă bucur că vă văd veseli şi frumoşi şi tare cred eu c-o să ne faceţi cinstea să poftiţi dumineca viitoare la nunta fetei noastre, Evgheniţa... Să n-aud că nu puteţi, că mă fac foc şi pară ! Doar sînteţi oameni ai acestui pămînt şi ştiţi ce mare bucurie i-o nuntă. Nu zic bine ?

Se uită într-o clipă la fiecare pe rînd şi, văzînd că bărbatul dumisale are ochii înlăcrimaţi, rămase împietrită. Privi ţintă spre măriile lor şi întrebă şuierat, parcă temîndu-se de ceva :

— Dar despre ce-i vorba, doamne ?

— Ia despre nimic rău, jupîneasă Rusandă, răspunse Doamna luînd-o de mînă şi aşezînd-o lîngă bărbatul ei. Şedeam şi noi la vorbă şi l-am întrebat pe boier Bîrliba despre Lisaveta. Şi...

— Vai, vai, măriile voastre... Numai despre ea nu mai pomeniţi, că durere mai mare nu poate fi. Mai bine murea şi nu-mi părea aşa de rău.

Şi numaidecît începură să sclipească în lacrimi şi ochii jupînesei. Se şterse însă cu furie şi repezi glas ascuţit spre Bîrliba :

— Iar tu nu mai boci ca o muiere, că nu te-alegi cu nimic aşa ! Nu cu plînsul o scăpăm noi pe Lisaveta !... Las' să iasă vin bun la toamnă în Cotnarii noştri şi cumpăr eu cu vin toată sămînţa osmanilor ca să-mi pot vedea iar fata.

Pînă atunci însă trebuie să fim tari, bărbate! Dar uitat-am să vă întreb, măriile voastre, se-ntoarse ea spre stăpînii țării, primit-ați joi două butoiașe cu vin, ca să vă mai îndulciți oleacă?

Măriile lor dădură din cap că da, numai că ochii lor se deschiseră mari spre ușa care fusese împinsă în lături de o mînă nevăzută. În prag se vedea, ținînd parcă toate bolțile pe umerii ei, Lisaveta. Nu fu în stare decît să țipe îngemănat în același cuvînt parcă „mămucă" și „tătucă" și căzu moale în brațele boierului Neacșu.

În noaptea care urmă, a doua și a treia zi n-a rămas suflet din cetatea de scaun a Moldovei care să nu dea ulcica cu vin peste cap și să nu aștepte zi și noapte în fața casei pentru a o vedea pe jupînița Lisaveta întoarsă din moarte.

Cînd măriile lor, mitropolitul țării și alți boieri de frunte veniră acasă la Bîrliba pentru a-i face și mai mare bucuria, jupîneasa Rusanda se repezi mai întîi la Doamna Oleana, apoi la măria sa și-i strînse pe amîndoi în brațe lăcrimînd de fericire și-i sărută pe amîndoi obrajii strigînd cît o ținu gura:

— Asemenea suflete numai în Țara Moldovei se pot găsi! Toarnă vin, bărbate, să ciocnim cu soarele!

Bîrliba, pe care nu-l mai văzuse nimeni treaz de cînd se-ntorsese Lisaveta nici cît ai scăpăra o scînteie, îngenunchie în fața măriilor lor și spuse rar și tare:

— Eu, măria ta, am fost mort și-am înviat... Nici Hristos n-a fost mai chinuit ca mine, dar nici mai bucuros ca mine nu poate fi nimeni!... Acum, chiar de-aș muri de o mie de ori, nu-mi mai pasă. Minunea în care nu mai credeam s-a împlinit mulțămită măriilor voastre și boierului Neacșu, pe care-l tai cu cuțitul dacă nu mai bea o ulcică cu vin împreună cu mine și Lisaveta!... Vedeți domniile voastre, oameni buni? ridică el glas răgușit spre toate urechile, uite, de asta neamul nostru n-o să piară niciodată și nici o jivină n-o să-l poată sufoca!... Să trăiți cu toții, măriile voastre și oameni buni, și nu uitați că vin mai este în Țara Moldovei cît timp or mai fi oameni întregi la chip și suflet!

X. Picle şi singe

De multă vreme nu mai fuseseră roade atît de bogate ca-n toamna aceea. Belşugul şi, mai ales ulcelele cu vin care se deşertau zi şi noapte la toate hanurile şi prin toate medeanurile, schimbaseră înfăţişarea oamenilor. Nunţile se ţineau lanţ. La una dintre ele, cea a jupîniţei Ileana cu boierul Ionaşcu de la Belceşti, fuseseră nuni chiar măriile lor.

Hotărîrea Divanului şi a măriei sale de a nu mai plăti haraci turcilor adusese după sine alte temeri şi nevoi. De peste tot se strîngeau galbeni tot mai mulţi pentru oaste şi mai mulţi boieri luaseră drumul străinătăţii pentru a aduce tunuri şi alte arme necesare războiului. Numărul hergheliilor crescu şi se întăriră mai multe cetăţi. Cu toate cheltuielile uriaşe care se făceau, traiul bun al oamenilor putea fi întîlnit în toate colţurile ţării. Dincolo, însă, de bucuria plină de soare a neatîrnării, în inimile oamenilor pătrundea tot mai adînc viermele blestemat al groazei de hoardele tătărăşti mînate aproape totdeauna de turci să prade şi să macine oştile ţării. Toţi ştiau şi că în curînd Sultanul va trimite oşti pentru a-l alunga pe măria sa şi să adune prăzi bogate. De aceea, în toate casele şi bordeiele, pe toate uliţele tîrgurilor şi satelor petrecerile nu se mai terminau. Vorbele că „de-o fi să vie moartea, măcar să mă găsească sătul şi cu plosca plină", umblau rostite de toate gurile.

Măria sa abia se întorsese de la Hîrlău, unde fusese să-şi aleagă un cal din herghelia domnească. Se simţea ostenit de drum şi nu mai ţinu în după-amiaza aceea judeţ cu împricinaţii, mai cu seamă cu un boier ce fusese prins în timp ce încerca să treacă Dunărea cu mai multe scrisori de vînzare din partea altor hicleni ca el. Sulul de scrisori, însă, pe care-l avea cu el reuşise să-l arunce în Dunăre şi măria sa nu putea afla cu nici un chip numele vînzătorilor.

Venise amurgul. Moş Petre îşi făcuse drum pe la toate turnurile de pază ale palatului. Deseori făcea treaba asta, pentru a avea deplină încredere că măria sa e păzit bine şi că poate dormi şi el liniştit. Uneori şedea şi el de veghe cu cîte un străjer, găsind astfel prilej de taifas. În seara aceea însă părea mai neliniştit ca niciodată şi n-avea chef de vorbă cu nimeni.

Marii boieri, precum și trimișii altor țări, puteau întîrzia în grădina din jurul palatului pînă se întuneca de-a binelea, fără ca nimeni să le cate pricină.

În acel amurg leneș, pan Adamiec se plimba gînditor și singuratic pe una din aleile lăturalnice. Nimeni n-ar fi bănuit că dincolo de fruntea cucernică a frumosului cavaler gîndurile se învălmășesc cu asemenea vrăjmășie. Din cînd în cînd întorcea capul într-o parte sau alta, ca și cum ar fi vrut să se convingă că nu-l vede nimeni. La un moment dat, la o întorsătură a aleii, dădu piept în piept cu moș Petre, care trecea spre turnul de lîngă biserică împreună cu doi străjeri. Nimeni nu spuse nimic, de parcă nici nu se văzuseră.

După ce umbrele celor trei se pierdură printre copaci, pan Adamiec răsuflă ușurat și se uită spre palat. Văzu o umbră apropiindu-se, dar nu era cea așteptată de el. Era jupîneasa Ileana, care și după nuntă locuia tot în palat împreună cu bărbatul său, întrucît măria sa, Doamna O'eana, voia s-o știe mereu cît mai aproape. Venise să culeagă cîteva flori pentru a i le duce Doamnei, așa cum făcea în fiecare seară.

— Domnia ta pe-aici, pane? întrebă ea mirată de cum îl zări.

— Mă-nchin frumuseții, nobilă Doamnă, zise panul închinîndu-se curtenitor.

— Știam că pleci azi de la noi, în țara domniei tale. Cum se face că te văd tot pe-aici?

— Plec mîine în zori, frumoasă Doamnă. În această noapte aștept vești noi și porunci de la regele meu. Dar domnia ta cum de rătăcești în pragul nopții pe aceste alei singuratice?

— Ia, cu treburi, pane. Am venit să culeg flori pentru măria sa, că-i place să adoarmă cu ele la căpătîi.

— Du-i și acest trandafir din partea prea supusului măriei sale, zise panul rupînd o floare. E un semn că n-o să mai am fericirea de-a o mai vedea multă vreme de azi înainte.

— I-l dau, pane și-ți mulțumesc în numele măriei sale. Acum nu-mi mai rămîne decît să-ți zic drum bun spre țara domniei tale și să ne vedem sănătoși!

După obișnuitele închinăciuni ale panului, acesta rămase singur întorcînd iar privirile în toate părțile. În sfîrșit, de

pe o aleie umbrită se zări venind grabnic cel aşteptat atît de mult, boierul Neacşu.

— Iartă-mă, pane că vin aşa tîrziu, dar m-au oprit cîteva treburi care nu puteau fi ocolite. Mă aştepţi de mult ? întrebă Neacşu cît mai prietenos cu putinţă.

— Nu-ţi face griji, nobile prieten... Acum am sosit şi eu. Mă bucur din inimă că te văd iar şi mai ales că ai venit la rugămintea mea. Voiam, însă, foarte mult, să te văd înainte de a pleca, pentru a mai schimba cîteva vorbe împreună. Le cred binevenite pentru un nobil ca domnia ta în aceste momente atît de grele pentru Moldova şi pentru întreaga creştinătate.

Se apropie de Neacşu şi-l privi insistent, de parcă ar fi vrut să-i încredinţeze o mare taină şi nu găsea cuvintele potrivite. Zîmbetul său admirativ, pe care-l folosea aproape tot timpul, îl făcu pe Neacşu să se simtă stingherit.

— Cu adevărat, zise panul făcînd o plecăciune, orice curte regală sau imperială s-ar mîndri cu un asemenea cavaler viteaz şi înţelept.

— Mulţumesc, pane, de vorbele prea alese, răspunse Neacşu tot mai stingherit, dar nu sînt eu pe măsura laudelor domniei tale.

Între timp se apropie de ei moş Petre, care se furişă în umbra unei tufe de liliac, de unde putea vedea şi auzi totul fără să fie zărit.

— Ba, nu găsesc eu cuvinte la înălţimea cinstei şi nobleţei domniei tale, continuă pan Adamiec, plin de încîntare. Cine ştie dacă în scurtă vreme nu mă voi închina plin de veneraţie în faţa noului domn al Moldovei, măria sa Neacşu voievod ?... Regele meu spunea...

— Mulţumesc iar, pane, de asemenea preţuire, răspunse Neacşu îmbujorîndu-se, dar ne-a dăruit Dumnezeu un domn viteaz şi înţelept, pe măsura vremilor grele pe care le trăim. Şi-i iubitor de ţară aidoma marilor noştri străbuni.

— Asta-i adevărat, răspunse panul, care n-ar fi dorit un asemenea răspuns şi mă închin măriei sale pentru alesele haruri cu care a fost învrednicit de cel de sus. Departe de mine gîndul de a nu preţui un astfel de domn... Numai că... văzut-ai şi domnia ta... prea-şi apleacă urechea la vorbele făţarnice ale Vornicului Ţării de Sus... Nu crezi, boier Neacşu, că acest vornic îi picură mereu măriei sale în suflet otrava

în tot ce face și gîndește ?... Nu-i chip să ia o hotărîre în deplină înțelegere cu marii nobili ai acestei țări pentru ca vornicul să nu se împotrivească.

— Uneori nu știu nici eu ce să cred, pane... Pare așa cum zici domnia ta... Bătrînii mei m-au învățat însă să fiu iubitor al acestui pămînt, viteaz, dîndu-mi drept icoană pe vornic. Domnia ta nu știi bine, dar Vornicul și-a pus de multe ori viața în primejdie apărînd hotarele acestei țări. Iar dacă se împotrivește uneori hotărîrilor măriei sale, cred c-o face mai mult cu chibzuința și înțelepciunea vîrstei și a cunoașterii legilor acestui pămînt. De aceea, nu pot crede ce spun unii, că ar fi omul turcilor... Nu poate fi ! Eu îl știu pe el vrăjmaș nu numai al jugului turcesc, ci al oricărui jug străin.

— Fățărnicie, prietene, fățărnicie !... Ești încă destul de tînăr și nu pricepi cotloanele adînci ale sufletului omenesc. De altfel, abia te-ai întors de la școlile noastre cele înalte, unde am auzit c-ai fost în primele rînduri... Îți voi spune acum cîteva vorbe care te vor îndurera adînc... și-mi pare rău. N-am însă altă cale... Știi oare domnia ta de ce se împotrivește cu atîta îndîrjire vornicul ca să nu treacă măria sa Moldova sub aripa protectoare a regelui Poloniei ?

Neacșu făcu ochii mari. Apoi dădu din cap și spuse hotărît :

— Domnia sa spune că nu vrea ca Moldova să fie sluga nimănui. Crede că și supunerea față de Polonia ar fi la fel de rușinoasă ca și față de turci. Ieri fost-am la vînătoare împreună pînă aproape de Dobrovăț și am vorbit mult amîndoi. Dealtfel, și măria sa mi-a poruncit să fiu mereu cît mai aproape de vornic. Azi nu mai cred nimic rău din ce se spune despre el.

— Vorbe umflate, prietene Neacșu ! A reușit oare atît de ușor să te mintă și pe domnia ta, un om atît de înțelept ?... Cum de l-ai putut crede ?... Acum, mai mult ca niciodată, creștinătatea are nevoie de oameni hotărîți și plini de curaj pentru a-i putea răpune pe musulmani... Or, Vornicul nu poate sta alături de noi, înțelegi ?

— De ce să nu poată ? întrebă Neacșu mirat. Un asemenea om să fie ținut departe de noi ?

— Ori n-ai priceput încă ? Nu el l-a făcut pe măria sa să amîie unirea Moldovei cu țara mea tocmai într-un asemenea moment hotărîtor ? E puțin lucru ?

— De, pane... ştiu eu ce să zic ?... Măria sa, regele Poloniei, mi-a dăruit şi mie cinstea de a-l hotărî pe domnul meu să-i primească oblăduirea. Credeam c-am reuşit, dar...

— Păi vezi ? Hotărîrea fusese luată odată şi nu se aştepta decît încuviinţarea Divanului. A apărut însă Vornicul cu părerile sale şi totul s-a prăbuşit. Ochii panului deveniră deodată mici şi plini de răutate. Vornicul l-a făcut să se răzgîndească, prietene ! şuieră el printre dinţi. Şi ştii de ce ?... Pentru că vrea să-l răstoarne de pe tron !

Neacşu rămase cîteva clipe uluit, fără putinţa de a mai spune ceva, în timp ce vocea panului şuiera tot mai ascuţit şi mai plină de venin :

— Este pus de turci să-l înlăture cît mai grabnic pe măria sa, pentru a nu uni Moldova cu Polonia, pricepi ? Este unealta lor, de multă vreme, cel mai hiclean vînzător din cîţi a avut această ţară !

— Vornicul ?... întrebă Neacşu cu strigăt mocnit. Vrea cu adevărat Vornicul să-l răstoarne pe măria sa ? ?

— Precum ai auzit, prietene... N-aş fi vrut să fiu eu purtătorul acestei veşti triste, dar timpul nu-mi dă răgaz să aştept pentru a-l da altcineva pe faţă. De aceea, te rog să mă ierţi că am fost prea deschis cu domnia ta şi nu ţi-am ascuns acest adevăr.

— Dar... mi-i peste putinţă să pricep... eu...

Şi glasul lui Neacşu devenea tot mai stins şi mai nesigur.

— Ştii însă, domnia ta, care-i planul ascuns al Vornicului ? continuă pan Adamiec convingător. Dacă nu reuşeşte să-l otrăvească pe măria sa prin mîna unei slugi, atunci va primi sprijin direct de la turci pentru a ataca palatul şi a-l răpune.

— Doamne, ce-aud ? se îngrozi Neacşu.

— N-ai auzit încă tot, prietene. Domnul Moldovei este ales de către Poartă. Îţi voi spune îndată numele lui. Iată, deci, că a venit momentul să răspunzi prin fapte cinstei care ţi s-a încredinţat de regele meu. Apără-l pe măria sa hotărîndu-l să unească Moldova cu Polonia în cel mai scurt timp !... Pentru că, de n-o uneşte acum, ţara-i pierdută ! E pierdută, nobile Neacşu ! Măria sa se va ridica singur în faţa puhoiului turcesc, de nu l-o putea răsturna Vornicul pînă atunci şi tot va pieri ! Vornicul va fi oricum cîştigat. Tăcu

o clipă uitîndu-se ţintă în ochii holbaţi ai lui Neaşcu, apoi reluă vorba : Acum ce mai ai de spus, prietene ?

— Doamne fereşte, pane ! se încruntă Neacşu. Asta nu se poate ! Nu se poate !

— Nu se poate ?... Ascultă mai departe: după ce Domnul va fi răsturnat şi ţara pîrjolită, va veni domn aici... cine crezi ?... Fiul lui Moghilă, bătrînul... sluga cea mai credincioasă a turcilor şi... ginerele Vornicului Ţării de Sus. Nici că se putea un plan mai drăcesc. Iată deci de ce se bate Vornicul cu atîta înverşunare pentru a nu se uni Moldova cu ţara mea.

— Doamne, gemu Neacşu luîndu-şi capul în palme... Să fie oare adevărat ce spui ?... E omul turcilor ?... Vornicul ?... Mi-i peste putinţă să cred ! Mă doare cumplit gîndul c-ar putea fi aşa.

— Eu nu te pot sili să crezi, prietene, zise panul îngăduitor. Eşti destul de înţelept domnia ta pentru a vedea adevărul din spusele mele... Dar dacă ţii cu adevărat la ţară şi la domnul acestui pămînt binecuvîntat, trebuie să te lupţi pentru împlinirea celui mai bun rost : Vornicul trebuie să tacă definitiv, pentru a nu se mai împotrivi, iar măria sa să ia hotărîrea de a face zid împreună cu noi împotriva otomanilor. Altfel nu se poate !... Ţi-am încredinţat această taină ca unui nobil de frunte, care ştie să lupte fără tăgadă. Zdrobeşte domnia ta acest ultim prag din calea vrerii noastre.

Tăcu cîteva clipe uitîndu-se în jur. I se păru că aude un zgomot uşor. Se întoarse apoi şi puse protector o mînă pe umărul lui Neacşu vorbindu-i cu multă blîndeţe :

— Şi acum... rămîi cu bine, îndureratul meu prieten Trebuie să mă îndrept spre ţara mea cît mai grabnic.

Se închină scurt şi vru să plece. Neacşu tresări puternic şi întoarse spre Adamiec ochi de văpaie.

— Pane, iartă-mă, zise el la început mai încet, apoi din ce în ce mai tare şi hotărît, dar nu pot crede aşa ceva. Ori juri că-i adevărat tot ce mi-ai zis, ori... Îşi trase spada şi continuă fără şovăire : ori consider totul ca pe o batjocură adusă ţării mele şi atunci...

Pan Adamiec rîse prietenos de mînia boierului şi-l bătu pe umăr :

— Oh, dragă prietene... cît mă doare tristeţea domniei tale, mai ales că nu pot face nimic pentru a o potoli. E drept că nimănui nu i-ar veni să creadă asemenea ticăloşie.

Neacşu însă nu luă în seamă vorbele blînde ale prietenului său şi strigă scrîşnind :

— Juri, pane ?... Ori...

Lui pan Adamiec nu-i pieri nici de data aceasta zîmbetul. Clătină capul cu multă înţelegere şi continuă la fel de blînd :

— Te admir pentru credinţa domniei tale, prietene, dar mai cu seamă pentru necredinţa faţă de mine. Eşti un adevărat cavaler şi-mi pare rău că nu putem trăi mereu alături. Dacă vrei jurămîntul meu, bine... îţi jur, deşi credeam că între noi... şi-n faţa unor vremi atît de năpraznice, jurămintele nu mai au nici un rost. Acum înfrăţirea noastră e singurul adevăr în care trebuie să credem ! Pentru curăţenia sufletetască a domniei tale însă, jur.

Neacşu căzu zdrobit pe o bancă, abia mai putînd murmura :

— Cumplită veste, doamne !... Vornicul... icoana mea cea mai dragă... să fie oare atît de ticălos ?

— Te las cu Dumnezeu, iubite prietene, se închină din nou panul. Rămîi cu bine şi nu uita că toată forţa şi credinţa noastră trebuie să le dăruim binelui ţărilor pe care le slujim. Pentru acest bine trebuie să facem chiar şi mai mult decît putem face !

— Mergi cu bine, pane, şopti abia auzit Neacşu, fără să se uite la el. Şi nu uita că Moldova are nevoie oricînd de prieteni credincioşi.

— Domnul Dumnezeul nostru să vă dea numai prieteni ca mine, nobile prieten. Adio !

Şi plecă fără cel mai mic zgomot.

Umbrele nopţii acoperiseră acum grădina peste tot, iar printre copaci aproape că nu se mai putea merge din cauza întunericului. Neacşu rămase chinuit pe bancă, fără să-l mai intereseze nimeni şi nimic. Din palat tocmai ieşea Vornicul Ţării de Sus îndreptîndu-se spre poartă. Pan Adamiec făcu mai mulţi paşi şi, deodată, îi răsări în cale făptura înaltă a lui moş Petre. Cîteva clipe se priviră unul pe altul destul de speriaţi, apoi pan Adamiec se îndepărtă fără să spună nimic. Moş Petre nu-l mai urmări dacă a ieşit sau nu din grădina palatului. Porni agale spre banca unde şedea nemişcat boierul Neacşu. Ajuns în faţa sa tuşi pentru a-şi face simţită prezenţa, dar cel de pe bancă nu se mişcă.

— Te văd tare mîhnit, boier Neacşu, zise el puţin morocănos. Ai vreo durere care te roade, ori aştepţi pe cineva ?

— Aştept moartea, moş Petre, răspunse a lehamite boierul. N-ai văzut-o pe undeva ?

— Ba am văzut-o, boierule, cum să nu ?... Se furişa încolo, printre copaci şi rînjea în bătaia lunii...

— Du-te şi-o alungă, moş Petre... ori cheam-o la mine, că mi-i totuna.

— Văd că eşti tare abătut, boierule... Păcat de tinereţea domniei tale. Mai bine te-ai duce să cinsteşti o ulcică cu vin şi să dai uitării toate cele necazuri, că-i mult mai bine.

Neacşu nu-i răspunse. Moş Petre îl mai privi o vreme în tăcere, apoi, vrînd să plece, îi mai spuse :

— Dar nu mi-i răspunde şi mie la o-ntrebare, boierule ?

— Ce-ntrebare, moş Petre ?

— Ia de multe ori mă-ntreb şi nu găsesc răspuns potrivit... De unde vin oare umbrele nopţii de par aşa haine ?

— Ehei, moş Petre, rîse silit Neacşu. Ce bine-i de domnia ta că mai poţi pune asemenea întrebări !... Umbrele nopţii zici ?... Pesemne că vin tot din noi, nemaiavînd acolo loc... Din gîndurile noastre, adică...

— Tare mă tem şi eu că-i aşa, boierule. Altfel n-ar fi aşa de întunecate... Mulţămesc de răspuns şi... sara bună !

Îl lăsă pe Neacşu în aceeaşi poziţie şi porni încet spre aripa de miază-noapte a Palatului. Nu după mulţi paşi auzi ceva mişcînd îndărătul său. Se întoarse şi, în aceeaşi clipă scoase un geamăt prelung prăbuşindu-se înjunghiat. Un străjer de la turnul din apropiere sună din corn a primejdie. Îi răspunseră îndată alte sunete, de la celelalte turnuri. Neacşu se ridică mirat şi porni repede spre locul de unde venise geamătul. Îl găsi pe moş Petre cu ochii larg deschişi dar fără viaţă.

— Moş Petreee !... strigă el îngrozit. Cine-a putut oare face asemenea păcat ?

În scurtă vreme sosi lîngă el şi pan Adamiec. Părea ostenit de alergătură şi speriat. Aflînd despre ce-i vorba, îşi făcu repede cruce şi spuse pufnind de mînie :

— N-aş vrea să învinuiesc pe nimeni, dar chiar acum l-am văzut pe Vornicul Ţării de Sus trecînd grăbit spre poartă. Înseamnă că începe să-şi arate adevăraţii colţi... Doamne, apără-ne de năpastă !

Dinspre poarta principală răsunară paşi repezi pe prundişul aleii. Neacşu strigă de mai multe ori pentru a-i atrage pe cei ce veneau în acel loc. Apoi îl rugă pe pan Adamiec să-l însoţească pînă la măria sa pentru a depune mărturie alături de el. Solul însă nu-l putu urma, întrucît la poarta palatului îl aşteptau caii înşeuaţi pentru a pleca. Se plînse chiar că a primit veşti nu prea bune de la regele său şi că de asta e obligat să plece chiar în toiul nopţii.

Neacşu nu mai ştia ce să facă. Toate se învălmăşeau în mintea sa căpătînd proporţii nemaiîntîlnite. Cum intră în palat auzi mai multe glasuri şi în scurtă vreme îl zări pe măria sa cu fruntea încruntată, ascultînd pe cîţiva boieri ce păreau veniţi de la drum lung. Pe unul dintre ei îl cunoştea bine. Era din Miclăuşeni şi-l chema Boantăş. Se apropie de el şi-l întrebă ce s-a-ntîmplat.

— Ne calcă tătarii, răspunse acesta cu ochi crunţi. În scurtă vreme vor trece şi hotarele noastre.

Neacşu se uită lung spre măria sa şi-i fu greu în acel moment să-i spună vestea uciderii lui moş Petre. Chiar atunci însă intră pe uşă pîrcălabul Hurmuz şi-i întinse măriei sale un sul mic de hîrtie. Măria sa îl desfăcu cu înfrigurare, rămase cîteva clipe încremenit, apoi se uită ţintă la Neacşu şi-i făcu semn să-l urmeze în altă odaie.

— Pan Adamiec îmi vesteşte, începu el de cum ajunseră dincolo de uşă, că ai văzut şi domnia ta cum Vornicul Ţării de Sus l-a ucis pe credinciosul meu, moş Petre. E-adevărat ?

Neacşu clipi de mai multe ori şi nu fu în stare să spună nimic. Doar pan Adamiec ştia bine că el n-a văzut cine l-a ucis pe moş Petre. Atunci de ce a pomenit de el ?

— Ei ? întrebă măria sa nerăbdător.

— Eu n-am văzut nimic, doamne... Am auzit doar strigătul lui moş Petre cînd a fost înjunghiat... Dar pan Adamiec mi-a spus că l-a văzut pe vornic ucigîndu-l. Mi-a spus şi mie acelaşi lucru... Şi cred că vorbele lui nu pot fi puse la îndoială... Înseamnă că Vornicul l-a ucis !

După aceste cuvinte simţi cum toată lumea se prăbuşeşte odată cu el într-un hău fără sfîrşit şi nu mai înţelese, ori nu mai vru să înţeleagă nimic din ce spunea Domnul.

Îndată după aceea măria sa dădu poruncă să se adune Divanul ţării chiar a doua zi.

XI. Unde se vede cît de uşor poate zbura omul în înaltul cerului, fără aripi

Toamna lungă din acel an adusese şi călduri neasemuit de mari. Prin mai multe părţi luaseră foc păduri întregi şi numai după îndelungate eforturi putuseră fi stinse. Culesul strugurilor se apropia de sfîrşit, cînd se răspîndi veste năprasnică peste tot că o mare parte din Ţara Leşască fusese călcată de hoardele tătărăşti.

— Nu se poate să nu-i trimită Alahul lor şi peste noi, că prea-i dulce vinul în toamna asta, iar vitele nu-şi mai găsesc locuri prin curţile oamenilor, spuneau ţăranii şi se grăbeau să adune cît mai repede roadele cîmpului.

Tot timpul, după întoarcerea sa de la turci, boierul Neacşu nu mai avu o clipă de linişte, iar paharul se umplu de-a binelea odată cu uciderea lui moş Petre. Neliniştile sale însă veneau din cu totul altă parte. Dar nu voia să spună nimănui ce-l roade cu adevărat. Sufletul său era vîltoare neostoită şi-i venea să blesteme mereu clipa cînd smulsese din haremul negustorului turc trupul aproape gol al Lisavetei şi-l purtase pe braţe. Îi simţea mereu fierbinţeala şi zvîcnirile de parcă ar fi rămas înfiptă toată în carnea lui. Orice ar fi bănuit, dar că va ajunge să îndrăgească trup pîngărit de un păgîn, asta nu putea cu nici un preţ. Şi iată că totul se petrecuse pe dos decît crezuse el. Nu-şi găsea stare şi nici alinare sufletului. Uneori pleca la vînătoare de mistreţi prin pădurile din apropiere, împreună cu alţi boieri, dar după o vreme se rătăcea de toţi şi hoinărea singur prin pădure pînă uita de toate. Maică-sa îl vedea cum se stinge şi încerca zadarnic să-l aducă la vechea stare. Plătise fel de fel de slujbe, pînă şi la Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit care fusese chemat de la Suceava să ia parte la treburile Divanului, dar totul se arăta fără folos. Cînd începu să bănuiască pricina îmbolnăvirii sale se mai ostoi şi-i spuse că n-ar strica să tragă o fugă pînă la Cotnari, să tocmească de la cineva două butoaie cu vin pentru nevoile casei.

— Şi tare bine mi-ar părea, mai zise ea, uitîndu-se în altă parte, dacă ai trece olecuţă şi pe la cumătra mea, jupîneasa Rusanda, să-i dai iconiţa asta din partea mea, că mult m-a mai rugat să-i fac rost de una sfinţită chiar de mitropolit.

Nici n-apucă să termine bine vorba maică-sa, că boierul Neacşu şi porunci unei slugi să pună şaua pe cal. Cum de nu se gîndise el mai de mult să tocmească vin din timp, după gustul său şi nu oricum ? Iar icoana i-o va da, neapărat, jupînesei Rusanda, care, desigur, se va bucura mult văzînd-o.

Tot drumul pînă la Cotnari merse în galop, de parcă l-ar fi fugărit tătarii. Era o după-amiază somnoroasă, cu mirezme de busuioc şi must dulce. Cînd ajunse în Cotnari întrebă mai întîi unde-i casa boierului Bîrliba. Fu îndrumat de un gospodar să treacă dealul şi, după ce coboară spre pădure, s-o ia puţin la dreapta şi numaidecît o să dea de casa boierului. Numai să fie cu mare băgare de seamă, că boierul are nişte cîini mai răi decît diavolii, iar de cînd s-a întors jupîniţa Lisaveta, a pus străji în toate părţile.

Urcă dealul încet, ducînd calul de căpăstru şi făcînd grele sforţări ca nu cumva inima să-i spargă pieptul şi s-o ia înainte.

Soarele se apropia de creasta dealului şi, cît vedeai cu ochii, numai vii şi culegători. Se auzeau de peste tot strigăte vesele şi cîntece. După o vreme se opri cîteva clipe şi-şi roti privirile în toate părţile. Îi păru rău pentru prima oară că nu are aripi să zboare, să zboare şi apoi să-şi dea drumul în prăpastia albastră cu ochii închişi şi să cadă lîngă Lisaveta. Calul sforăi deodată şi Neacşu se trezi din vis, neştiind de unde-a răsărit în apropierea sa un munte de om cu lance, arc şi o tolbă de săgeţi.

— Bună vreme, omule, zise Neacşu încercînd să se apropie.

— Pe cine cauţi, boierule ? întrebă matahala ducînd două degete la gură şi scoţînd un fluierat scurt şi ascuţit.

Numaidecît răsăriră lîngă el doi dulăi cît nişte viţei, care începură să hîrîie şi să rînjească fioros.

— Caut casa boierului Bîrliba.

— Aşa, vasăzică ! rînji stăpînul cîinilor. Dar de ce-o cauţi ?

— Am să-i dau ceva jupînesei Rusanda.
— Ce să-i dai ?
— Asta o să vadă ea... Nu-i treaba ta.
— Așa ?... Atunci cată casa.

Neacșu strîmbă din buze a silă și dădu să pornească mai departe. Numaidecît însă cei doi zăvozi începură să latre așa de avan și să se zburlească la el, încît boierul se opri și se hotărî să fie mai blînd.

— Măi omule, începu el cu glas domol, eu îs boierul Neacșu din Divanul domnesc și vreau să...

— Ptiu, doamne iartă-mă, se cruci uriașul scoțîndu-și cușma. Păi zi așa, boierule, că de luminăția ta am auzit cu toții ! Dacă ești boierul Neacșu, care a scăpat-o pe jupînița noastră din iadul turcilor, se schimbă treaba numaidecît. Ne-au vorbit și jupîneasa și boierul Bîrliba despre luminăția ta și ne-au dat poruncă să nu te lăsăm să aștepți dacă te aduc pașii prin părțile noastre. Ia poftește luminăția ta după mine, s-o luăm de-a dreptul pe scurtătura asta. N-ai teamă de cîni, că de-acuma știu că ești de-al casei.

În scurtă vreme ajunseră lîngă o casă nu prea mare, dar cu o mulțime de acareturi lîngă ea și înconjurată cu zid înalt din butuci de stejar.

— Asta-i casa boierului Bîrliba, zise matahala deschizînd o poartă uriașă. Numai să știi, luminăția ta, că jupîneasa Rusanda nu-i acum acasă. E pe deal, uite acolo, unde i-a mai rămas o parte din vie neculeasă. Și are peste o sută de oameni la cules, de care trebuie să aibă grijă. Da o chem eu cît îi sorbi o ulcică cu apă și o să stați de vorbă cît poftiți.

Cît te-ai șterge la ochi, lîngă Neacșu mai sosiră și alte slugi. Una dintre ele îi luă calul să-l ducă la grajd, iar alta îl pofti să urce în cerdacul înalt cu pridvor.

De toți stîlpii cerdacului erau legate cununi uriașe de ceapă și usturoi, precum și smocuri de busuioc.

— Poftim de stăi la noi, boierule, îi zise sluga plecoinindu-se, că ți se aduc îndată dulcețuri și apă rece. După atîta drum...

Neacșu nu se așeză, însă. Rămase lîngă un stîlp privind îngîndurat crestele împădurite din jur. Bucuria pe care o trăise tot drumul se risipise parcă, lăsîndu-i o stare de nelinişte și tristețe.

„Oare Lisaveta o fi acasă? se întrebă el. Dar dac-a plecat la mănăstire, precum zicea?"... Să întrebe vreo slugă parcă se temea. Mai bine să aştepte venirea jupînesei Rusanda...

Deodată, auzi paşi uşori chiar lîngă el şi, cînd întoarse privirile, rămase încremenit. Lîngă el şedea Lisaveta, cu faţa împurpurată şi toată zîmbet. Ţinea în mîini o tavă mare cu dulceţuri şi pahare cu apă. Se priviră amîndoi cîteva clipe neputînd să-şi spună nimic. Neacşu simţi abia atunci că poate zbura şi fără aripi... Niciodată nu-i păruse mai frumoasă Lisaveta ca acum! Se apropie în neştire de ea, îi luă tava din mîini şi o puse pe masă, apoi căzu în genunchi şi-i sărută mîna fără să-i spună o vorbă. Tocmai atunci pe poarta deschisă larg îşi făcu intrarea şi jupîneasa Rusanda. De cum îl zări pe Neacşu în pridvor, strigă cît putu de tare:

— Păi aşa ţi-i treaba, domnişorule?... Te laşi aşteptat atîta vreme şi nu dai nici un semn de viaţă? Ia să te scarmene oleacă mama Rusanda, ca să nu ne uiţi aşa uşor!

Din cîţiva paşi fu în pridvor şi-l strînse pe Neacşu în braţe pînă aproape să-l sufoce. Începură toţi trei să rîdă cu hohote spre veselia slugilor adunate în mijlocul ogrăzii, să-l vadă şi ele pe cel ce-a slobozit-o din robie pe jupîniţă.

Neacşu îşi pusese în gînd să se întoarcă în aceeaşi noapte la Iaşi, întrucît urma să se strîngă Divanul şi, mai ales, credea că se va ţine judeţ cu Vornicul pentru uciderea lui moş Petre. Şi mai era încă o pacoste care nu-i dădea răgaz să răsufle liniştit: năvala tătarilor care putea fi vestită în fiecare ceas. Însă nu fu chip să se smulgă din vraja jupîniţei şi rămase peste noapte acolo.

Şezură la taclale pînă spre miezul nopţii ospătîndu-se cu fel de fel de bunătăţi şi bînd tulburel. Păcat că nu era şi boierul Bîrliba la Cotnari! El urma să vină abia a doua zi de la Hîrlău, unde plecase să aducă mai multe butoaie noi. Lui Neacşu i se pregăti cea mai frumoasă odaie pentru a se odihni pînă a doua zi. La taifasul lor mai veniseră încă doi boieri din sat, cu nevestele lor, umplînd toată casa de hohote şi cîntece.

Cînd rămase singur în odaia sa, Neacşu nu mai ştia ce să creadă. Asemenea fericire nu mai trăise niciodată... Iar în odaie pluteau mirezme de gutui şi mere...

Îl trezi un zgomot ușor și o rază de soare care încerca să i se strecoare sub pleoape. Deschise ochii repede și o văzu pe Lisaveta lîngă el... Nu se mai gîndi la nimic și se lăsă prins cu toată făptura lui în beția celui mai sfînt păcat... Și cînd își dădu seama că Lisaveta nu fusese pîngărită de nimeni, cum credea el, își închipui că totul e un vis ucigător de drag.

— Fată dragă, îi șopti Neacșu după ce valurile sălbatice se mai potoliră, nu știu cum să-ți spun... dacă să mă închin ție... sau lui Dumnezeu... Nu mai am tăria să judec acum și nici nu vreau... Numai un lucru țin să ți-l zic înainte de orice: fii nevasta mea pînă la sfîrșitul vieții și iartă-mă dacă am gîndit vreodată ceva rău despre tine... Mare chin am mai trăit, doamne!... Dar acum s-a mîntuit... Chiar de-ar fi să mor peste un ceas, nu-mi pare rău c-am trăit. Auzi tu, fată dragă?

Lisaveta tăcu o vreme, apoi îi spuse cu glas șoptit:

— Știam că mă crezi pîngărită de ticăloșii aceia... dar n-aveam cum să te fac să înțelegi... De aceea am venit în dimineața asta la domnia ta... să rămîi cu icoana curățeniei mele de acum pentru de-a pururi... Iar nevastă nu m-am gîndit să-ți fiu nici domniei tale, nici altcuiva... Le-am spus și alor mei că mă duc la mînăstire... Numai acolo îmi pot găsi tihna și voi uita, poate, amarul îndurat atîtea luni de zile... Domnia ta îți poți lua nevastă pe orice domniță, că ești os domnesc, chipeș și viteaz cum nu-i altul.

— Ba, eu pe tine te vreau, fată dragă! Nu te mai las de azi de lîngă mine, chiar de-ar fi să mă ucidă cîinii tăi.

Rîseră amîndoi plini de voie bună, apoi Neacșu sări deodată speriat:

— Dar jupîneasa Rusanda nu-i acasă? Dacă ne vede pe-amîndoi... așa?

— N-avea teamă domnia ta de asta. Mămuca-i dusă încă din zori cu oamenii la cules. Acuma, hai și te spală, că ne așteaptă slugile cu masa pregătită.

— Mai stai oleacă, o rugă Neacșu. Mai stai și spune-mi, dacă nu ți-i greu... cum s-a întîmplat de nu s-a atins nimeni de tine în atîtea încercări prin cîte ai trecut?

Fata oftă și închise ochii o clipă, pentru a-i deschide apoi mari și întristați, ori mai degrabă mînioși.

— Ticăloşii ! gemu ea. Crezi domnia ta că nu s-ar fi atins de mine încă din prima zi ?... Ar fi făcut ei ce-ar fi vrut... mai cu seamă hodorogul de negustor care i-a plătit pe răpitori... Dar nu s-a putut. Şi nu s-a putut nu pentru că aş fi eu aşa de vitează, ci pentru că am fost juruită, încă de la început, Sultanului... ptiu, doamne fereşte !... Lui trebuia să mă ducă după ce învăţam limba lor, să cînt şi să joc goală... Numai că eu nu voiam să-nvăţ nimic şi eram bătută aproape-n fiecare zi cu biciul. Uite, acum poţi să vezi, că nu-mi mai este aşa ruşine. Se cunosc urmele, nu-i aşa ?

— Da, săraca de tine, spuse plin de milă Neacşu. Eşti toată vînătăi pe spate... şi mai ales... pe-aici...

— Of, of, de-aş putea să le plătesc cum ştiu eu tîlharilor şi ucigaşilor ! Strînse pumnii mici cu putere şi se uită la Neacşu aşa de mînioasă, încît acesta îşi feri privirile în altă parte. Acum mergi să mîncăm, ori nu ? spuse ea prinzîndu-i obrazul între palme şi privindu-l pînă-n adîncul sufletului. Că acuş vine mămuca să împartă bucatele pentru culegători.

— Merg numai dacă-mi spui că vrei să fii nevasta mea !

Lisaveta îşi retrase palmele de pe faţa lui şi tăcu cîteva clipe. Apoi se-ntoarse deodată în altă parte şi-l întrebă fără să-l privească :

— Oare vrei cu adevărat să-ţi fiu nevastă, ori spui aşa numai pentru că ţi-i milă de mine ?

Neacşu slobozi un hohot de răsună toată casa, apoi o înşfăcă în braţe şi-i spuse răstit :

— Să nu te mai aud vorbind de milă niciodată ! Auzi ? Eşti prea frumoasă pentru a se apropia cineva de tine doar din milă... Pe mine mă faci fericit cu adevărat dacă vrei să-mi fii nevastă. Vrei ?

— Dacă zici domnia ta... şopti cald Lisaveta lăsînd ochii în jos şi clătinînd un genunchi.

XII. Săgeţile otrăvite ale bănuielii

Ultimele zile ale toamnei, deşi destul de răcoroase, se bucurau totuşi de cer senin şi de bogăţia roadelor puse la adă-

post. Oamenii, mai cu seamă femeile, copiii și bătrînii care mai rămăseseră prin sate, aveau toate cele de trebuință. Cei în floarea vîrstei, chemați la oaste pentru a ține piept tătarilor, puteau să se reîntoarcă, dacă mai trăiau, siguri că vor avea o iarnă liniștită și îmbelșugată. Și, după toate veștile primite de pe cîmpul de bătălie, tătarii fuseseră alungați și toate prăzile pe care le făcuseră, luate îndărăt.

Măria sa ieșise în ziua aceea singur pe terasa de sus a palatului și stătea gînditor pe un scaun. Abia trecuse un an de cînd venise la cîrma țării și grijile pe care le trăia zilnic îl arătau mereu tot mai îmbătrînit, tot mai abătut și tăcut. Nimeni nu mai reușea să-i intre în voie. Nici măcar Doamna Oleana, cu toată dulceața glasului și cu toate minunile ce le răspîndea în jurul său cu orice prilej, nu izbutea să-l întărîte la vorbă mai lungă. Mai ales moartea mișelească a lui moș Petre îl otrăvise așa tare, pentru că de moartea lui era legată și moartea încrederii în mai mulți boieri de frunte ai țării. Toată furia măriei sale era îndreptată asupra Vornicului Țării de Sus, pe care-l credea ucigașul. L-ar fi dat morții încă de a doua zi, dar venise năvala cumplită a tătarilor și n-avusese alt oștean mai destoinic pe care să-l pună în fruntea oastei. Tot Divanul țării îl vruse pe el și numai pe el. S-a supus voinței Divanului cu inima sîngerînd și l-a trimis, fără măcar să-l întrebe care a fost pricina de l-a ucis pe credinciosul său. Încercările Doamnei de a-i muta gîndul spre alți boieri care ar fi putut să-l ucidă n-aveau nici un răsunet în inima măriei sale. În scurtă vreme însă urma să aibă loc înfruntarea deschisă a Vornicului și pedepsirea faptei lui. Știa însă, pe ocolite, că mulți boieri din Divan se vor împotrivi și-l vor apăra pe Vornic. N-avea însă nici o scăpare. Moartea lui moș Petre era legată, poate, de aflarea de către acesta a faptului că Vornicul vrea să-i ia tronul măriei sale pentru a ține țara și pe mai departe sub apăsarea turcului. Toate aceste bănuieli îi răscoleau Domnului nu numai gîndurile ci și visele. Se trezea deseori noaptea strigînd ori dînd porunci cumplite. Ar fi avut acum nevoie, mai mult ca niciodată, de prietenul său, pan Adamiec, care i-ar fi spus totul cum a fost. Cuvintele scrise în grabă pe acel petec de hîrtie îi lăsaseră totuși unele îndoieli. Numai că acesta plecase chiar în noaptea morții lui moș Petre și nu mai reve-

nise în Moldova. Fusese trimis de regele său din nou în Franța, iar în locul său venise pan Kraszewski.

Se apropia ceasul prînzului. Soarele începuse să dea mai multă căldură și cîteva muște dezmorțite începură iar să bîzîie leneș. Freamătul tîrgului se auzea încet undeva, departe. Privirile măriei sale cercetau zările în așteptarea întoarcerii oastei. Cea mai mare parte a locuitorilor ședea în așteptare la marginea cetății. Locul unde se afla măria sa era ferit de privirile trecătorilor. Deodată zări trei călăreți gonind spre palat. Se uită mai cu băgare de seamă și crezu că recunoaște între ei figura boierului Boantăș. Se ridică și porni grăbit spre sala tronului. În scurtă vreme fu înștiințat, într-adevăr, că boierul Boantăș dorește să fie primit grabnic. Măria sa porunci să fie chemat, iar ceilalți însoțitori să aștepte la poartă. Ceea ce avea de vorbit cu Boantăș nu mai suferea și alte urechi pe aproape.

— Am izbîndit, măria ta ! strigă Boantăș vesel de cum intră pe ușă. I-am alungat ! N-a mai rămas nici urmă de tîlhar în țară !

— Fii binevenit, boier Boantăș ! îl întîmpină cu glas scăzut măria sa. Șezi colea, că trebuie să fii îndeajuns de ostenit... Mă bucură vestea domniei tale, deși o mai auzisem și de la un oștean trimis de hatmanul Hulpe. Întărită însă de glasul domniei tale, capătă tărie de adevăr întreg. Dar nu șezi oleacă ?

— M-a ros șaua, măria ta, și nu pot ședea decît întins. Ș-apoi... bucuria-i prea mare pentru a mai avea stare. Vreau și eu să-i văd pe-ai mei, că mi-a născut nevasta un băiat chiar în ziua plecării la bătălie.

— Să crească mare și viteaz ca domnia ta !

— Bogdaproste, măria ta. Și să ne trăiești întru mulți ani !

— Grăiește-mi mai pe-ndelete, boier Boantăș, despre cum a fost totul.

— Păi cum să fi fost, măria ta ?... Ca-n orice bătălie cu tătarii... Sînge, moarte, silnicii... Vai de capul nostru ! Dar le-am plătit noi cum se cuvine și poate s-or învăța minte de altă dată. Măria ta știi că am mai fost și la alte bătălii cu ei. Dar parcă niciodată oștenii noștri n-au fost mai aprigi ca acum. Iar Vornicul Țării de Sus a făcut minuni de vitejie, doamne. A mînat oastea pretutindeni cu atîta înțelepciune,

încît tîlharii n-au mai avut cum scăpa. Iar oştenii noştri se uită la domnia sa ca la un sfînt.

Fruntea măriei sale se încruntă, iar ochii se aprinseră de văpaia unei furii ascunse.

— Toţi tătarii prinşi, printre care şi feciorul hanului de la Bugeac, continuă Boantăş, au zis că au fost mînaţi după pradă de turci şi că în scurtă vreme o oaste şi mai mare îi va păli pe leşi. Noi le-am făcut felul la toţi, ca să nu mai prade în altă parte.

— Mă bucur de spusele domniei tale, zise măria sa ridicîndu-se şi făcînd cîţiva paşi cu capul în pămînt. Cum se simt oştenii noştri ?

— Ca după izbîndă, doamne... Mănîncă, beau, joacă şi cîntă. Şi ca ei face toată ţara. Ai noştri ne-au întîmpinat peste tot cu coşerci cu plăcinte şi ulcioare pline cu vin... Pe cei cu răni grele i-am oblojit cum ne-am priceput şi noi şi i-am adus pe la casele lor. Doar boierul Bîrliba nu cred să mai...

— Ce-i cu boierul Bîrliba ? tresări măria sa.

— Vai de capul lui, săracul ! A fost pălit de-o lance şi nu cred să mai aibă scăpare. Numai Dumnezeu îl ţine. Tot timpul zice că nu vrea să moară pînă nu-şi mai vede o dată fetele şi casa. S-a bătut şi el cu mare osîrdie şi nu era loc de cumpănă mai aprigă unde să nu fie şi domnia sa.

— Sărmanul bătrîn ! se înduioşă măria sa. Bine că nu s-a sfîrşit înainte de a-şi vedea fata întoarsă din robia turcului... Acum moartea îi va fi mai liniştită... Ori, poate-i ajută cel de sus să scape şi din încercarea asta.

— Nu cred să mai scape, măria ta. A prăpădit mult sînge ; lancea i-a rupt de tot umărul drept.

Măria sa clătină capul îndurerat, apoi schimbă vorba.

— Au mai căzut şi alţi boieri ?

— Au căzut, măria ta... Mîndrilă, Dabija, Dănăilă, Mucenicu...

— Dumnezeu să-i ierte, spuse măria sa făcîndu-şi cruce. Apoi se întoarse cu ochi sticloşi şi întrebă cu glas mocnit : Dar despre Vornicul Ţării de Sus ce-mi mai poţi spune ?

— Apoi, ce mai pot eu zice, doamne ?... Îi mare viteaz şi înţelept conducător de oaste. Toţi ai noştri au zis că de nu era el în frunte, ne potopeau liftele.

De afară începu să se audă tot mai puternic murmure de glasuri. Pesemne că se apropia oastea.

— Acum du-te la casa domniei tale, boier Boantăș, zise măria sa nu prea vesel. Du-te și te primenește... și te hodinește... că ne așteaptă bătălii mult mai grele. Din ceas în ceas cornul de luptă poate da iar glas. Am nevoie de oameni credincioși ca domnia ta și ca mulți alții, nu de ticăloși ca cei ce mi l-au răpus pe moș Petre și vor să mă vîndă turcilor odată cu țara.

— Doamne păzește-ne de asemenea hicleni, măria ta! Dar tot nu s-a aflat ucigașul bătrînului?

— Ba l-am aflat chiar din acea noapte, boier Boantăș, zise Domnul cu o încrețire mînioasă a sprîncenelor. Unii zic, fără să cunoască adevărul, că n-ar fi el...

— Adică cine, doamne?

— O hiară pe care domnia ta o știi prea bine, dar nu cunoști ce ascunde în suflet... Și cumplită-i va fi pedeapsa!

— Nu-i așa că l-a ucis un străin, măria ta?

Domnul rămase cîteva clipe tăcut și mînios. Se uită lung la Boantăș, apoi, iritat de glasurile mulțimii de afară, întrebă răstit:

— De ce un străin și nu un pămîntean de-ai noștri?

— Păi iacă de ce, doamne. Chiar de l-ar fi ucis un pămîntean, trebuie să fi avut neapărat poruncă străină. Așa-mi spune mie inima. Numai că eu cred c-a fost străin de țară.

— Bine, bine, zise Domnul mușcîndu-și buza de jos. Asta-i credința domniei tale. O să afli însă adevărul cît de curînd. Acum du-te unde ți-i voia și-ți mulțămesc de veștile aduse.

Boantăș ieși, închinîndu-se, pe o ușă, în timp ce pe alta intra încet Doamna, cu ochii triști și glasul plin de frămîntare lăuntrică. Se apropie de măria sa parcă fără să-l vadă și-i spuse încet:

— Văzut-ai și acum?... Altul care-l crede pe un „străin" ucigașul lui moș Petre. Nu-ți spun nimic aceste bănuieli?

— Care străin? întrebă Domnul cu mînie mocnită, fără să ridice capul din pămînt.

— Îl știi prea bine... Aproape toți aruncă vina pe el.

— Dar Neacșu îl învinuiește pe Vornic. Mi-a spus că era atunci în grădina palatului împreună cu pan Adamiec și, după

ce Vornicul a ieşit de-aici, moş Petre a fost găsit mort. N-avea cine să-l ucidă în afară de el ! Doar l-a văzut panul şi m-a înştiinţat îndată după aceea prin scrisoare.

— Neacşu n-a văzut pe nimeni ucigîndu-l şi n-a putut să jure că l-a ucis Vornicul. El se bizuie doar pe vorbele lui pan Adamiec. Şi dacă panul minte ?

— De ce să mintă ?

— Pentru a-l ascunde pe adevăratul ucigaş şi pentru a-l putea învinui pe Vornic. Doar ştii cîtă furie avea împotriva lui.

— Nu minte ! Un nobil ca el nu poate minţi şi nici n-are de ce să mintă. El a spus doar ce-a văzut.

— Eh, făcu Doamna scîrbită, minciuna stă pe buzele tuturor aidoma zîmbetului celui mai curat. Şi de ce-l învinuieşti cu atîta tărie pe Vornic ?... Au nu el ţi-a scăpat ţara de tătari ?

— Dar domnia ta, întrebă Domnul cu ochi scînteietori, de ce-l învinuieşti mereu pe pan Adamiec ? Doamna ridică din umeri, fără să ştie ce să răspundă. Pentru că s-ar putea acum să le cînte şi altor doamne din strunele inimii ?

Doamna se întoarse aprigă şi neplăcut surprinsă.

— Cum poţi vorbi aşa ?... Oare pînă şi pe mine ai ajuns să mă bănuieşti de necredinţă ?... Nu, nu de asta. Ştii bine că nu de asta... Ci pentru că tot timpul părea că ascunde ceva, că vrea să te cumpere şi pe tine, şi pe mine, şi pe alţii... Făcea tîrg pînă şi cu vorbele pe care le spunea cu atîta căldură... Înainte de a pleca, dădea mereu tîrcoale peste tot şi căuta să învrăjbească pe unii împotriva altora. Şi, după cum vezi, a reuşit prea bine.

O vreme tăcură amîndoi, fără să se privească. Apoi Doamna reluă încet, mai mult ca pentru sine.

— La început mi-a fost drag de el şi-mi plăcea să rîd de furia nătîngă a lui moş Petre împotriva sa... Şi cîte vorbe frumoase îmi spunea mereu !... Nu ţi-am povestit oare de-atîtea ori şi făceam haz împreună ?... Îmi plăcea să mă joc cu vorbele lui, cum mă jucam, cînd eram copilă, cu mărgelele... Dar pan Adamiec nu-i omul pe care să-l crezi şi nici pe care să-l poţi îndrăgi din tot sufletul, aşa ca pe moş Pe-

tre... Cu toate vorbele sale frumoase, însă, cînd i-am privit mai cu înțeles în fîntîna din adîncul sufletului nu m-am văzut pe mine, cum mă făcea să cred, ci pe biata noastră Moldovă... Pe ea o dorea el întinsă la picioare...

Dar Domnul n-o mai asculta... Privirea îi rămăsese încremenită pe un sfeșnic de argint, iar mîhnirile și îndoielile dospite de atîta vreme îi măcinau întreaga făptură. Cum termină Doamna de vorbit, măria sa se sculă deodată de pe scaun cu un fel de geamăt scurt, ca de om sugrumat și spuse repede, pentru a nu se răzgîndi, ca altădată :

— Știi că Vornicul vrea să mă alunge de pe tron, ori poate să mă omoare, pentru a-l pune domn pe ginerele său, Moghilă ?

— Ferească sfîntul ! strigă Doamna îngrozită de asemenea veste. Acum te aud pentru prima oară spunînd o asemenea grozăvie. Atunci de ce i-a alungat pe tătari și l-a ucis pînă și pe fiul hanului din Bugeac ?... Doar tătarii erau mînați de turci.

— Cu tătarii n-a dus casă bună el niciodată... dar mai cu seamă după ce i-au ucis nevasta și i-au luat feciorul în robie...

— Nu, nu-l pot crede așa de ticălos ! De ce să te vîndă turcilor ? Doar e vrăjmașul lor. Tu singur l-ai pus la cercare.

— Atunci a reușit să ascundă prea bine adevăratul lui fel de-a fi... Numai că de-atunci s-au petrecut atîtea lucruri noi și am auzit atîtea despre el ! De asta-l cred pe el ucigaș al lui moș Petre. Pesemne că bătrînul aflase ceva și, ca să nu-mi spună mie, l-a ucis.

Un străjer de la poarta principală veni repede să-l înștiințeze pe măria sa că solii înaltei Porți au pătruns în cetate.

— Pașa Rahid, care îndrumă solia, continuă străjerul cu inima strînsă, vrea numaidecît să stea de vorbă cu măria ta !

— Rahid pașa ? întrebă măria sa nedumerit. N-o fi oare...

Și se opri săgetat de un gînd. Apoi dădu poruncă să fie poftit. Doamna se retrase îngîndurată și cu bănuială grea în suflet, că nu se poate aștepta la nimic bun din partea acestei solii.

XIII. Solul Înaltei Porți

Rahid se opri cîteva clipe în prag, se închină cu toată cinstea cuvenită unui domnitor, trăgînd totodată cu coada ochiului în toate părțile pentru a se încredința dacă mai este cineva în sală alături de măria sa. Văzînd că nu-s decît ei doi, zîmbi ca unei vechi cunoștințe și spuse cu mîna pe inimă.

— Aduc urări de sănătate din partea măritului Sultan pentru măria ta și pentru oamenii acestor locuri hărăzite de Alah cu multe frumuseți și roade bogate.

— Fii binevenit, Rahid, și mă bucur mult că te văd în țara mea. Iar pentru urările măritului Sultan n-am decît vorbe de mulțumire. Nu-mi vine însă să-mi cred ochilor că ești tu. Ori mă înșel ?

— Nu te înșeli. Eu sînt, cu adevărat.

— Mă uimești de-a dreptul. Așa de repede, pașă, după cele întîmplate ?

Rahid rîse cu gura pînă la urechi :

— Iată-mă și pașă. Ce, mare lucru ?... M-a scăpat tata de toate încurcăturile și l-a făcut pe Sultan să mă creadă chiar erou. E doar mare vizir și, așa cum te-a putut pune pe tine domn aici, nu i-a fost greu să mă facă nici pe mine pașă.

Se așezară amîndoi, bucuroși că se văd după o despărțire destul de lungă în cu totul altă parte decît unde se cunoscuseră și se împrieteniseră. Fuseseră multă vreme nedespărțiți și chiar călătoriseră împreună în Italia și Grecia. Numai că pe atunci nici unul dintre ei nu se gîndea la un urcuș atît de repede pe scările măririi. Ori n-aveau vreme să se gîndească la asemenea lucruri cînd viața le dăruia cu brațele deschise împlinirile visate la orice pas. Amîndoi erau bogați și tineri. Ghiaurul, îndată după stabilirea sa la Țarigrad, ca zălog al tatălui său pe lîngă Sultan pentru a-și putea păstra domnia, învățase repede limba turcă, franceza și greaca și devenise omul de casă al marelui vizir Ahmed. Astfel se împrietenise cu Rahid. Vesel și cu mintea mereu deschisă spre filozofie, știință și muzică, viitorul domn al Moldovei reușise în scurtă vreme să-i uimească pe mulți cu ușurința în a mînui armele,

dar şi cu darul de a cînta şi de a făuri istorii cu înţelesuri adînci ca nimeni altul.

Înainte de a fi numit domn, mersese cu Rahid la un mare ospăţ în casa unui negustor bogat din Ispahan. Venise acolo şi prinţul Jeronim, trimisul regelui Franţei, împreună cu o vestită dansatoare a acelor vremi, pe care însuşi măritul Sultan o denumise hurie şi o încărcase cu daruri bogate, străduindu-se cu vorbe alese s-o înduplece să rămînă în haremul său. Tînăra dansatoare însă părea prea legată de prinţul francez şi nu se simţi atrasă de bogăţiile şi promisiunile Sultanului.

După un dans cu care reuşi să sucească minţile tuturor oaspeţilor, dar mai ales pe a lui Rahid, se retrase pentru o vreme într-o cameră lăturalnică să se schimbe. Nu mult după aceea ţipetele ei răsunară în toată casa. Prinţul Jeronim trase repede spada vrînd să spele numaidecît cu sînge grozava insultă adusă însoţitoarei sale de către Rahid. Intervenţiile de tot felul şi rugămintile celor din jur n-au constituit o piedică pentru cei doi vrăjmaşi. Spadele scînteiară aprig şi toţi oaspeţii se retraseră pe margini. Duelul nu dură însă mult. La un moment dat prinţul francez se prăbuşi horcăind. Un stilet, aruncat de altcineva dintr-un ungher mai întunecos, curmase mult prea repede înfruntarea lor. Marele scandal stîrnit de uciderea mişelească a prinţului Jeronim era cît pe ce să-l facă pe Rahid să-şi piardă capul. Necazurile însă trecură fără urmări prea grele, iar Rahid urcă repede pe scările cele mai înalte ale măririi. Cunoscîndu-se de către Sultan legăturile de prietenie dintre Rahid şi Domnul Moldovei, fusese trimis pentru a-l hotărî pe acesta să plătească fără întîrziere haraciul.

În timp cît cei doi încercau să închege primele fire ale aducerii aminte, în sală îşi făcu intrarea străjerul de la poarta principală a palatului. Se închină scurt şi spuse plin de nelinişte, uitîndu-se pieziş spre Rahid :

— Măria ta, oştenii turci, veniţi cu domnia sa, vor să intre şi ei în palat. Noi i-am pus la popreală lîngă poartă, că nu se cade să intre aici ca la ei acasă. Nu-i aşa ?

— Lăsaţi-i să intre în odăile de jos, porunci măria sa.

— Dar sînt aproape o sută, măria ta ! se arătă foarte uimit străjerul. Poate-au venit cu gînd să...

— Lăsați-i să intre și să fie ospătați și cinstiți cum se cuvine unor oaspeți ! porunci măria sa, fără să pară deloc înfricoșat de temerile străjerului.

Străjerul ieși buimac, întorcînd de mai multe ori capul spre măria sa, să vadă de nu cumva se răzgîndește.

— Le dai drumul oamenilor mei cu atîta ușurință ? întrebă Rahid uimit de purtarea Domnului.

— Au nu-s oaspeți, Rahid ? se arătă plin de încredere și omenie măria sa. Mai auzit-ai vreodată că oaspeții noștri sînt ținuți la poartă, ori alungați ?

— Și dacă vin cu gînduri ascunse, cum au mai venit și alții ?

— Eh, prietene, rîse silit măria sa și clătinînd capul, ca și cum asemenea lucruri nu s-ar mai putea petrece în Moldova, cine vine cu gînduri ascunse, de ucigaș ori de hoț, este aruncat de aici pradă corbilor. Deocamdată, eu vă cred pe toți oaspeți și nu ucigași ori hoți. Credeam că-mi cunoști gîndurile și priceperea la astfel de treburi și că nu-i nevoie să-ți mai amintesc cine sînt... Și să mai știi ceva, Rahid : în țara mea n-am ajuns încă să mă tem de junghere aruncate de pe la colțuri.

— Și totuși a fost aruncat unul, din cîte-am aflat.

— Nu unul, ci poate mai multe, dar nu spre mine.

Rahid zîmbi stingherit și nu mai spuse nimic. Se ridică apoi și se uită pe fereastra ce da spre intrarea principală. De jur-împrejurul palatului se vedeau numeroase grupuri de localnici și oșteni. Glasurile lor răsunau de bucuria izbînzii împotriva tătarilor. Rahid se întoarse spre Domn și-i spuse cu alt glas, de parcă atunci l-ar fi văzut pentru prima oară :

— Iertată fie-mi întrebarea pusă poate prea tîrziu ; te-am auzit spunînd „țara mea"... Nu trăim oare împreună în marele Imperiu Otoman, cum mă făcuseși să cred nu de mult ?

— Hm, făcu Domnul uitîndu-se ponciș la Rahid. Hai mai bine să vorbim despre altceva... Aș vrea să cred că n-ai venit aici să-mi faci inimă rea cu asemenea vorbe.

— Departe de mine gîndul de-a te mîhni... Doar sîntem prieteni. Dar adu-ți aminte că și tu spuneai așa acum cîțiva ani. Ți-a schimbat oare scaunul Moldovei gîndurile ?

— Nu-mi aduc aminte să fi spus vreodată că țara mea s-ar chema altfel decît Moldova, chiar dacă pe-atunci trăiam în Imperiul Otoman.

— Aşa-i, cum zic eu, să ştii... Mi-aduc bine aminte, spuse cu glas răspicat Rahid. N-are rost să ne ascundem după deget, mai ales că ştii cum ai ajuns domn al acestei ţări.

Măria sa începu să lovească iritat cu degetele în spătarul tronului lîngă care şedea. Îi era prieten Rahid şi n-ar fi vrut să-l facă să creadă altceva.

— Ştii ceva, Rahid ?... Se prea poate să fi zis cum spui tu, dar adu-ţi aminte că atunci trăiam amîndoi la Ţarigrad şi nu în cetatea de scaun a Moldovei. Ş-apoi... dacă ţara ta vrea să-şi mute cu orice chip hotarele şi peste aceste locuri, nu înseamnă că oamenii ţării mele înţeleg să se numească turci şi nu moldoveni. Ei nu vor uita niciodată că asta-i ţara lor şi nu a altcuiva.

Rahid se întoarse deodată aruncînd săgeţi din ochi :

— Dar măritul Sultan mi-a spus că vin aici nu ca în altă ţară, ci ca într-o parte a Imperiului Otoman... unde supuşii săi au uitat să-şi plătească datoriile. De aceea nu pricep... şi nu vreau să pricep în nici un fel de ce spui „ţara mea".

— Hm, făcu iar măria sa scărpinîndu-se după ureche. Ori nu mai sîntem prieteni, Rahid ?

— Ba, sîntem, dar nu amestecăm una cu alta.

— Atunci de ce nu pricepi că asta-i ţara mea şi nu a ta şi nici a măritului Sultan şi nici a altcuiva ?

— Ţi-am mai spus : nu vreau să pricep.

— Atunci, vrei neapărat să te fac eu să înţelegi acest lucru ?

— N-ai să reuşeşti şi pierdem timpul în van.

— Ba o să reuşesc, Rahid. Tot de la voi am învăţat cum poţi face pe cineva să priceapă orice şi să spună cu gura deschisă că-i alb, chiar atunci cînd vede clar că-i negru.

— Nu te-nţeleg.

Măria sa bătu din palme şi chemă grabnic patru oşteni. Nu se mai uita la Rahid şi toată faţa sa scînteia de o bucurie ascunsă, răutăcioasă. Cum intrară oştenii le porunciră să-l lege pe Rahid.

— Am înţeles, măria ta ! strigară aceştia bucuroşi şi trecură îndată la îndeplinirea poruncii, fără să-i mai dea timp lui Rahid să se împotrivească.

— Scoateţi-l afară din palat şi tăiaţi-i capul în faţa oastei ! porunci măria sa după ce-l văzu pe Rahid legat burduf şi privind cu ochi holbaţi spre cei de faţă.

— Am înțeles, măria ta ! strigară oștenii, înhățîndu-l pe Rahid pentru a-l scoate afară.

— Ce-nseamnă asta ? răcni turcul furios și mirat. Dezlegați-mă numaidecît !

— Îl tăiem numai pe el, ori și pe ceilalți ? întrebă un oștean, fără să țină seama de împotrivirea lui Rahid.

— Tăiați-i pe toți ! strigă măria sa și dădu să plece.

— Vă poruncesc să mă dezlegați ! urlă Rahid zbătîndu-se din toate puterile.

— Încet, încet, pașă ! îl potoli un oștean. Aici numai domnul nostru ne dă porunci.

Și numaidecît îl luară mai mult pe sus împingîndu-l spre ușă.

— Măria ta, ce vrei să faci ? întrebă Rahid îngrozit, uitîndu-se spre Domn.

Măria sa făcu semn oștenilor să se oprească, apoi se apropie de Rahid și-l întrebă :

— Acum ai priceput cum e cu... „țara mea" ?

— Ești nebun ! pufni mînios Rahid. Puteai să dai altfel răspunsul.

— Nu, Rahid, zise măria sa încrucișîndu-și brațele. Aceasta-i răspunsul cel mai potrivit pentru asemenea întrebări. Dar încă nu mi-ai răspuns : Ai priceput ? Ori ba ?

Rahid deschise gura pentru a răspunde altfel, pesemne în felul în care-și răspund doi prieteni în intimitate, dar se opri temător și răspunse supus :

— Am priceput, măria ta ! Mi-ajunge !

— Dezlegați-l ! spuse măria sa după cîteva clipe, făcînd apoi semn oștenilor să iasă.

Rahid își frecă puțin brațele și se apropie de fereastră, fără să spună nimic pînă ieșiră oștenii. Apoi se întoarse spre domn făcîndu-i semn la obraz.

— Halal prieten ! Mai rămînea doar să-mi tai capul și pe urmă... Ce se ascunde oare în mintea ta ?

— Doar mă știi prea bine, Rahid. Te așteptai să mă găsești altfel ?

— Nu te-nțeleg deloc... N-am cum să te-nțeleg. Ce-ai vrut să-mi arăți cu asta ?... Că ești puternic ? Nu-ți dai seama că am o sută de iatagane cu mine și că la un singur semn rămîneai nu numai fără tron ci și fără cap ?

— Te-nşeli, Rahid, se împotrivi măria sa sigur pe sine. Tot la voi am învăţat cum să mă apăr de prieteni de tot soiul. Şi dacă nu erai tu, cel pe care-l ştiu eu, nu cel care mi te-arăţi acum, altfel s-ar fi terminat isprava asta.

— Nu cred... Ce-ai fi putut face cînd tot palatul e plin de oamenii mei ?

— Poate vrei să spui că de oamenii mei, Rahid, răspunse măria sa bătînd din nou din palme într-un anumit fel.

Îndată se auzi un glas de corn ţipînd scurt, ca un strigăt de cucuvaie. Tot palatul răsună apoi de tropote de paşi. Uşa se deschise, izbită parcă de o forţă nevăzută şi în sală intrară mai mulţi oşteni cu săbiile pregătite pentru luptă. Duduitul paşilor continuă să se audă în toate părţile.

— Poruncă, măria ta, strigă unul dintre oşteni.

Măria sa îi opri însă ridicînd o mînă şi i se adresă lui Rahid :

— Priveşte pe fereastră, Rahid. Merită să vezi şi tu, zise Domnul plin de voie bună.

Rahid însă nu se ridică de la locul său. Se mulţumi doar să clatine din cap de mai multe ori, zîmbind ironic. Apoi întoarse spatele oştenilor intraţi în sală şi începu să privească pereţii proaspăt tencuiţi. Măria sa porunci oştenilor să iasă şi, după ce se linişti iar totul, îl pofti pe Rahid să se aşeze şi trecu şi el alături.

— De care vin bei ? întrebă el. Vrei negru, din Anatolia ta, sau „Cotnari" de-al meu ?

Rahid zîmbi trist şi răspunse încet :

— Nu beau acum nici un fel de vin... Vreau să rămîn cu mintea întreagă cît timp mai stăm de vorbă ca doi prieteni... Pe urmă, de va fi după gîndul meu, ne-om veseli împreună pînă dimineaţă cu tot ce ai mai bun. Ştiu că pe-aici este vin grozav, pe care chiar măritul Sultan îl ţine la mare cinste. Dar spune-mi mai întîi un lucru : ţii la ţara ta ?... Vreau să zic, ţii cu adevărat ?

— Ţin cu adevărat, Rahid. Ţi-am spus nu o dată cît mi-s de dragi aceste locuri. Doar pentru ele am vrut să fiu domn.

— Atunci de ce vrei să le supui pîrjolului şi pustiirilor ? Nu-i păcat de ele şi de tine ?

— Dar nu eu vreau acest lucru, Rahid. Din cîte ştiu eu, Sultanul vrea să mă firitisească cu asemenea hatîruri.

— Tu-l forțezi s-o facă.

— Eu ? În ce fel ?

— De ce nu vrei să plătești haraciul ?

Măria sa nu răspunse imediat, ori nu putu să dea un răspuns atît de repede pe cît ar fi vrut. De aceea, tot Rahid fu cel ce continuă, punînd în glas un fel de rugă prietenească.

— Am venit să te conving, din partea tatei... dar mai ales din partea mea, să-l plătești... Nu pentru mine, nici pentru tata, știi bine, ci tot pentru tine și țara ta. Nu-i mare lucru pentru o țară așa de bogată. Înțelegi ?... Plătește haraciul. Ești destul de deștept pentru a pricepe rostul rugii mele.

Măria sa se ridică și făcu tăcut cîțiva pași printre scaune. După cîteva clipe se întoarse și spuse liniștit :

— Nu-mi cere asta, Rahid... Ar fi păcat să ne stricăm inimile cu vorbe în van. Și hai măcar în vorbe să rămînem prieteni, chiar de urmărești să-mi iei capul... Nu voi plăti haraci nimănui, orice s-ar întîmpla !

— Nu-ți dai seama că răspunsul tău e așteptat la Dunăre de 40.000 de ieniceri și spahii ? Cum le vei face față ? Ori te-au cumpărat leșii și crezi în ajutorul lor ?

— Am mai făcut față și altădată, Rahid. Altfel am fi fost de mult pașalîcul vostru... Și au fost vremuri la fel de grele, ca și acum... Chiar de nu voi putea face față eu, am credința că va veni, mai devreme ori mai tîrziu, altul care va putea mai mult ca mine. Eu cred în acel *altul*, care vă va ține piept și vouă și tuturor celor ce vor mai cere haraci de la noi... Iar cît privește cumpărarea mea de către leși, nu poate fi vorba de așa ceva. Doar dacă ne vor ajuta să scăpăm de apăsarea voastră, s-ar putea să...

— Cît ești de visător ! zise Rahid plesnindu-și fruntea cu palma. E oare cu putință să crezi în așa ceva ?... Cine crezi tu că se va arunca în moarte pentru tine, fără să-ți ceară în schimb viața ?

— Știu asta, mai bine ca tine, răspunse Domnul gînditor. Și-ți dau dreptate întru totul... Dar cu leșii, ori fără ei, noi tot va trebui să ne păzim în caz că veți veni peste noi.

— Dar știi prea bine că puțina oaste a voastră va fi nimicită repede, iar capul tău va cădea ca atîtea altele. Cine

cîştigă din asta ? voi, sau noi ?... Şi să mai zicem că veţi cîştiga o bătălie, două... nouă. Dar apoi ?

— Noi nu ţinem răbojul bătăliilor cîştigate ori pierdute, Rahid, pentru că nu ne batem să cucerim lumea, ca voi, şi nici să ne facem faimă de cuceritori. Noi ne apărăm viaţa şi casa noastră şi bucata asta de pămînt ce se cheamă ţară. Şi să mai ştii ceva : pentru noi rămîne pentru totdeauna sfîntă trăinicia crezului în slobozenia acestui neam. Înţelegi ?... Uite, de asta cred că pentru asemenea har mai merită să şi mori cîteodată.

— Dar de ce să mori, nebunule ? De ce ?... Nu-ţi place viaţa ? Nu-ţi aduci aminte cît de frumos petreceam nu de mult ?... Nu vezi că din goana asta nebună pentru slobozenie, Moldova pierde de o mie de ori mai mult decît dacă s-ar supune cuminte voinţei Sultanului ?

Domnul tăcea privind cu ochii mari şi nemişcaţi într-un loc pe care nimeni altul atunci nu l-ar fi putut vedea. Îşi dădea seama că Rahid are dreptate, în felul său, dar nici peste crezul lui nu putea trece.

— De ce taci ? întrebă Rahid apropiindu-se de el.

Domnul ridică puţin din umeri şi strîmbă capul în altă parte.

— Îmi dai, ori nu-mi dai dreptate ? întrebă amărît Rahid.

Măria sa stătu puţin pe gînduri, apoi dădu din cap că da. Rahid se însenină deodată şi spuse aproape strigînd de bucurie :

— Deci vei plăti haraciul, da ?

Măria sa făcu „Mţ" şi clătină de mai multe ori din cap în semn că nu.

— Adică cum nu ? se posomorî din nou Rahid.

— Adică aşa cum ai înţeles : nu ! Nu voi plăti haraciul. Ori nu înţelegi ce-ţi spun ?

— Atunci de ce-mi dai dreptate ?

— Pentru că ai.

— Nu mai pricep nimic. Ori vrei să rîzi iar de mine ?

— Nu rîd de tine, Rahid... Ai dreptate, asta-i. Dar nu înseamnă că dacă ai dreptate trebuie să-ţi plătesc şi haraciul.

Se îndepărtă de Rahid şi se opri în dreptul ferestrei. Privi culmile din zare şi pîlcurile de oameni, apoi spuse :

— Vezi, tu, Rahid... aş vrea să pricepi că slobozenia acestei ţări nu se pune la tocmeală cu nimeni şi pentru nimic. De ce să vă plătim noi haraci vouă ?... Cu ce vă sîntem datori ?... Nu ştii oare că cei ce slugăresc prea mult pe alţii ajung pînă la urmă să trăiască şi să moară prin stăpînii lor ?

— Dar aşa-i lumea de la început şi aşa va fi pînă-n vecii vecilor. N-ai să reuşeşti tu s-o schimbi, orice-ai face.

— Asta o crezi tu, pentru că vorbeşti ca un stăpîn.

— Ţie nu-ţi vorbesc ca un stăpîn, ci ca un prieten. Şi aş vrea să te fac să înţelegi măcar un lucru : asta-i soarta ţărilor mici ; să fie, într-un fel sau altul, slugile ţărilor mari. Ca şi oamenii. Şi-atîta timp cît, trăind în această ţară mică, vei spune că ai „ţara ta", vei trăi necurmat amarul acestui adevăr.

— Te-nşeli, Rahid. Acest adevăr e amar doar pentru neputincioşii care s-au obişnuit să trăiască din resturile stăpînilor. Norodul acestui pămînt nu va aştepta niciodată resturile de la zaiafeturile voastre ! El pune mîna pe lance şi ghioagă, răstoarnă mesele voastre cu tacîmuri de aur şi bucate alese, furate tot din truda lui, apoi se ospătează în tihnă din mămăliga lui cu ceapă. Norodul acesta nu fură nimic de la nimeni, Rahid. Dar nici el nu se lasă furat.

— Ce fel de oameni sînteţi voi oare ?... Încă nu v-au domolit atîtea năpaste şi capete tăiate ?

— Nu, Rahid... Nu ne-au domolit şi nici nu ne vor putea domoli vreodată. Ferească Dumnezeu ca acest neam să ajungă, mai de vreme sau mai tîrziu, să-i fie frică de ziua de mîine şi-n ticăloşia acestei frici să uite că trebuie să lupte !

Rahid îşi plesni amîndouă mîinile de genunchi, apoi se ridică şi începu să se plimbe amărît. Ceru un pahar cu apă, schimbă pentru puţină vreme firul discuţiei şi se hotărî să plece.

— Deci, după cîte văd, nu vrei cu nici un chip să plăteşti haraciul.

— Nu, Rahid.

— Nu crezi c-ar fi bine să te gîndeşti pînă-n seară şi să mai stai de vorbă şi cu alţii ?

— Nu. Hotărîrea e luată încă de mult şi nu mai am cu cine sta de vorbă.

— Mare păcat și pentru tine și pentru țară ! N-o să te pot pricepe niciodată.

— Nici n-ai cum.

— Dar înțelege odată că nu pentru că nu vreau nu pricep, ci pentru că, punîndu-mă în pielea ta, ar însemna mai întîi să mor ca să pot pricepe. Și eu nu vreau să mor chiar de-ar fi să plătesc haraci pentru viața mea întregii lumi. Înainte de orice vreau să trăiesc !... Îmi pare rău că te vei sfîrși și tu aidoma atîtor mari viteji ai acestei țări care s-au împotrivit stăpînirii otomane.

— Păi vezi, Rahid ? zîmbi trist Domnul. E lesne de înțeles că odată ce gîndești așa mă vezi mort. Dar eu nu mă voi sfîrși niciodată, așa cum nu s-au sfîrșit nici Ion Vodă, nici Lăpușneanul, nici Rareș, nici Ștefan, nici toți ceilalți dinaintea lor. Toți trăiesc acum prin mine, așa cum și eu voi trăi prin alții și alții...

— Ce te face să gîndești așa ? Dumnezeul tău ?

— Spune-i cum vrei : Dumnezeu, țară, neam, moșie, grădină, pom... ori toate astea la un loc și multe altele.

— Rămîi cu bine, prietene... și să știi că-mi pare tare rău după tine.

— Încă n-am murit, Rahid.

— Ba, eu nu te văd decît mort... mort ca orice oștean care-i mînat de la spate în primele rînduri, spunîndu-i-se că de-o fi să moară îl așteaptă dincolo raiul... De asta plec foarte trist din țara ta... Înainte de-a pleca, însă, aș vrea să mai știi, dar numai pentru tine, că măritul Sultan a dat firman de domnie lui Moghilă... care va intra în țară adus de cîțiva boieri de frunte. Ei i-au plătit tronul cu aur.

Domnul își mușcă buzele și tăcu întristat. I se deschidea iar o rană de care uitase stînd de vorbă cu Rahid.

— Cu ce oaste vei ține piept puhoiului nostru ?... Nu vrei să te răzgîndești ? continuă să insiste Rahid.

— Nu, nu mă răzgîndesc nici dac-ar fi să vă țin singur piept la Dunăre. Dar nu voi fi singur, vei vedea ! Te rog însă, înainte de-a pleca, spune-mi ca unui prieten : între acei boieri se află și Vornicul Țării de Sus ?

Rahid făcu ochii mari și se uită țintă la măria sa, de parcă atunci l-ar fi văzut prima oară.

— Știi bine că nu-ți pot da nume. Și nu te mai strădui să mi le ceri... Ori, mai bine, hai să facem un tîrg, prietene :

plăteşte haraciul şi-ţi dau toate numele celor care vor să te doboare de pe tron.

— Nu, Rahid... nu pot nici aşa... şopti cu mare tristeţe măria sa. Nu pot plăti cu ţara sîngele unor netrebnici... Mergi cu bine şi uită că mă cunoşti... De ne-om întîlni cumva pe cîmpul de bătaie, nu-ţi voi mai fi prieten...

Rahid ieşi fără să se mai uite îndărăt, în timp ce de afară răsunau tot mai puternic uralele mulţimii, de sănătate, pentru măria sa şi Vornicul Ţării de Sus.

XIV. Se întorc oştenii

Măria sa îşi muşcă buza de jos pînă la sînge. Zdrobi de perete un pahar în care fusese apă, închise fereastra pentru a nu mai auzi strigătele gloatei, apoi se hotărî să plece în altar, să se roage. Simţea o nevoie aprigă de a fi singur şi de a putea, măcar cîteva clipe, să nu mai audă altceva, nici propriile lui gînduri. Înainte de a ajunge la biserică însă, strigătele mulţimii de lîngă palat deveniră mai puternice ca oricînd. Părea un urlet nesfîrşit venit de pretutindeni. Se întoarse fără să vrea din drum şi se urcă, nedumerit, pe terasa de sus a palatului, unde o întîlni şi pe Doamna Oleana. Stătea singură şi întristată. Se apropie de ea fără să-i spună vreun cuvînt. Pe poarta principală tocmai ieşeau oştenii turci în frunte cu Rahid paşa. Erau cu toţii călări. Mulţimea făcu loc larg de trecere.

Puţin timp mai apoi, în faţa palatului sosi un prim pîlc de oaste. Pe obişnuitul său cal şarg, Vornicul Ţării de Sus abia mai putea străbate printre cei veniţi să-l întîmpine. Domnul îl privi cîteva clipe cu ochi încrîncenaţi, apoi vru să plece în altă parte.

— Nu mai rămîi ? îl întrebă Doamna încet. Pari tare amărît azi. Nici nu te mai întreb măcar de ce.

Măria sa întinse braţul drept în direcţia din care venea Vornicul, cu degetele desfăcute ca nişte ghiare, de parcă ar fi vrut să-l înhaţe şi zise cu mînie răbufnită :

— Îl vezi ?... E-n fruntea mulţimii, slăvit de ea, privit ca un sfînt şi un izbăvitor al pămîntului... binecuvîntat de popi şi pupat de muieri... el, vînzătorul meu şi-al ţării... şi ucigaşul lui moş Petre.

— Nu ştiu de ce, dar mie veşnic îmi spune inima că te-nşeli, răspunse Doamna.

— Nu mă-nşel, gemu mocnit măria sa.

— Ar fi prea blăstămat neamul acesta dacă pînă şi oameni ca el ar ajunge vînzători de ţară. Te-ai învelit pînă peste cap cu poclada mîniei, ca un copil, şi nu vrei să mai vezi nimic altceva.

— Ce ştii tu ? clătină din cap cu năduf măria sa. Vorbele turcului au pus vîrf la toate. Deşi nu i-a spus numele, m-a făcut să înţeleg cine-i adevăratul sprijin al lui Moghilă care a primit firman în locul meu. Acum înţeleg, mai bine ca niciodată, de ce s-a împotrivit mereu să ne înfrăţim cu leşii... Dar nici moartea nu-l poate feri de mînia mea !

Paşi repezi răsunară pe lespezi şi un oştean îl înştiinţă pe măria sa că boierul Neacşu vrea să-l vadă neapărat, pentru a-i spune o veste.

— Spune-i să aştepte, că vin şi eu îndată, zise măria sa.

Mai aruncă o privire furioasă spre vornic şi porni singur spre sala tronului. Boierul Neacşu îl aştepta chiar în prag, scăldat de sudoare şi cu obrajii împurpuraţi. Venind spre Iaşi, se abătuse un ceas şi pe la Cotnari pentru a-l duce pe boierul Bîrliba, atît de greu rănit şi mai cu seamă pentru a o vedea pe Lisaveta.

— Să trăieşti, măria ta ! strigă el încărcat de zîmbet de cum dădu ochii cu Domnul ţării.

— Fii binevenit, boier Neacşu, îi răspunse încet măria sa, fără a reuşi să-şi descreţească fruntea. Mă bucur că te văd... Te-am aşteptat mai din vreme, aşa cum poruncisem înainte de a pleca la bătălie. Dar, după cîte văd, te-ai luat cu alte treburi.

— Am trecut pe la Cotnari, măria ta, de l-am dus pe boierul Bîrliba, care-i gata să moară şi de-acolo am venit ca

vîntul încoace. Nu-i vorba de nesupunere la porunca măriei tale.

— Dar ştiai că te aştept înaintea altora !

— Ştiam, măria ta..., numai că...

— Acum spune-mi repede tot ce ştii !

Neacşu rămase nu numai mirat, ci şi speriat de furia cu care întreba măria sa. Niciodată nu-i văzuse ochii atît de sticloşi şi faţa aşa de încreţită. Orice va crede măria sa, el îi va împărtăşi adevărul adevărat, aşa cum îl văzuse el şi nu cum i-l spusese altcineva. Îşi făcu curaj şi vorbi :

— Am stat tot timpul lîngă Vornic, măria ta, aşa cum mi-ai poruncit, pentru a mă dumiri mai întîi eu. Însă n-am apucat să stau de vorbă cu el, ca oamenii... Tot timpul, goană, sînge şi măcel. Dar şi fără nici o vorbă, credinţa mea s-a împlinit întreagă despre el... Că nu-i păcat mai mare decît să arunci năpastă nedreaptă asupra unui om.

Mária sa făcu ochii mici şi-l săgetă pe Neacşu pînă-n străfunduri. Apoi întrebă repezit :

— Şi care-i credinţa domniei tale despre Vornic, boier Neacşu ?

— E departe de orice gînd rău, măria ta !... E mare viteaz şi mare înţelept, cum n-am mai întîlnit alt conducător de oaste.

— Îl mai şi lauzi, boier Neacşu ? întrebă măria sa cu glas străin, aruncînd flăcări din priviri. Uitatu-ţi-ai atît de uşor vorbele din seara uciderii lui moş Petre ?

— N-am uitat, măria ta... Cum aş putea să uit ?... Doamne, cu cît amar mi-au hrănit sufletul acele vorbe după aceea !... Tot timpul m-am întrebat : dacă am greşit în bănuielile mele de atunci ?... Şi dacă solul leşilor a minţit ?

— N-ai greşit în nici o bănuială, boier Neacşu, şi nici solul leşilor n-a minţit deloc ! răcni ca ars măria sa. Solul a spus adevărul, de care domnia ta văd că începi acum să te lepezi. Şi, ca să-ţi fie mai întreagă icoana Vornicului pe care-l vezi domnia ta şi alţii prea viteaz şi prea înţelept, ţi-oi spune că Moghilă, ginerele său, a primit firman de domnie pentru Moldova cu sprijinul Vornicului ! El i-a dat au-

rul cerut de Sultan ! Şi cu alţi netrebnici ca el !... E sluga turcilor, vînzător de domn şi de ţară şi ucigaşul credinciosului meu ! Asta-i icoana cea adevărată a Vornicului ! Acum pricepi ?

— Doamne, se încrîncenă Neacşu. Nu... nu poate fi adevărat... E peste putinţă !... Oare auzit-am eu bine ?

— Auzit-ai prea bine, boier Neacşu şi n-aştepta să-ţi mai spun o dată ! A venit vremea primirii răsplatei pentru toate ticăloşiile !

— Doamne, mai bine muream pe cîmpul de bătaie decît să aud asemenea veste năpraznică. Nu mai ştiu ce să cred...

— Dar nu domnia ta mi-ai spus mai întîi că Vornicul nu vrea cu nici un chip să ne înfrăţim cu leşii, vrînd pe mai departe năprazna turcului ?... Şi nu tot domnia ta mi-ai spus în seara uciderii lui moş Petre că nu poate fi alt vinovat decît Vornicul ? Cine ţi-a schimbat credinţa şi pe cine vrei domnia ta să aperi ?

Neacşu rămase mut. Un tremur nervos îi scutură toată faţa, iar vorbele-i păreau legate cu lanţuri. Măria sa bătu din palme. Cînd intră străjerul, dădu poruncă să-l cheme grabnic pe spătar.

— Doamne, ce vrei să faci ? întrebă îngrozit Neacşu.

— Ceea ce se cuvenea mai de mult, boier Neacşu ! Ţara are nevoie de oameni credincioşi, nu de vînzători şi ucigaşi !

Răspunsul îl înfioră şi mai mult pe Neacşu, dar nu-l dumiri asupra intenţiilor măriei sale.

— Doamne, începu Neacşu un fel de rugă nehotărîtă şi îndurerată, nu te pripi, că mare păcat poţi împlini la mînie.

— Poţi pleca, boier Neacşu ! răspunse măria sa împietrit.

— Chiar dacă Vornicul ţi-a greşit cu ceva nu-i bine să-l dai morţii. Să mai aşteptăm... poate că...

— Potoleşte-te, boier Neacşu, şi nu te milogi pentru un ucigaş şi vînzător ! Fac un lucru drept şi sfînt : hiclenii n-au ce căuta printre noi ! Mai ales acum, la marea încleştare cu vrăjmaşii noştri.

— Dar el nu poate fi vînzător, doamne ! El ţine la ţară mai mult decît la viaţa lui. Au nu şi-a vărsat sîngele de-atîtea ori pentru ea ? Nu în astfel de oameni se ascund vînzătorii şi ticăloşii !

— Încetează, boier Neacşu ! strigă Domnul cu glas măcinat de mînie. Încetează şi vezi-ţi de viaţa domniei tale cît mai poţi să ţi-o păzeşti ! Ţi-am spus doar să pleci !

Neacşu se întoarse întunecat şi ruşinat, vrînd să plece. Din uşă, însă, se întoarse şi-i mai spuse iar măriei sale :

— Poţi crede orice despre Vornic, măria ta, dar că-i vrăjmaş ţării, nu ! El e de o mie de ori mai credincios şi decît mine şi decît toţi boierii la un loc ! Şi-i mai credincios şi decît măria ta ! Nimeni n-a înfruntat moartea mai aprig ca el în ţara asta !

— Credincios, zici ? tună măria sa izbind cu pumnul în scaunul lîngă care şedea. Cîine turbat ! Te-a cumpărat şi pe tine ?

Spătarul intră, dar se opri nedumerit în prag privind cînd spre măria sa, cînd spre Neacşu.

— Ucide-mă pe mine, măria ta, se rugă ca un nevolnic Neacşu, dar nu-i lua viaţa Vornicului pînă nu-i vedea cu adevărat dacă-i ucigaş şi vîndut turcilor !

— Deci ai pornit şi tu împotriva mea, hiclean ticălos ! spumegă de furie măria sa şi se întoarse spre spătar : Ascultă porunca mea, spătare ; Vornicul Ţării de Sus şi boierul Neacşu s-au dovedit a fi vrăjmaşii mei şi ai ţării ! Să fie închişi şi ferecaţi în lanţuri în turnul cel mare pînă la vremea judeţului !

— Doamne, cum te lasă inima ? se încumetă să întrebe, cu glas tremurat, spătarul. Dar Vornicul ne-a scăpat de-atîtea ori ţara de tătari şi de alţi tîlhari.

— Ia aminte, spătare, şi să faci precum ţi-am poruncit acum ! Altfel fi-va rău şi de tine !

Uşa se deschise larg şi în prag se arătă vesel, însoţit de alţi boieri de frunte, Vornicul Ţării de Sus.

— Să trăieşti, măria ta, strigă el de cum intră şi să ai parte numai de bucurii ca asta. Am scăpat ţara de lifte.

— Împlinește grabnic porunca, spătare! spuse Domnul cu ochii în pămînt și părăsi repede sala, urmărit de privirile uimite ale tuturor.

XV. Jurămîntul Vornicului

În una din temnițele turnului cel mare al palatului, legați în lanțuri de un stîlp de piatră, zăceau, fără să-și spună nici o vorbă, Vornicul Țării de Sus și boierul Neacșu. Acesta din urmă ședea cu capul rezemat în palme și cu ochii mari deschiși spre cîteva furnici care alergau în toate părțile. Își simțea sufletul schilodit și nu l-ar fi putut alina nimic mai mult decît o moarte grabnică. Din cînd în cînd, doar în umbra hîdă a gîndurilor răsărea dintr-un luminiș prea depărtat Lisaveta chemîndu-l spre împliniri la care nu mai putea spera. N-o văzuse decît în fugă și nu putuse să-i spună nici măcar cît îi este de dragă. Reușise doar să-i șoptească la plecare, că după cel mult două zile va veni iar la Cotnari pentru a sta de vorbă mai mult.

Vornicul se frămîntase toată noaptea cu gîndul la căutarea pricinii pentru care măria sa dăduse poruncă să fie înlănțuit. În zorii zilei adormise, dar tresărea deseori și, de fiecare dată cînd se trezea, gemea ca și cum cineva l-ar fi lovit în inimă. Cu Neacșu nu vorbise decît puțin, îndată după ce fuseseră întemnițați. Și nu vorbise nu pentru că l-ar fi bănuit pe Neacșu vinovat de osînda sa, ci pentru că hotărîrea măriei sale îi înlănțuise parcă și vorbele.

Prin ferestruica îngustă pătrunse prima rază de soare, vestindu-le o zi senină. În temniță era un frig umed și întunecat. Neacșu întinse o mînă după ulciorul cu apă. Nu mai găsi însă nici o picătură în el. O băuse, toată, Vornicul. Mîncase mult venind pe drum și băuse la fel de mult de

la oamenii care le ieşiseră în cale peste tot binecuvîntîndu-i şi oferindu-le tot ce doreau. Peste noapte avusese un fel de arşiţă pustiitoare şi de aceea băuse toată apa din ulcior. Neacşu mai şezu liniştit o vreme, pînă auzi un nou geamăt al Vornicului şi atunci întoarse capul spre el şi-l chemă încet :

— Cinstite Vornice, mă auzi ?

— Te-aud, boier Neacşu. Care ţi-i voia ?

— Oare n-ar fi bine să mai cerem nişte apă ? Că nu mai este nici o picătură şi amar mă mai taie setea.

— Şi mie mi-i sete avan, boier Neacşu, deşi am băut toată apa din blidul ista împuţit, pînă mi-a venit greaţă. Dar acum tot aş mai bea, că nu-mi mai dă pace arşiţa asta nătîngă... Numai tare mă tem că cetatea rămas-a pustie pentru noi.

— O să-ncerc eu să strig, poate ne-o auzi cineva. Şi, fără să mai aştepte încuviinţarea Vornicului, strigă destul de tare : Străjer !... Hei, străjer !.

— Te-aud, boierule... Aicea-s.

— Fă-ţi milă şi ne mai dă cîte-o gură de apă, că murim de sete. Ulciorul e gol de mult.

— Iaca-ndată, boieri dumneavoastră. De unde să ştiu eu că s-a gătit aşa repede ? Trebuia să-mi ziceţi mai de mult.

— Ei, mare minune că ne mai aude cineva în ţara asta ! oftă plin de năduf Neacşu.

— Păcat numai că n-aud şi alte urechi, mai de sus, oftă şi Vornicul.

Neacşu zîmbi trist şi încercă să-l prindă la vorbă.

— Amarnic necaz, cinstite Vornice... Oare ce se va petrece cu noi ? Că eu nu ştiu ce să mai cred.

— Numai Dumnezeu ştie.

— Numai Dumnezeu şi măria sa, îl completă Neacşu.

— Aşa-i cum zice domnia ta... Cine ştie ce degete străine or fi cîntînd pe lăuta gîndurilor măriei sale şi ce scorniri otrăvite l-or fi împins spre fapta asta netrebnică ?... Şi doar se arăta om cu dragoste faţă de ţară şi cuminte la fapte.

Neacşu îşi strivi tîmplele în pumni.

— Of, of, cinstite Vornice! oftă el din nou, mare povară îmi apasă sufletul! Am credința că am săvîrșit un păcat de neiertat.

— Ce păcat, boier Neacșu? făcu ochi mari Vornicul. Dat-ai cumva foc țării?

În clipa aceea scrîșniră zăvoarele de la ușă și în temniță intră străjerul cu un ulcior cu apă.

— Apă rece, de la fîntîna domnească, cinstiți boieri, spuse el de cum intră. Beți și măcar de sete să nu vă știu că răbdați în întunericul ista.

— Bogdaproste, om bun, zise Vornicul ducînd ulciorul la gură și gîlgîind apa pe nerăsuflate. Să ai parte numai de bine, că mare pomană ți-ai făcut!

— Să trăiești și domnia ta, cinstite Vornice! răspunse străjerul luîndu-i ulciorul și întinzîndu-i-l boierului Neacșu. Ce să vă mai aduc așa repede pînă?...

Dar se opri înfiorat de un gînd și întoarse capul în altă parte.

— Adă-ne apă rece mai des, omule, răspunse Neacșu după ce bău. Că de mîncare nu ni-i așa mare trebuință.

— Aduc, cinstiți, boieri, cum să n-aduc? se arătă plin de milă străjerul. Doar vă întoarceți de la grele încercări. Vru să plece, dar se întoarse privindu-i strîmtorat: Mare cumpănă pentru domniile voastre și amarnic păcat pentru biata țară!... Așa zic toți oamenii care-au auzit de hotărîrea măriei sale din noaptea trecută... Adineaori, Doamna plîngea lîngă ușa temniței privind pe ferestruică spre domniile voastre.

— Măria sa, Doamna Oleana? întrebă nespus de mirat Neacșu ridicînd capul. Plîngea privind la noi?... Dar de ce?

— Apăi... și se întoarse iar spre ușă. Se vedea pe fața lui c-a spus mai multe decît trebuia și că-i pare rău. Înainte de a ieși întoarse iar capul și zise cu greu: Ce vă pot spune eu, cinstiți boieri? Eu de unde să știu?... Rămîneți cu Dumnezeu, că numai el vă mai poate păzi de rele... Eu... știți... nu pot să... Iertați-mă și nu-mi purtați gînd rău.

Și ieși repede, închizînd ușa.

Neacşu întoarse capul spre Vornic şi în ochii săi mari se vedeau luminile întunecate ale spaimei.

— Oare... oare ce se-ntîmplă, cinstite Vornice ? întrebă el cutremurat. Ce-o fi vrut să spună străjerul ?... Şi de ce-o fi plîns măria sa, Doamna, privind spre noi ?

— Cine ştie, boier Neacşu ? răspunse Vornicul clătinînd capul cu amărăciune. Apoi luă iar ulciorul şi bău. Bine că mai avem apă... Că de altceva nu cred să mai avem parte... Săracă ţara Moldovei !

Neacşu pricepu ce vrea să spună Vornicul şi tăcu o vreme nevenindu-i să creadă că nişte oameni ca ei pot fi daţi atît de uşor morţii. Apoi întoarse iar capul spre Vornic cu glas mai stins ca altădată :

— Ştii, cinstite Vornice... începusem să-ţi spun adineauri... dar n-am avut vreme. Acum însă nu mai pot răbda să nu-ţi spun, deşi mi-i ruşine şi groază să te întreb asemenea lucru...

— Dar despre ce-i vorba, boier Neacşu ? se arătă nedumerit Vornicul de frămîntările acestuia.

Nici de astă dată însă Neacşu nu putu continua, căci uşa se deschise din nou şi în temniţă pătrunse încet, parcă ducînd o povară uriaşă, Mitropolitul ţării. De o parte şi de alta a uşii se vedeau doi străjeri, iar puţin mai încolo Măria sa, Doamna, cu ochii aplecaţi în pămînt.

— Domnul să vă binecuvînteze, fii mei, zise Mitropolitul făcînd semnul crucii spre cei doi.

— Sărutăm dreapta, prea sfinte, răspunseră într-un glas Vornicul şi Neacşu.

— Venit-ai oare să ne mulţămeşti şi sfinţia ta, aidoma măriei sale, pentru că i-am bătut pe tătari ? întrebă apoi Vornicul rîzînd strîmb.

— Numai cel de sus poate mulţămi cu adevărat faptele cele bune, fiii mei. Noi, pămîntenii, n-avem tăria să le cunoaştem niciodată cît îs de bune sau de rele. Noi le judecăm altfel şi de asta sîntem supuşi deseori greşelii... Iertate fie-mi vorbele pe care am venit să vi le spun, dar n-am chip să vi le-ascund. Ori eu, ori altcineva, tot trebuia să vi le spună. Mi-am luat eu această povară pentru a vă uşura mai mult

sufletele. Măria sa... hotărît-a aseară, în fața Divanului... să fiți dați morții...

Cîteva clipe rămaseră cu toții încremeniți. Apoi glasul Neacșului zvîcni străin și înspăimîntat :

— Morții ?... Noi, prea sfinte ?.., Dar pentru ce ? Cu ce-am greșit țării și măriei sale ?

— Învinuirile îs grele, fiii mei : vînzare de țară, împotrivire față de poruncile măriei sale și uciderea credinciosului Domnului țării, moș Petre.

— Au și pe moș Petre ucisu-l-am tot noi, prea sfinte ? întrebă răstit Vornicul.

Neacșu se ridică zornăind lanțul prins de piciorul drept, iar vorbele începură să-i sune dogit și pline de îndîrjire :

— E nedreaptă hotărîrea măriei sale, prea sfinte ! E nedreaptă și năpraznică, auzi ?... Adică nu... pentru mine nu-i nedreaptă, pentru că l-am făcut pe măria sa să creadă, fără să vreau, altceva și l-am înfruntat prea necuviincios... dar ascultă-mă, părinte sfînt : cinstitul vornic nu este... adică nu poate fi vînzător de țară ! Orice învinuire i se poate aduce, dar asta nu ! Jur ! Un viteaz ca el e un dar de la Dumnezeu pentru țara noastră. Și să fie atît de ușor dat morții fără județ fățiș ?

— Cum vorbești domnia ta, boier Neacșu ? se arătă nedumerit Mitropolitul. Doar domnia ta știi prea bine că...

— Prea sfinte, iartă-mă, dar dacă ții la dreptate și adevăr și la credința nepătată, ascultă-mă înainte de a mă da morții : fă-l pe cinstitul Vornic să jure ! Numai așa afla-vei adevărul, iar eu voi muri fără părere de rău. Altfel nu va avea tihnă niciodată pămîntul în care mă vei arunca !

— În van mai jură, fiul meu... Faptele-s fără tăgadă, mărturisite în scris, nu de mult, și de solul leșilor și de trimisul Porții și de alți boieri... Uitat-ai oare, boier Neacșu, că și domnia ta aveai altă credință în noaptea uciderii lui moș Petre ?... Iar porunca măriei sale nu mai poate fi întoarsă, căci prea s-ar călca pravila acestui pămînt. Venit-am să vă spovedesc, să treceți hotarul acestei vieți cu cugetele împăcate.

— Dar pentru mine măcar, prea sfinte, se îndîrji Neacşu zbătîndu-se neputincios, pentru tihna mea în groapă, pentru adevărul ţării, fă-l să jure pe Vornic ! Nu mai vreau nimic altceva !

Doamna îşi ascunse faţa în palme şi se trase de la vedere.

— Nu te mai chinui în darn, fiul meu... E vremea tîrzie şi trebuie să merg şi la slujbă. Uitat-ai că azi e sfînta duminecă ?

Neacşu se zvîrcoli iar, cu ultimele puteri şi ochii în lacrimi, căzînd în genunchi :

— E ultima mea rugă înaintea morţii, prea sfinte ! Fă-l să jure ! Iar dacă sfinţia ta n-ai nevoie de jurămîntul lui, pune-i crucea în mînă şi lasă-ne puţină vreme singuri ! Nu pot muri pînă nu voi vedea cine-i adevăratul vinovat !

— Fie voia ta, fiule, se arătă îngăduitor Mitropolitul. Numai cît mai repede, rogu-te, că nu-i vremea şi nici rostul jurămintelor.

Puse crucea în mîna Vornicului, care şedea încremenit în acelaşi loc şi scîrbit de tot ce auzise. Se retrase apoi, împreună cu cei doi străjeri dincolo de uşă. Nimeni nu observă, însă, că atît Mitropolitul cît şi Doamna rămaseră lipiţi de uşorii uşii ascultînd spovedaniile celor întemniţaţi.

— Cinstite Vornice, începu îndată după aceea Neacşu rugător şi stins, dacă mai ai tărie... dacă mai poţi vorbi cu un om ca mine... spune-mi drept şi adevărat...

Se opri însă cîteva clipe nehotărît şi ruşinat parcă să pună o asemenea întrebare.

— Au ce te roade, boier Neacşu, de te chinui atîta şi ce răspuns aştepţi de la mine ?

— Cinstite Vornice... vrut-ai cu adevărat să-l răstorni pe măria sa de pe tron şi să-l pui domn pe ginerele domniei tale, pe Moghilă, aşa cum se spune ?

— Cum ? strigă Vornicul uluit. Mă crezi pe mine hiclean şi vînzătorul unui domn pe care-l credeam una cu făptura acestui neam ?... Au nu ştii, oare, boier Neacşu, că ginerele meu e cumpărat de turci mai de mult şi că l-am blăstămat şi alungat din ţară, iar pe fata mea am trimis-o la mănăstire ?

Nu-i cresc eu cei doi copii rămaşi de pripas ? Cum aş putea oare să-l vreau domn în locul măriei sale ?

— Dar pan Adamiec, urlă Neacşu cît putu, spune că are dovezi că eşti omul turcilor şi că vrei să-l răstorni pe măria sa !

— Vai, vai, prietene, se cutremură Vornicul... Crezutu-l-ai oare ?... El are dovezi nu în mîna lui, ci în bunătatea şi prea marea noastră credinţă în toţi străinii care vor să ne cumpere sufletele şi ţara.

— Atunci jură, cinstite Vornice, se rugă Neacşu apropiindu-se cît îi îngădui lanţul de el. Jură că-i adevărat ce mi-ai spus !

— Eh, sărmane prietene Neacşu... La ce-ţi va folosi jurămîntul meu ? întrebă Vornicul zîmbind trist. Oamenii pot jura strîmb, că nimic nu-i mai uşor decît să juri cînd nu porţi în suflet decît cenuşă şi pleavă... Numai faptele lor cele bune nu pot fi strîmbe niciodată. Or, ţara asta are nevoie tocmai de fapte bune, boier Neacşu, nu de jurăminte, fie ele strîmbe sau drepte. Iar pentru mine jură faptele mele şi trupul meu crîmpoţit de răni... şi tot sîngele curs pentru ţara asta... Dacă jurămintele astea nu ţi-s deajunse, eu altele n-am, boier Neacşu. Zadarnic mi-ai pus crucea-n mînă... Ea nu poate spune nimic...

— Doamne, strigă Neacşu înfiorîndu-se din cap pînă-n picioare, cum de l-am crezut atunci pe pan Adamiec ? Cum ?... Cumplită mi-i pedeapsa sufletului, doamne !... Dar... dar pe moş Petre, cinstite Vornice, nu l-ai ucis domnia ta ?

Vornicul mormăi sălbatic, apoi răspunse gemut :

— Ba da, boier Neacşu... L-am ucis tot aşa cum mi-am vîndut şi ţara. De crezi una, nu-i nici un păcat s-o crezi şi pe cealaltă... Pentru mine e tot una. Eu nu mai am ce-ţi spune...

Neacşu zvîcni ca o fiară rănită şi lovi cu capul în stîlpul de care era legat strigînd :

— Atunci eu îţi sînt ucigaşul, cinstite Vornice şi nimeni altul ! Numai eu te-am dat morţii, crezînd spusele mincinoase ale lui pan Adamiec, adevăratul ucigaş.

— Nu, boier Neacşu, răspunse Vornicul blînd şi împăcat, nu domnia ta mă ucide, ci marea durere a acestui neam... Of, of, blăstămată-i soarta oamenilor acestui pămînt, să se ucidă unii pe alţii pentru a nu se osteni adevăraţii ucigaşi !

Îndată după ultimele vorbe ale Vornicului uşa se deschise iar şi în temniţă intrară cu capetele aplecate în pămînt. Mitropolitul şi Doamna Oleana.

— Bogdaproste, cinstite Vornice, spuse Mitropolitul închinîndu-se prelung în faţa sa, că mi-a dat Dumnezeu gîndul cel bun să ţi-ascult spovedania şi să şterg de pe cugetul meu scrumul unei zvoane mincinoase... Am credinţa acum, cinstite prietene, că nici sfinţii nu-s mai curaţi la gînduri şi fapte ca domnia ta.

— De ce-mi vorbeşti aşa, prea sfinte ? întrebă Vornicul făcînd ochii mari.

— Pentru că adevărata curăţenie n-o poţi întîlni decît la cei ce-şi iubesc din toată inima ţara şi neamul lor şi se jertfesc pentru binele lor. Ori domnia ta eşti mai presus de aceştia.

Doamna porunci străjerilor să taie lanţurile întemniţaţilor, apoi se apropie de ei cu ochii în lacrimi şi le spuse :

— Domnul ţării a plecat din zori spre Dunăre cu oastea, că în scurtă vreme ne vor călca iar turcii... Cine ştie cînd se va întoarce, sau dacă se va mai întoarce vreodată ?... Pînă la judeţul cel adevărat şi drept, cînd veţi avea din plin putinţa să dovediţi curăţenia sufletelor domniilor voastre, mă pun eu chezaşă slobozirii din temniţă, împotriva pravilei... Mergeţi dară acolo unde vi-i voia... Iar domnia ta, boier Neacşu, mai spuse măria sa parcă aducîndu-şi aminte de un gînd mai vechi, fă bine şi treci puţin pe la Spătărie, că ţi-a lăsat cineva o vorbă acolo.

— Am înţeles, măria ta ! răspunse închinîndu-se Neacşu.

Îndată după ce li se desprinseră lanţurile ieşiră amîndoi din turn, întîmpinaţi la fiecare uşă de plecăciunile străjilor.

— Apăi eu mă duc spre casa mea, boier Neacşu, spuse Vornicul cînd se văzură la lumină. Şi să nu uiţi că acum

îmi pari de o mie de ori mai drag ca pînă azi și pun mare preț pe cinstea și curajul domniei tale. Deie-ți cel de sus viață lungă și sănătate, că mare trebuință mai are țara de asemenea oameni !

— Să trăiești, cinstite Vornice, și-ți mulțămesc cu plecăciune pentru vorbele prea frumoase. Toată viața mea ți-oi fi alături, la bine și la rău, aidoma ca unui părinte !

Se despărțiră apoi.

Neacșu se îndreptă cît putu mai repede spre Spătărie. Nu trecu bine pragul și zări în odaia mare și puțin luminată o făptură îmbrăcată în straie cernite stînd în picioare lîngă un perete. Mai făcu cîțiva pași, nedumerit că nu mai vede pe altcineva acolo. Pata aceea de întuneric se desprinse deodată din umbra odăii și se repezi spre el cu brațele întinse, slobozind un strigăt pe care Neacșu l-ar fi recunoscut și dintr-o mie, apoi se prăbuși în genunchi în fața sa strîngîndu-i picioarele în brațe.

— Lisaveta ! strigă Neacșu fericit, ridicînd-o cît mai repede și strîngînd-o la piept. Tu, aici ?

— Doamne ! rosti fata hohotind în plîns, oare domnia ta ești cu adevărat ?... Că nu pot crede !

Tocmai atunci pe lîngă ușă trecu încet Doamna și, parcă fără să vrea, aruncă o privire înăuntru. Se mulțumi doar să-și șteargă pe furiș o lacrimă și purcese liniștită spre odăile măriei sale.

CUPRINS

I. La cetatea de scaun a Moldovei se pregătește sfat mare cu noul domn, 3
II. Cea mai puțin rea dintre două rele, 8
III. Nasc și la Moldova femei frumoase și moșnegi cicălitori, 17
IV. Cercarea cea mare, 27
V. Ceas de amar și rugăciune, 38
VI. Unde se vede că și jupînițele se amestecau în treburile țării, 46
VII. Basna cu ursul, lupul și căprioara, 54
VIII. Unde se vede că altcineva trebuia să fie Dumnezeu, 66
IX. Oare de ce, doamne, marile bucurii sfîrșesc tot în plîns, aidoma marilor dureri ? 75
X. Pîcle și sînge, 80
XI. Unde se vede cît de ușor poate zbura omul în înaltul cerului, fără aripi, 89
XII. Săgețile otrăvite ale bănuielii, 94
XIII. Solul Înaltei Porți, 101
XIV. Se întorc oștenii, 111
XV. Jurămîntul Vornicului, 116

Redactor : VICENȚIU DONOSE
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1984. Format 54×84/16. Coli tipo 8
Bun de tipar la 7. I. 1984
Editura Junimea str. Gheorghi Dimitrov nr. 1
IAȘI – ROMÂNIA

Tipărit sub cd. nr. 280
Intreprinderea poligrafică Iași
str. 7 Noiembrie nr. 49

— Chematu-v-am azi mai mult pentru un sfat de taină, cinstiți boieri... Țara are de ales, prin vrerea domniilor voastre, pe cea mai puțin rea dintre două rele. Cu toții la un loc vom judeca mai bine și vom alege calea cea dreaptă.

Domnul avea glas blînd și nu părea pornit împotriva nimănui. Nici pe față nu i se citea vreun gînd potrivnic. Numai ochii n-aveau astîmpăr și păreau porniți să străpungă chiar și beznele cele mai adînci tăinuite în sufletul fiecăruia.

Lei 7,25